

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018

SALON KAUPUNGIN VARHAISKASVATUSSUUNNITELMA 2019

Sisällys

Johdanto.....	3
1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat	4
1.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus.....	4
1.2 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma.....	5
Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma.....	6
1.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma.....	8
Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma	10
2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet	12
2.1 Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet	12
2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot.....	15
Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma.....	17
2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua	19
Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma	20
2.4 Arvoperusta	20
Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma	22
2.5 Oppimiskäsitys	23
Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma	23
2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus.....	24
Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma	25
2.7 Laaja-alainen osaaminen	26
Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma	29
Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma	32
3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri	33
3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet.....	33
Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma.....	36
3.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt	41
Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma.....	43
3.3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa.....	43
Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma.....	44
Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma.....	46
4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen	50
4.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys	50
Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma.....	51
4.2 Pedagoginen dokumentointi	52
Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma.....	53
4.3 Monipuoliset työtavat.....	54
4.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä	55

Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma.....	56
4.5 Oppimisen alueet.....	57
Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma.....	65
4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia	66
Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma.....	69
5. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki.....	71
5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet	71
Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma.....	72
5.2 Yhteistyö lapsen, huoltajan ja muiden asiantuntijoiden kanssa tuen aikana.....	73
Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma.....	75
5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa	76
Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma.....	77
5.4 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana	78
Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma.....	79
6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus.....	79
Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma.....	80
7. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa	81
7.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen	81
Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma.....	82

Johdanto

Salon kaupungin varhaiskasvatussuunnitelman perustana on Opetushallituksen 2018 julkaisema määräys varhaiskasvatussuunnitelman perusteista. Salon varhaiskasvatussuunnitelma koostuu Opetushallituksen laatimasta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista ja Salon paikallisesta varhaiskasvatussuunnitelmasta. Varhaiskasvatuksen arvopohja perustuu Salon kaupungin arvoihin, joita ovat asiakaslähtöisyys, rohkeus, vastuullisuus ja oikeudenmukaisuus sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määriteltyyn arvopohjaan: *”Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus ja lapsen syrjäntäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen¹, varhaiskasvatustlain² ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti³”.* (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet s. 15)

Varhaiskasvatussuunnitelma on velvoittava asiakirja, jonka valtakunnalliset normit täydentyvät paikallisilla linjauksilla. Kaikissa paikallisissa linjauksissa kuvataan Salon varhaiskasvatuksen vähimmäistaso. Varhaiskasvatussuunnitelmasta käytetään lyhennettä vasu, kun tarkoitetaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tai ryhmässä tehtävää toimintasuunnitelmaa.

Jokaiselle lapselle laaditaan varhaiskasvatustlain 23 §:n mukainen varhaiskasvatussuunnitelma varhaiskasvatuksen opettajan tai perhepäivähoitajan toimesta, johon määritellään tavoitteet yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatustyksikköjen ryhmissä laaditaan ryhmävasut ohjaamaan ryhmien pedagogiikkaa.

Salon varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu sekä kunnallista että yksityistä varhaiskasvatusta velvoittavaksi ja ohjaavaksi asiakirjaksi. Asiakirja ohjaa kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja.

Lapsen edun ensisijaisuus

Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä tai tuotettaessa ja siitä päätettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu.

Varhaiskasvatustlain 540/2018 § 4

¹ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

² Varhaiskasvatustlain 540/2018 § 20

³ YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007

1. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatustilain⁴ perusteella Opetushallituksen antama valtakunnallinen määräys, jonka mukaan paikalliset ja lasten varhaiskasvatussuunnitelmat laaditaan ja varhaiskasvatus toteutetaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden laatimista ohjaa erityisesti varhaiskasvatustilain, jossa säädetään lapsen oikeudesta varhaiskasvatukseen sekä varhaiskasvatuksen tavoitteista. Esiopetus, jota säätelee perusopetuslaki, on osa varhaiskasvatusta⁵. Esiopetusta ohjaa Opetushallituksen määräyksenä annettu Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet.

Varhaiskasvatus on osa suomalaista koulutusjärjestelmää sekä tärkeä vaihe lapsen kasvun ja oppimisen polulla. Huoltajilla on ensisijainen vastuu lasten kasvatuksesta. Varhaiskasvatus tukee ja täydentää kotien kasvatustehtävää ja vastaa omalta osaltaan lasten hyvinvoinnista.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisen ohjauksen tarkoituksena on luoda yhdenvertaiset edellytykset varhaiskasvatukseen osallistuvien lasten kokonaisvaltaiselle kasvulle, kehitykselle ja oppimiselle.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden lähtökohtana ovat lasten kasvuympäristön ja varhaiskasvatuksen toimintaympäristön muutokset. Lisäksi perusteissa on otettu huomioon lainsäädännön muutokset. Perusteita on valmisteltu sidosryhmäyhteistyössä hyödyntäen uusimpien tutkimus- ja kehittämistyön tuloksia.

Varhaiskasvatussuunnitelmakokonaisuus on kolmitasoinen. Se koostuu valtakunnallisesta varhaiskasvatussuunnitelman perusteista, paikallisista varhaiskasvatussuunnitelmista sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmista.

1.1 Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet ja niiden velvoittavuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tehtävänä on tukea ja ohjata varhaiskasvatuksen järjestämistä, toteuttamista ja kehittämistä sekä edistää laadukkaan ja yhdenvertaisen varhaiskasvatuksen toteutumista koko maassa. Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka⁶.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määrätään varhaiskasvatuksen toteuttamisen keskeisistä tavoitteista ja sisällöistä, varhaiskasvatuksen järjestäjän ja lasten huoltajien välisestä yhteistyöstä, monialaisesta yhteistyöstä sekä lapsen varhaiskasvatussuunnitelman sisällöstä⁷.

⁴ Varhaiskasvatustilain (540/2018)

⁵ Perusopetuslaki (628/1998) ja perusopetusasetus (852/1998)

⁶ Varhaiskasvatustilain 2 §

⁷ Varhaiskasvatustilain 21 §

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on varhaiskasvatuksen järjestäjiä oikeudellisesti velvoittava määräys. Perusteasiakirja sisältää määräysten lisäksi kokonaisuuden ymmärtämistä avaavaa tekstiä. Jokaisen luvun päätteeksi on koottu paikallisesti päätettäviä asioita, jotka ohjaavat paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimista ja varhaiskasvatuksen toteuttamista. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa on myös viittauksia lainsäädäntöön. Viittausten tarkoituksena on selventää perustetekstin yhteyttä lainsäädännölliseen perustaan.

Tässä perusteasiakirjassa tarkoitetaan **varhaiskasvatuksen järjestäjällä** kuntaa, kuntayhtymää tai yksityistä palveluntuottajaa⁸. Käsitettä huoltaja käytetään tarkoitettaessa lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa.

1.2 Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksen järjestäjien tulee laatia ja hyväksyä valtakunnallisten varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden pohjalta paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat. Varhaiskasvatussuunnitelman laatimisvelvoite koskee myös kunnan hankkimaa avointa varhaiskasvatustoimintaa ja kunnan valvomaan yksityistä lasten päiväkotitoimintaa tai yksityistä perhepäivähoitoa. Paikalliset varhaiskasvatussuunnitelmat ovat velvoittavia ja niitä tulee arvioida ja kehittää. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma voidaan laatia kaikkia toimintamuotoja koskevaksi (päiväkotitoiminta, perhepäivähoito ja avoin varhaiskasvatustoiminta) tai kullekin toimintamuodolle erikseen. Varhaiskasvatuksen järjestäjät voivat sopia järjestäjärajat ylittävistä yhteistyöstä varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa, arvioitaessa ja kehitettäessä.⁹

Varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan siten, että se määrittelee, ohjaa ja tukee varhaiskasvatuksen järjestämistä paikallisesti. Suunnitelmaa laadittaessa tulee ottaa huomioon paikalliset erityispiirteet, mahdolliset pedagogiset painotukset, lasten tarpeet sekä varhaiskasvatusta koskevan arviointitiedon ja kehittämistyön tulokset. Paikalliset suunnitelmat voivat tarkentaa valtakunnallisia perusteita, mutta ne eivät voi sulkea pois mitään lain, asetuksen tai varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden edellyttämää tavoitetta tai sisältöä.

Varhaiskasvatussuunnitelman laadinnassa otetaan huomioon muut paikallisella tasolla tehtävät suunnitelmat, kuten

- varhaiskasvatusta, lapsia ja perheitä koskevat suunnitelmat ja päätökset
- esiopetuksen opetussuunnitelma
- perusopetuksen opetussuunnitelma
- mahdollinen perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma
- lastensuojelulain mukainen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma¹⁰
- kotoutumissuunnitelma¹¹.

⁸ Varhaiskasvatustilaki 1 §

⁹ Varhaiskasvatustilaki 22 §

¹⁰ Lastensuojelulaki (417/2007) 12 § (1292/2013)

¹¹ Laki kotoutumisen edistämisestä (1386/2010) 15 §

Varhaiskasvatuksen järjestäjä huolehtii siitä, että varhaiskasvatuksen henkilöstölle, huoltajille sekä lapsille annetaan mahdollisuus osallistua paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen¹².

Lapsen kasvun ja oppimisen polun jatkuvuuden ja eheyden turvaamiseksi esi- ja perusopetuksen edustajat osallistuvat varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen ja kehittämiseen. Paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa tehdään yhteistyötä kunnan eri hallinnonalojen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tehtäviä hoitavien viranomaisten kanssa (luku 3.3).

Varhaiskasvatuksen järjestäjä hyväksyy varhaiskasvatussuunnitelman erikseen suomenkielistä, ruotsinkielistä, saamenkielistä sekä tarvittaessa muulla kielellä annettavaa varhaiskasvatusta varten¹³.

Varhaiskasvatuksen järjestäjän tehtävänä on arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin¹⁴. Paikallisen varhaiskasvatuksen arvioinnissa voidaan hyödyntää kansallista varhaiskasvatuksen tietovaranto Vardaa¹⁵ sekä Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen arviointimateriaalia ja laadun indikaattoreita¹⁶. Arviointia käsitellään tarkemmin luvussa 7.

Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Salossa varhaiskasvatussuunnitelman 2017 laadintaa on valmisteltu yhteistyössä päiväkodinjohtajien, henkilöstön ja lasten sekä heidän huoltajiensa kanssa. Laadinnasta on vastannut vasutyöryhmä, jossa jäsenenä on ollut päiväkodinjohtaja Tiina Mustonen, varhaiskasvatuksen opettajat Saana Kallioniemi, Virpi Nurmi, Anna-Kaisa Törrönen, varhaiskasvatuksen lastenhoitaja Sirpa Ruuhisalmi. Työryhmän puheenjohtajana on toiminut palveluohjaaja Pirjo Alm. Vasutyöryhmän työtä on ohjannut monialainen ohjausryhmä varhaiskasvatuspäällikkö Anna Karlssonin johdolla. Ohjausryhmään kutsuttiin edustus varhaiskasvatuksen yhteistyökumppaneista; lastensuojelusta, neuvolasta, perusopetuksesta, seurakunnasta, yksityisistä palveluntuottajista ja huoltajista. Salon varhaiskasvatukseen on luotu yhteinen varhaiskasvatussuunnitelma kaikille toimintamuodoille.

Salon paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa on päivitetty vuosina 2018-2019 henkilöstöltä kerätyn palautteen ja uusien perusteiden mukaisesti. Tässä päivittästyössä työryhmään tuli mukaan varhaiskasvatuksen konsultoituva erityisopettaja Maarit Armanto. Lapsen tukitoimien seuranta- ja arviointilomakkeen laadintaan perustettiin uusi työryhmä, jossa mukana oli puheenjohtajana ma. päiväkodin johtaja Anna-Kaisa Törrönen, varhaiskasvatuksen kieli- ja kulttuuriopettaja Kirsi Lehtovirta, varhaiskasvatuksen

¹² Varhaiskasvatuslaki 20 §

¹³ Varhaiskasvatuslaki 8 §

¹⁴ Varhaiskasvatuslaki 24 §

¹⁵ Varhaiskasvatuslaki 65–73§

¹⁶ Laki kansallisen koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013) ja Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset, Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen julkaisu 24:2018

konsultoiva erityisopettaja Tiina Mikkola ja varhaiskasvatuksen erityisopettaja Tarja Lammela. Lääkehoitosuunnitelman päivittämisestä vastasi palveluohjaaja Anne Blomqvist yhdessä terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa. Kaikki ammattiryhmät ja yksiköt ovat olleet mukana antamassa palautetta aiemmasta Salon varhaiskasvatussuunnitelmasta. He ovat myös osallistuneet uusien lomakkeiden ja käytäntöjen arviointiin suunnitteluvaiheessa. Päivityksessä on kiinnitetty huomiota

ennen kaikkea pedagogiseen johtajuuteen muokkaamalla siihen sopivia rakenteellisia käytänteitä ja välineitä sekä perusteiden mukaiseen jatkuvaan arviointiin. Palautteen perusteella myös tiimityö lapsiryhmässä on saanut uusia pedagogisia työvälineitä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on saanut sähköisen muodon, mikä tukee huoltajien kanssa tehtävää yhteistyötä.

Salossa varhaiskasvatuksessa tehdään suunnitelmallista ja säännöllistä yhteistyötä varhaisen perhetyön kanssa. Varhaiskasvatus on luonut yhdessä perhetyön kanssa mallin Lapset puheeksi -menetelmästä, jota toteutetaan kaikkien asiakasperheiden kanssa.

Salon varhaiskasvatuksen pedagogiset painotukset ovat:

- Tunne- ja turvataidot
- Kiusaamisen ehkäiseminen
- Lapsen oppimista tukevat seuraamuskäytännöt
- Positiivisuus – huomaa hyvä – vahvuudet esiin
- Liikunta

Varhaiskasvatussuunnitelma ja esiopetuksen opetussuunnitelma muodostavat eheän jatkumon lapsen oppimisen polulla. Esi- ja perusopetuksen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntemus sekä yhdessä sovitut toiminta- ja yhteistyötavat ja asiakirjat on otettu huomioon suunnitelmaa laadittaessa. Näitä asiakirjoja ovat esiopetussuunnitelma, perusopetuksen opetussuunnitelma, lääkehoitosuunnitelma, turvallisuussuunnitelma sekä lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelma.

Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma on opetuslautakunnan hyväksymä ja se on velvoittava kaikille toimintamuodoille ja varhaiskasvatuksen järjestäjille, myös yksityiselle varhaiskasvatukselle. Salon varhaiskasvatussuunnitelma on laadittu ja hyväksytty suomeksi.

Alkuperäisen Salon varhaiskasvatussuunnitelman arviointi on toteutunut ja jatkossa sitä arvioidaan tarvittaessa. Varhaiskasvatussuunnitelman arviointi sekä kehittäminen kuvataan luvussa 7.

1.3 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma

Varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella on varhaiskasvatuslain turvaama oikeus saada suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Näiden toteuttamiseksi laaditaan jokaiselle päiväkodissa ja perhepäivähoidossa olevalle lapselle varhaiskasvatussuunnitelma¹⁷. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtana tulee olla lapsen etu¹⁸ ja tarpeet. Suunnitelmaan kirjattavat tavoitteet asetetaan pedagogiselle toiminnalle. Lasten varhaiskasvatussuunnitelmista nousevat tavoitteet otetaan huomioon lapsiryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä oppimisympäristöjen ja toimintakulttuurin kehittämisessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan lapsen aloitettua päiväkodissa tai perhepäivähoidossa. Suunnitelmaa tarkennetaan lapsen tarpeiden mukaan säännöllisesti, vähintään kerran vuodessa¹⁹.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessiin sisältyy eri vaiheita. Prosessiin osallistuvat lapsen opetuksesta, kasvatuksesta ja hoidosta vastaavat henkilöt yhdessä huoltajan ja lapsen kanssa. Päiväkodeissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimisesta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettajaksi kelpoinen henkilö. Varhaiskasvatuksen sosionomin osaamista voidaan hyödyntää erityisesti lasten ja perheiden palvelujärjestelmän tuntemuksen osalta. Varhaiskasvatuksen erityisopettaja osallistuu lapsen tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin tarpeen mukaan. Varhaiskasvatuksen opettajan asiantuntijuutta voidaan käyttää perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa tehtäessä. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatimiseen osallistuvat tarpeen mukaan myös lapsen kehitystä ja oppimista tukevat asiantuntijat tai muut tarvittavat tahot.²⁰

Lapsen mielipide ja toiveet tulee selvittää ja huomioida lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaprosessissa²¹. Henkilöstön vastuulla on etsiä sopivat keinot lapsen näkökulmien selvittämiseksi. On tärkeää, että sekä huoltajan että henkilöstön havainnot ja näkemykset lapsen kehityksen ja oppimisen vaiheista sekä ryhmässä toimimisesta otetaan huomioon suunnitelmassa.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa on tärkeä tuntee lapsen osaaminen, vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä yksilölliset tarpeet. Lisäksi laatimisessa otetaan huomioon lapsen kielellinen, kulttuurinen ja katsomuksellinen tausta. Suunnitelmaa laadittaessa tai päivitettäessä hyödynnetään lapsen mahdollista aiempaa varhaiskasvatussuunnitelmaa sekä pedagogista dokumentointia (luku 4.2). Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjattavat tavoitteet kuvaavat sitä, miten pedagogisella toiminnalla tuetaan lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia.

¹⁷ Varhaiskasvatuslaki 23 §

¹⁸ Varhaiskasvatuslaki 4 § ja HE 40/2018 vp: Hallituksen esitys Eduskunnalle varhaiskasvatuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi, luku 2

¹⁹ Varhaiskasvatuslaki 23 §

²⁰ Varhaiskasvatuslaki 23 § ja HE 40/2018 vp, s. 99

²¹ Varhaiskasvatuslaki 23 §

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen mahdollinen kehityksen ja oppimisen tuki ja sen toteuttaminen (luku 5.4)²². Jos lapsella on jokin pitkäaikainen sairaus, joka vaatii lääkehoitoa, laaditaan hänelle terveydenhuollossa lääkehoitosuunnitelma²³. Siltä osin kuin lääkehoitosuunnitelmaan sisältyvät tiedot ovat välttämättömiä lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseksi, kirjataan ne lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan²⁴. Lääkehoidon toteuttamisesta varhaiskasvatuksessa sovitaan paikallisesti.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista sekä lapsen tuen tarvetta, tuen riittävyttä ja tarkoituksenmukaisuutta on arvioitava, ja suunnitelma on tarkistettava vähintään kerran vuodessa. Suunnitelma on kuitenkin tarkistettava aina, kun siihen on lapsen tarpeista johtuva syy.²⁵ Aloite suunnitelman tarkistamiseksi voi tulla lapsen kanssa työskenteleviltä henkilöiltä tai lapsen huoltajalta. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa arvioidessa arviointi kohdistuu erityisesti toiminnan järjestelyihin ja pedagogiikan toteutumiseen.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman tulee sisältää seuraavat asiat:

- lapsen kehitykseen ja oppimiseen liittyvät vahvuudet sekä lapsen kiinnostuksen kohteet
- lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia tukevat tavoitteet sekä toimenpiteet tavoitteiden toteuttamiseksi ja toteutumisen arviointi
- lapsen mahdollisesti tarvitsema tuki (luku 5)
- mahdollinen suunnitelma lääkehoidosta
- lapsen, henkilöstön ja huoltajan yhdessä sopimat asiat
- suunnitelman laatimiseen osallistuneet muut mahdolliset asiantuntijat
- tieto siitä, milloin suunnitelma on laadittu ja tarkistettu ja milloin suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä²⁶. Varhaiskasvatuslain mukaan lapsen varhaiskasvatuksesta vastaavilla henkilöillä ja tuen tarpeen, tukitoimenpiteiden tai niiden toteuttamisen arviointiin osallistuvilla henkilöillä on salassapitovelvollisuuden estämättä oikeus saada toisiltaan ja luovuttaa toisilleen sekä varhaiskasvatuksen järjestäjälle ja tuottajalle sellaiset tiedot, jotka ovat varhaiskasvatuksen järjestämisen, tuottamisen ja tuen arvioinnin kannalta välttämättömiä. Tiedonsiirron tavoitteena on turvata lapsen edun mukaisen varhaiskasvatuksen toteutuminen. Tietojen saamista ja luovuttamista koskeva säännös koskee myös tilanteita, joissa lapsi siirtyy kunnan tai yksityisen palveluntuottajan järjestämästä varhaiskasvatuksesta toisen kunnan tai palveluntuottajan järjestämään varhaiskasvatukseen tai joissa varhaiskasvatuksesta siirrytään esiopetukseen tai perusopetukseen. Lapsen asiakkuus varhaiskasvatuksessa on julkinen tieto. Lapsen varhaiskasvatuksen järjestämiseen voi kuitenkin liittyä tietoja, jotka ovat salassa pidettäviä.²⁷

²² Varhaiskasvatuslaki 23 §

²³ Terveydenhuoltolaki (1326/2010) 8 §

²⁴ Varhaiskasvatuslaki 41 §

²⁵ Varhaiskasvatuslaki 23 §

²⁶ Varhaiskasvatuslaki 40 §

²⁷ Varhaiskasvatuslaki 41 § sekä esimerkiksi laki viranomaisen toiminnan julkisuudesta (621/1999) 24 §

Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma (vasu)

Salossa jokaiselle yksityisessä tai kunnallisessa varhaiskasvatuksessa olevalle lapselle laaditaan yhteistyössä huoltajien ja lapsen kanssa lapsen oma varhaiskasvatussuunnitelma. Lapsen ensimmäinen varhaiskasvatussuunnitelma laaditaan viimeistään kaksi kuukautta hoidon aloittamisesta, poikkeuksena kesä- ja heinäkuu. Tämän jälkeen laadinta tapahtuu vuosittain varhaiskasvatussuunnitelman vuosikellon mukaisesti.

Varhaiskasvatussyksiköissä, päiväkodeissa ja leikkikouluissa lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laatii varhaiskasvatuksen opettaja yhteistyössä huoltajan kanssa. Lapsi osallistuu suunnitelman laatimiseen lapsen ikätason huomioiden. Salon varhaiskasvatuksessa on tehty ohjeistus lapsiystävälliseen palaveriin.

Vanhempien läsnäolo on ensisijaisen tärkeää, joten varhaiskasvatuksessa neuvotellaan huoltajien kanssa sopivan ajan löytämiseksi.

- Huoltajien kanssa sovitaan keskusteluaika.
- Mikäli huoltajat ovat estyneitä, varataan uusi aika.
- Vasu laaditaan lapselle viimeistään kolmantena ajankohtana varhaiskasvatuksen opettajan, lapsen ja päiväkodin johtajan kanssa, vaikka huoltajat olisivat edelleen estyneitä. Suunnitelma annetaan tämän jälkeen tiedoksi huoltajille.

Perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa hyödynnetään varhaiskasvatuksen opettajan asiantuntijuutta. Salon kaupungissa kunnallisen perhepäivähoidon osalta asiantuntijuutta tarjoaa toiminnasta vastaava päiväkodin johtaja. Niiden perhepäivähoidossa olevien lasten osalta, jotka käyttävät säännöllisesti varahoitoa päiväkodeissa, voidaan tarvittaessa käyttää myös varahoitoryhmän varhaiskasvatuksen opettajan asiantuntijuutta. Perhepäivähoitaja käy varhaiskasvatussuunnitelmasta keskustelun lapsen huoltajien kanssa. Palveluohjaaja ohjaa ja valvoo yksityisessä perhepäivähoidossa tai ryhmäperhepäivähoidossa olevien lasten varhaiskasvatussuunnitelmien laadintaa ja arviointia.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tehdään kunnallisissa päiväkodeissa ja leikkikouluissa sähköisenä.

Perhepäivähoidossa on käytössä lomake, joka on sisällöltään samanlainen kuin sähköinen varhaiskasvatussuunnitelma. Vasu-lomakkeiden arkistoinnista vastaa päiväkodin johtaja erillisen arkistointiohjeen mukaisesti.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa käytetään hyväksi oppimisen seurannan lomakkeita sekä edellisen varhaiskasvatussuunnitelman arviointeja. Varhaiskasvatuksen opettaja luo yhdessä tiiminsä kanssa oppimisen seurannan käytännöt kaikissa yksiköissä ja vastaa oppimisen seurannan toteutumisesta. Perhepäivähoitaja vastaa oman ryhmänsä oppimisen seurannan toteutumisesta.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman lähtökohtina ovat lapsen etu ja tarpeet. Suunnitelmaan kirjataan lapsen vahvuudet, osaaminen ja tärkeimmät

kiinnostuksen kohteet. Lapsen vasuun kirjattavien tavoitteiden tulee kuvata, miten pedagoginen toiminta tukee lapsen hyvinvointia, kehitystä ja oppimista. Vasuun kirjataan myös menetelmät ja toimintatavat. Avoimen leikkikoulutoiminnan varhaiskasvatus suunnitellaan varhaiskasvatuslain tavoitteet huomioon ottaen, sitä kattavammin, mitä useammin lapsi osallistuu toimintaan.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan lapsen yksilölliset tarpeet, kuten erityisruokavaliot ja mahdollisten apuvälineiden käyttö varhaiskasvatuksessa. Jos lapsella on pitkäaikaissairaus, lapselle tehdään erillinen suunnitelma lääkähoidosta osaksi lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa. Lääkehoidosuunnitelman tekoon pyydetään tarvittaessa terveydenhuollon asiantuntija.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan kirjataan myös lapsen mahdollinen kehityksen ja oppimisen kolmiportainen tuki. Tuki kuvataan tarkemmin luvussa 5.

Lapsen vasuun kirjattujen tavoitteiden seuranta ja arviointia tehdään säännöllisesti koko varhaiskasvatuksessa:

Yleisen tuen vaiheessa laadittu lapsen vasu arvioidaan vähintään neljän kuukauden välein.

Tehostetun ja erityisen tuen vaiheessa laadittu lapsen vasu arvioidaan kahden kuukauden välein.

Vasu arvioidaan aina, kun lapsen hyvinvointi, kasvu ja oppiminen sitä edellyttävät.

Lapsen vasuun kirjataan pedagogiselle toiminnalle asetetut tavoitteet:

1. Jokaisen lapsen toiminnan tavoitteista yhden tulee kohdistua lapsen vahvuuksiin siten, että lapsi tulee itse tietoiseksi omista vahvuuksistaan ja oppii hyödyntämään vahvuuksiaan arjessa itsensä sekä muiden hyväksi.
2. Toinen tavoite asetetaan oppimisen seurantaan pohjautuen, huoltajien näkemys huomioiden.
3. S2-opetusta saavien lasten kohdalla yhden toiminnan tavoitteista tulee liittyä kielen oppimiseen. Tavoitteiden laadinnassa voidaan käyttää kieli- ja kulttuuriopettajan asiantuntemusta.

Pedagogiselle toiminnalle asetetut tavoitteet kirjataan konkreettisesti. Tavoitteiden tultua saavutetuksi asetetaan uudet konkreettiset tavoitteet lapsen kehityksen seuraavalle portaalle. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on salassa pidettävä asiakirja, joka säilytetään lukitussa tilassa.

2. Varhaiskasvatuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

Varhaiskasvatus on yhteiskunnallinen palvelu, jolla on monia tehtäviä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä ja oppimista yhteistyössä huoltajien kanssa. Varhaiskasvatus edistää lasten tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta ja ehkäisee syrjäytymistä. Varhaiskasvatuksessa opitut tiedot ja taidot vahvistavat lasten osallisuutta sekä aktiivista toimijuutta yhteiskunnassa. Lisäksi varhaiskasvatus tukee huoltajia kasvatustyössä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa työelämään tai opiskeluun.

2.1 Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet

Kunta on velvollinen järjestämään varhaiskasvatusta niin laajasti ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa on tarvetta. Varhaiskasvatus on pyrittävä järjestämään lähellä palvelun käyttäjiä ja paikallisia tarpeita vastaavina aukioloaikoina²⁸. Varhaiskasvatusta voidaan varhaiskasvatustilain mukaan toteuttaa päiväkotitoimintana, perhepäivähoitona tai avoimena varhaiskasvatustoimintana²⁹. Laissa säädetty lapsen oikeus varhaiskasvatukseen koskee päiväkodissa tai perhepäivähoidossa annettavaa varhaiskasvatusta. Huoltaja päättää lapsen osallistumisesta varhaiskasvatukseen. Esiopetuksessa olevalla lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatukseen lain oikeuttamalla tavalla³⁰.

Kunta tai kuntayhtymä voi järjestää varhaiskasvatuksen itse tai hankkia varhaiskasvatuspalveluja julkiselta tai yksityiseltä palvelujen tuottajalta. Hankittaessa varhaiskasvatuspalveluja muilta palvelujen tuottajilta kunnan tai kuntayhtymän on varmistettava siitä, että hankittavat palvelut vastaavat sitä tasoa, jota edellytetään vastaavalta kunnalliselta toiminnalta. Varhaiskasvatuksen järjestäjä vastaa siitä, että sen hankkimat palvelut järjestetään varhaiskasvatusta koskevien säädösten sekä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti³¹. Yksityisen palveluntuottajan ohjauksesta, neuvonnasta ja valvonnasta vastaavat kunnan toimielin tai sen määräämä viranhaltija, aluehallintovirasto sekä Sosiaali- ja terveystieteiden lupa- ja valvontavirasto³².

Kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä³³. Muista kielistä määrätään luvussa 4.6.

²⁸ Varhaiskasvatustilain 5 § 4 momentti

²⁹ Varhaiskasvatustilain 1 §

³⁰ Varhaiskasvatustilain 1 ja 12 §

³¹ Varhaiskasvatustilain 5 § 2 momentti

³² Varhaiskasvatustilain 52 §

³³ Varhaiskasvatustilain 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 89

Varhaiskasvatuksen järjestämistä ohjaavat velvoitteet perustuvat Suomen perustuslakiin, varhaiskasvatustalakiin ja varhaiskasvatuksesta annettuun valtioneuvoston asetukseen³⁴ sekä Varhaiskasvatussuunnitelman perusteisiin. Varhaiskasvatukseen sovelletaan myös hallintolakia³⁵ ja lakia viranomaisen toiminnan julkisuudesta³⁶. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella³⁷. Varhaiskasvatuksen järjestämisessä on otettava huomioon myös velvoitteet, jotka tulevat muusta lainsäädännöstä sekä kansainvälisistä sopimuksista, joihin Suomi on sitoutunut. Tällaisia ovat muun muassa yhdenvertaisuuslaki³⁸, tasa-arvolaki³⁹, Euroopan ihmisoikeussopimus⁴⁰, YK:n lapsen oikeuksien sopimus⁴¹, YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista⁴², YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista⁴³ sekä YK:n kestävän kehityksen tavoitteet⁴⁴. Varhaiskasvatusta kehitetään inklusioperiaatteen mukaisesti. Kaikki lapset voivat osallistua yhdessä varhaiskasvatukseen esimerkiksi tuen tarpeista, vammaisuudesta tai kulttuurisesta taustasta riippumatta.

Kun lapsi tarvitsee kehitykseensä ja hyvinvointiinsa tukea ja saa sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimia ja palveluja, tällöin sovelletaan sosiaalihoitolakia⁴⁵, vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettua lakia⁴⁶, kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia⁴⁷ ja terveydenhuoltolakia⁴⁸ sekä mitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluista muualla laissa säädetään.

Varhaiskasvatuksen valtakunnallisista tavoitteista säädetään varhaiskasvatustalassa. Tavoitteet ohjaavat perusteiden sekä paikallisen ja lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaa, toteuttamista ja arviointia.

Varhaiskasvatustalain⁴⁹ mukaan varhaiskasvatuksen tavoitteena on

- 1) edistää jokaisen lapsen iän ja kehityksen mukaista kokonaisvaltaista kasvua, kehitystä, terveyttä ja hyvinvointia;
- 2) tukea lapsen oppimisen edellytyksiä ja edistää elinikäistä oppimista ja koulutuksellisen tasa-arvon toteuttamista;
- 3) toteuttaa lapsen leikkiin, liikkumiseen, taiteisiin ja kulttuuriperintöön perustuvaa monipuolista pedagogista toimintaa ja mahdollistaa myönteiset oppimiskokemukset;

³⁴ Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

³⁵ Hallintolaki (434/2003)

³⁶ Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999)

³⁷ Suomen perustuslaki (731/1999) 6 §

³⁸ Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014)

³⁹ Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta (609/1986)

⁴⁰ Euroopan ihmisoikeussopimus 1990

⁴¹ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

⁴² YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007

⁴³ YK:n julistus alkuperäiskansojen oikeuksista 2007

⁴⁴ Kestävän kehityksen tavoitteet – Agenda 2030. YK:n yleiskokous 2015

⁴⁵ Sosiaalihoitolaki (1301/2014)

⁴⁶ Vammaisuuden perusteella järjestettävistä palveluista ja tukitoimista annettu laki (380/1987)

⁴⁷ Laki kehitysvammaisten erityishuollosta (519/1977)

⁴⁸ Terveydenhuoltolaki (1326/2010)

⁴⁹ Varhaiskasvatustalaki 3 §

- 4) varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen varhaiskasvatusympäristö;
- 5) turvata lasta kunnioittava toimintatapa ja mahdollisimman pysyvät vuorovaikutussuhteet lasten ja varhaiskasvatushenkilöstön välillä;
- 6) antaa kaikille lapsille yhdenvertaiset mahdollisuudet varhaiskasvatukseen, edistää yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa sekä antaa valmiuksia ymmärtää ja kunnioittaa yleistä kulttuuriperinnettä sekä kunkin kielellistä, kulttuurista, uskonnollista ja katsomuksellista taustaa;
- 7) tunnistaa lapsen yksilöllisen tuen tarve ja järjestää tarkoituksenmukaista tukea varhaiskasvatuksessa tarpeen ilmettyä tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä;
- 8) kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja, edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä sekä ohjata eettisesti vastuulliseen ja kestävään toimintaan, toisten ihmisten kunnioittamiseen ja yhteiskunnan jäsenyyteen;
- 9) varmistaa lapsen mahdollisuus osallistua ja saada vaikuttaa itseään koskeviin asioihin;
- 10) toimia yhdessä lapsen sekä lapsen vanhemman tai muun huoltajan kanssa lapsen tasapainoisen kehityksen ja kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin parhaaksi sekä tukea lapsen vanhempaa tai muuta huoltajaa kasvatustyössä.

Varhaiskasvatuksen järjestäjällä on velvollisuus kertoa huoltajille varhaiskasvatuksen tavoitteista ja toiminnasta sen eri toimintamuodoissa. Huoltajalle järjestetään mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa lapsensa varhaiskasvatuksen suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin. Lisäksi huoltajille järjestetään säännöllisesti mahdollisuus osallistua paikallisen ja yksikkökohtaisen varhaiskasvatuksen suunnitteluun ja arviointiin.

Lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen vaihtelee perheiden valinnan, lasten lakisääteisen oikeuden ja varhaiskasvatuksen järjestäjän päätöksen mukaan⁵⁰. Tämä tulee ottaa huomioon paikallisten suunnitelmien laatimisessa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisympäristön on oltava kehittävä, oppimista edistävä sekä terveellinen ja turvallinen lapsen ikä ja kehitys huomioon ottaen. Toimitilojen ja toimintavälineiden on oltava asianmukaisia, ja niissä on huomioitava esteettömyys⁵¹. Päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevalle lapselle on tarjottava täysipainoista ravintoa. Ruokailun on oltava tarkoituksenmukaisesti järjestetty ja ohjattu.⁵² Varhaiskasvatus on uskonnollisesti, katsomuksellisesti ja puoluepoliittisesti sitouttamatonta. Varhaiskasvatusta ei saa käyttää kaupallisen vaikuttamisen kanavana. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta tarkennetaan luvussa 6.

Varhaiskasvatuksessa noudatetaan henkilöstön kelpoisuusvaatimuksista ja mitoituksista annettuja säädöksiä⁵³. Kunnan käytettävissä on oltava varhaiskasvatuksessa esiintyvää tarvetta vastaavasti erityisvarhaiskasvatuksen opettajan varhaiskasvatuksen erityisopettajan palveluja⁵⁴. Henkilöstön kelpoisuuksia koskevista siirtymäsäännöksistä säädetään varhaiskasvatuslaissa⁵⁵.

⁵⁰ Varhaiskasvatuslaki 12 ja 19 §

⁵¹ Varhaiskasvatuslaki 10 §

⁵² Varhaiskasvatuslaki 11 §

⁵³ Varhaiskasvatuslaki 25–33 § ja 75 § ja valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018)

⁵⁴ Varhaiskasvatuslaki 25 §

⁵⁵ Varhaiskasvatuslaki 75 §

Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon työsuojeluun ja turvallisuuteen liittyvät säännökset, henkilötietojen käsittelyä ja tietosuojaa koskevat säännökset sekä lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämistä ohjaavat lait. Lapsia suojataan väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä suunnitelmallisen ennaltaehkäisemisen sekä välittömän puuttumisen avulla (Luku 3.1)⁵⁶. Turvallisuuden edistämisen tulee olla suunnitelmallista ja säännöllisesti arvioitua.

Kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava yhteistyössä opetuksesta, liikunnasta ja kulttuurista, sosiaalihuollosta, lastensuojelusta, neuvolatoiminnasta ja muusta terveydenhuollosta vastaavien sekä muiden tarvittavien tahojen kanssa⁵⁷. Varhaiskasvatuksen henkilöstöä velvoittavat myös säännökset, jotka koskevat sosiaalihuoltopalveluihin ohjaamista ja lastensuojeluilmoituksen tekemistä⁵⁸.

2.2 Varhaiskasvatuksen toimintamuodot

Varhaiskasvatuksen toimintamuodot ovat päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta⁵⁹. Varhaiskasvatustalain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden tavoitteet ohjaavat kaikkia varhaiskasvatuksen toimintamuotoja. Varhaiskasvatustalain määrittämien, mitkä lain kohdat koskevat avointa varhaiskasvatusta⁶⁰. Varhaiskasvatuksen toimintamuodot eroavat toisistaan. Esimerkiksi oppimisympäristöt, resurssit, henkilöstön koulutus ja kelpoisuusvaatimukset, henkilöstörakenne, lapsiryhmien koko sekä lasten ja henkilöstön välinen suhdeluku vaihtelevat. Eri toimintamuotojen ominaispiirteet otetaan huomioon paikallista varhaiskasvatussuunnitelmaa laadittaessa ja tavoitteita täsmennetään toimintamuodoittain.

On tärkeää, että huoltajat saavat riittävästi tietoa kaikkien toimintamuotojen sisällöistä ja ominaispiirteistä. Kunnan on järjestettävä ohjausta ja neuvontaa huoltajille tarjolla olevista varhaiskasvatustalain palveluista. Tarvittaessa huoltajan kanssa keskustellaan siitä, mikä varhaiskasvatuksen toimintamuoto ja laajuus vastaavat lapsen tarpeita ja etua. Neuvontaa ja ohjausta annetaan varhaiskasvatustalain palveluihin hakeuduttaessa, sekä lapsen jo ollessa palvelujen piirissä.⁶¹

Päiväkodeissa toteutettava varhaiskasvatus on yleisin varhaiskasvatuksen toimintamuodoista. Päiväkodeissa toiminta on ryhmämuotoista. Lapsiryhmät voidaan muodostaa eri tavoin ottaen huomioon esimerkiksi lasten ikä, sisarussuhteet tai tuen tarve. Ryhmien tulee olla pedagogisesti tarkoituksenmukaisia ja niiden muodostamisessa otetaan huomioon henkilöstön mitoitus ja ryhmien enimmäiskokoon liittyvät säännökset⁶². Päiväkotien henkilöstön moniammatillisuus on laadukkaan varhaiskasvatuksen voimavara, kun kaikkien osaaminen on käytössä sekä vastuut, tehtävät ja

⁵⁶ Varhaiskasvatustalain 10 §

⁵⁷ Varhaiskasvatustalain 7 §

⁵⁸ Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 35 § ja lastensuojelulain (417/2007) 25 § (88/2010) ja 25 a § (1302/2014)

⁵⁹ Varhaiskasvatustalain 1 §

⁶⁰ Varhaiskasvatustalain 1 §

⁶¹ Varhaiskasvatustalain 4 ja 16 §

⁶² Varhaiskasvatustalain 34–36 §

ammattiroolit toteutuvat tarkoituksenmukaisella tavalla. Päiväkodeilla tulee olla toiminnasta vastaava johtaja⁶³.

Varhaiskasvatustalaki korostaa pedagogiikan merkitystä ja samalla varhaiskasvatuksen opettajien ja erityisopettajien pedagogista vastuuta⁶⁴. Kokonaisvastuu lapsiryhmien toiminnan suunnittelusta, toiminnan suunnitelmallisuuden ja tavoitteellisuuden toteutumisesta sekä toiminnan arvioinnista ja kehittämisestä on varhaiskasvatuksen opettajilla. Varhaiskasvatuksen opettajat, erityisopettajat, sosionomit, lastenhoitajat ja muu varhaiskasvatuksen henkilöstö suunnittelevat ja toteuttavat toimintaa yhdessä.

Perhepäivähoito on pienessä ryhmässä toteutettavaa varhaiskasvatusta. Sitä järjestetään perhepäiväkodissa, joka voi olla yksityiskoti tai muu kodinomainen hoitopaikka⁶⁵. Perhepäivähoitoa voidaan järjestää yhden tai kahden hoitajan toteuttamana tai erityistapauksissa kolmen hoitajan yhteisesti toteuttamana varhaiskasvatuksena⁶⁶. Perhepäiväkotien henkilöstömäärässä sekä muodostettaessa lapsiryhmiä tulee ottaa huomioon vammaiset ja muuten tukea tarvitsevat lapset⁶⁷. Perhepäivähoitajat vastaavat oman ryhmänsä toiminnasta. Pedagoginen johtaminen ja toiminnan ohjaus tukee perhepäivähoitajien tavoitteellista toiminnan suunnittelua ja toteuttamista.

Avoimen varhaiskasvatustoiminnan toteutus ja painopisteet vaihtelevat varhaiskasvatuksen järjestäjän päätösten mukaan. Avointa varhaiskasvatustoimintaa voidaan järjestää esimerkiksi leikkipuisto- tai kerhotoimintana. Toiminta on ohjattua ja tavoitteellista. Avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota esimerkiksi ulkoilua, leikkiä, taide- tai liikuntakasvatusta. Lisäksi avoin varhaiskasvatustoiminta voi tarjota huoltajille ohjattua yhdessäoloa lasten kanssa sekä muita sosiaalisia kontakteja. Avoimen toiminnan tulee olla suunniteltua, jotta varhaiskasvatustalain tavoitteet voidaan ottaa siinä huomioon. Tavoitteet tulee ottaa sitä kattavammin ja laaja-alaisemmin huomioon, mitä säännöllisemmin ja useammin lapset toimintaan osallistuvat. Toiminnan luonteen mukaan tietyt tavoitteet voivat painottua muita enemmän.⁶⁸

Vuorohoitoa on järjestettävä tarpeen mukaisessa laajuudessa lapselle, joka tarvitsee sitä huoltajan työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi. Vuorohoitoa voidaan järjestää iltaisin, viikonloppuisin ja öisin päiväkotitoimintana tai perhepäivähoitona. Vuorohoidossa lasten osallistuminen varhaiskasvatukseen on usein epäsäännöllistä. Tämä tulee huomioda pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa.⁶⁹

⁶³ Varhaiskasvatustalaki 25 §

⁶⁴ Varhaiskasvatustalaki 2, 25 ja 35 §

⁶⁵ Varhaiskasvatustalaki 1 §

⁶⁶ Valtioneuvoston asetus varhaiskasvatuksesta (753/2018) 2 §

⁶⁷ Varhaiskasvatustalaki 38 §

⁶⁸ Varhaiskasvatustalaki 3 § 2 momentti ja HE 40/2018 vp, s.85

⁶⁹ Varhaiskasvatustalaki 13 §

Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Salossa varhaiskasvatusta järjestetään päiväkodissa, perhepäivähoidossa ja avoimessa varhaiskasvatuksessa. Jokaisella yksiköllä on johtaja, joka voi vastata yhdestä tai useammasta päiväkodista tai toimintamuodosta.

Perheen hakeutuessa varhaiskasvatuspalveluiden piiriin, varhaiskasvatuksen palveluohjaajat neuvovat ja ohjaavat huoltajia valitsemaan perheiden tarpeen mukaisen palvelumuodon sekä sen laajuuden.

Ryhmäkohtaiset varhaiskasvatussuunnitelmat eli ryhmävasut ovat tärkeä osa varhaiskasvatuksen pedagogista toiminnan suunnittelua. Suunnittelun pohjaksi kerätään lasten varhaiskasvatussuunnitelmista lasten mielenkiinnon kohteet sekä toiminnan tavoitteet oppimisen alueiden mukaisesti. Näiden pohjalta mietitään ryhmän tavoitteet, oppimisympäristö ja -sisällöt, työtavat sekä pedagoginen dokumentointi. Ryhmävasuun kirjataan arviointi kiusaamisen ehkäisemisestä ja päivittäisestä liikunnasta. Ryhmävasuja laaditaan kaikissa päiväkotien ja leikkikoulujen ryhmissä. Perhepäivähoidossa on käytössä perhepäivähoidon oma ryhmävasulomake.

Salossa on käytössä varhaiskasvatuksen vuosikello, joka tukee tavoitteellista varhaiskasvatustyötä. Avoimen toiminnan leikkikouluissa on oma vason vuosikello.

Päiväkodit

Toiminta päiväkodeissa on ryhmämuotoista, ja ryhmät suunnitellaan pedagogisesti tarkoituksenmukaisiksi. Päiväkotien henkilöstö on moniammatillista, ja laadukas varhaiskasvatus toteutuu hyödyntämällä kaikkien ammattitaitoa ja osaamista. Varhaiskasvatustilain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti pedagogiikan rooli ja merkitys korostuvat. Kokonaisvastuu ryhmän toiminnasta on varhaiskasvatuksen opettajalla ⁵² Jokainen tiimi järjestää säännöllisesti ja ennalta sovitusti pedagogisia tiimipalavereja, joissa kaikki tiiminjäsenet arvioivat yhdessä mennyttä ja suunnittelevat tulevaa toimintaa sekä seuraavan jakson oppimisen seurannan ja pedagogisen dokumentoinnin toteuttamista.

Varhaiskasvatuksen opettaja lähettää perheille kuukausikirjeen, josta huoltajille välittyy ryhmän monipuolinen tavoitteellinen toiminta. Kirjeen tavoitteena on kannustaa huoltajia ja lapsia osallistumaan varhaiskasvatuksen suunnitteluun sekä toteutukseen. Kirjeessä pyydetään huoltajilta palautetta ja ideoita toimintaan. Kirje ja palaute ovat osa ryhmän pedagogista dokumentointia, joka arkistoidaan tulevaa arviointia varten ryhmävasun liitteeksi.

Vuorohoito on päiväkotitoimintaa, jota toteutetaan varhaiskasvatustilain ja varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaisesti. Lapsille järjestetään tavoitteellista ja suunnitelmallista toimintaa riippumatta lapsen hoitoajasta. Viikonloppuisin vuorohoidossa ei ole kotiryhmiä, vaan kaikki lapset toimivat samoissa ryhmissä ja toimintaa ohjaavat lasten omat vasut.

Vuorohoidossa on erityisen tärkeää yhdessä huoltajien kanssa huolehtia lapsen hyvinvoinnista. Lapselle tulee taata riittävä lepo ja ravitsemus epä-säännöllisistä hoitoajoista huolimatta. Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

korostuu vuorohoidon arjessa, jotta riittävä tiedonkulku kodin ja hoitopaikan välillä toteutuu. Vuorohoidossa työskentelevän henkilöstön tulee kiinnittää erityistä huomiota lapsen ryhmään kuulumiseen ja kaverisuhteiden luomiseen sekä niiden ylläpitoon.

Vuorohoitoa järjestetään lapsille, jotka tarvitsevat sitä huoltajan työssäkäynnin tai opiskelun vuoksi. Salon kaupungin opetuslautakunta on päättänyt kokouksessaan 16.5.2017 § 53 vuorohoidon linjauksista. Vuorohoitoon ei kuitenkaan ole subjektiivista oikeutta. Varhaiskasvatuksen järjestäjä pyytää vuorohoitoa haettaessa todistuksen vuorohoidon tarpeesta. Tällainen on esimerkiksi työnantajan todistus huoltajan vuorotyöstä.

Vuorohoidon tarve voi syntyä huoltajien päätoimisesta, säännöllisestä ja jatkuvasta vuorotyöstä tai opiskeluun liittyvästä vuorotyöharjoittelusta. Vuorohoidossa lasten läsnäoloajat perustuvat lähtökohtaisesti huoltajien työvuoroihin. Lapsi voi olla varhaiskasvatuksessa, kun molemmat huoltajat ovat työvuorossa ja lisäksi yövuoron jälkeen huoltajien lepoajan.

Perhepäivähoito

Perhepäivähoitoa ja ryhmäperhepäivähoitoa toteutetaan kodinomaisissa tiloissa. Pieni lapsiryhmä mahdollistaa kiinteät vuorovaikutussuhteet hoitajan, lapsen ja huoltajien välillä.

Perhepäivähoitaja vastaa oman ryhmänsä varhaiskasvatustoiminnasta. Perhepäivähoidossa tehdään ryhmävasu, joka ohjaa suunnitelmallista työtä perhepäivähoidossa. Salon kunnallisessa perhepäivähoidossa päiväkodin johtaja tukee toiminnan suunnittelua ja arviointia kehityskeskustelujen ja ohjauskäyntien avulla. Perhepäivähoitaja kehittää omaa työtään jatkuvasti ja esimiestyö tukee omalta osaltaan perhepäivähoitajan ammatillista kehittymistä. Yksityisessä perhepäivähoidossa ja ryhmäperhepäivähoidossa palveluohjaajat tukevat ja valvovat lasten varhaiskasvatussuunnitelmatyötä sekä tavoitteellisen toiminnan suunnittelua ja toteuttamista ohjauskäyntien avulla.

Kunnallisen perhepäivähoidon varahoito järjestetään päiväkodeissa. Varahoitopaikka määritellään lapselle toimintakaudeksi kerrallaan.

Avoim varhaiskasvatus

Avoimeen varhaiskasvatukseen sisältyy Salossa useita eri kokonaisuuksia: avoin päiväkotitoiminta, leikkikoulutoiminta ja leikkipuistotoiminta.

Avoimen päiväkodin toiminta perustuu aktiiviseen yhdessäoloon, jossa huoltajat itse huolehtivat lapsistaan. Toiminnan sisältö muotoutuu huoltajien ja lasten esittämien toiveiden pohjalta yhdessä toteuttaen. Vapaan yhdessäolon ja leikin lisäksi toiminta sisältää esimerkiksi taito- ja taideaineita, musiikkia, liikuntaa sekä retkiä. Avoin päiväkoti tarjoaa huoltajille myös varhaiskasvatuksen ammattilaisen tukea, keskustelua kasvatuksesta, lapsen kehityksestä ja lapsiperheen arjesta.

Avoim leikkikoulutoiminta suunnitellaan varhaiskasvatustilain tavoitteet huomioon ottaen sitä kattavammin, mitä useammin lapsi osallistuu toimintaan. Salon varhaiskasvatuksen leikkikoulutoimintaa järjestetään useissa yksiköissä eri puolilla laajaa Saloa. Toimintaan voivat osallistua 2-5-vuoti-

aat lapset, jotka eivät ole kunnallisessa päivähoitossa, eikä heillä ole käytössä palveluseteliä yksityiseen varhaiskasvatukseen eivätkä saa yksityisen hoidon tuen kuntalisää.

Kaikissa tiimeissä järjestetään pedagoginen tiimipalaveri, jossa yhdessä tiimin kanssa arvioidaan kulunutta, suunnitellaan tulevaa toimintaa ja seuraavan jakson oppimisen seuranta sekä pedagogista dokumentointia.

Ohjattu leikkipuistotoiminta on tarkoitettu salolaisille yli 2-vuotiaille, mutta alle kouluikäisille lapsille. Leikkipuistotoiminta on ulkona tapahtuvaa maksutonta varhaiskasvatuksen järjestämää toimintaa ja sitä järjestetään useissa yksiköissä eri puolilla laajaa Saloa.

2.3 Varhaiskasvatus osana lapsen kasvun ja oppimisen polkua

Varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen kasvun ja oppimisen polkua. Varhaiskasvatus luo perustaa elinikäiselle oppimiselle. Lapset tuovat varhaiskasvatukseen mukanaan aiemman elämänkokemuksensa, jossa merkittävänä tekijänä ovat huoltajien ja lasten väliset vuorovaikutus- ja kiintymyssuhteet. Henkilöstön tehtävänä on luoda luottamuksellinen suhde lapseen. Huoltajien ja henkilöstön välinen yhteistyö tuo lasten elämään jatkuvuutta ja turvallisuutta. Sovittaessa lapsen varhaiskasvatuksen tavoitteista avoin, arvostava ja tasavertainen kohtaaminen on tärkeää. Säännöllinen yhteistyö on oleellista, jotta perheiden ja henkilöstön yhteinen kasvatustehtävä muodostaa lapsen kannalta mielekkään kokonaisuuden.

Lapsuuden merkityksen ymmärtäminen sekä tietämys lasten kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta ovat pedagogisen toiminnan perustaa. Yhtä tärkeää on tuntee jokainen lapsi ja ottaa huomioon hänen yksilöllinen kehityksensä. Lapsen tunteminen edellyttää mahdollisimman pysyviä vuorovaikutussuhteita henkilöstön ja lasten välillä⁷⁰.

Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus sekä perusopetus muodostavat lapsen kehityksen ja oppimisen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden ja perustan elinikäiselle oppimiselle. Laadukkaan kokonaisuuden lähtökohtana on, että varhaiskasvatuksen sekä esi- ja perusopetuksen henkilöstö tuntee koulutusjärjestelmän sekä sen eri vaiheiden keskeiset tavoitteet, ominaispiirteet ja käytännöt. Lasten hyvinvoinnin sekä kehityksen ja oppimisen sujuvuuden vuoksi myös siirtymävaiheet suunnitellaan ja niitä arvioidaan.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä luo yhteistyön rakenteet ja tiedon siirron käytännöt, joiden avulla siirtymät kotoa varhaiskasvatukseen, varhaiskasvatuksen aikana sekä varhaiskasvatuksesta esiopetukseen ja sieltä perusopetukseen ovat mahdollisimman sujuvia. Siirtymävaiheissa tehdään huoltajan kanssa yhteistyötä lapsen edun mukaisesti. Tietojen siirtämisessä voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen aikana koottuja dokumentteja, joissa kuvataan lapsen kehitystä ja oppimista, sekä lapselle laadittua

⁷⁰ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 5 kohta

varhaiskasvatussuunnitelmaa. Tiedon siirrossa noudatetaan voimassa olevia säädöksiä.⁷¹

Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Salon varhaiskasvatuksessa tiedonsiirronprosessit kuvataan seuraavien dokumenttien osalta:

- lapsen varhaiskasvatussuunnitelma
- lapsen varhaiskasvatussuunnitelma, kehityksen ja oppimisen tuki
 - lapsen tukitoimien seuranta ja arviointi (vain lomake, joka on voimassa siirron hetkellä)
 - pedagoginen selvitys
 - pedagoginen arvio
 - lapsen tuen tarvetta määrittelevät asiakirjat
- oppimisen seuranta
- tiedonsiirtolomake varahoittoa varten

Tiedonsiirrosta keskustellaan yhdessä huoltajien kanssa. Vastuu olennaisen tiedon siirrossa on toiminnan järjestäjällä. Järjestäjän vastuuhenkilön (esimerkiksi ryhmän varhaiskasvatuksen opettajan) tulee dokumentoida toteutunut tiedonsiirto:

- mitä tietoa on siirretty
- milloin (päivämäärät)
- minne tietoa on siirretty
- kenen toimesta

2.4 Arvoperusta

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden arvoperustan yleisperiaatteina ovat lapsen edun ensisijaisuus, lapsen oikeus hyvinvointiin, huolenpitoon ja suojeluun, lapsen mielipiteen huomioon ottaminen sekä yhdenvertaisen ja tasa-arvoisen kohtelun vaatimus ja lapsen syrjäntäkielto YK:n Lapsen oikeuksien sopimuksen⁷², varhaiskasvatustilain⁷³ ja YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti⁷⁴.

Lapsuuden itseisarvo

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on suojella ja edistää lasten oikeutta hyvään ja turvalliseen lapsuuteen. Varhaiskasvatus perustuu käsitykseen lapsuuden itseisarvosta. Jokainen lapsi on ainutlaatuinen ja arvokas juuri sellaisena kuin hän on. Jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, nähdäksi, huomioon otetuksi ja ymmärretyksi omana itsenään sekä yhteisönsä jäsenenä.

⁷¹ Esimerkiksi varhaiskasvatustilain 40–42 §

⁷² YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

⁷³ Varhaiskasvatustilain 20 §

⁷⁴ YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista 2007

Ihmisenä kasvaminen

Varhaiskasvatus perustuu elämän, kestävän elämäntavan ja ihmisoikeuksien kunnioittamiseen sekä ihmisarvon loukkaamattomuuteen. Henkilöstö tukee lasten kasvua ihmisyyteen, jota kuvaa pyrkimys totuuteen, hyvyyteen ja kauneuteen sekä oikeudenmukaisuuteen ja rauhaan. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan sivistystä, mikä ilmenee tavassa suhtautua itseensä, muihin ihmisiin, ympäristöön ja tietoon sekä tavassa ja tahdossa toimia oikein. Henkilöstö ohjaa lapsia toimimaan arvoperustan mukaisesti sekä keskustelemaan arvoista ja ihanteista. Varhaiskasvatuksessa kiusaamista, rasismia tai väkivaltaa ei hyväksytä missään muodossa eikä keneltäkään.

Lapsen oikeudet

Lapsella on oikeus ilmaista itseään, mielipiteitään ja ajatuksiaan sekä tulla ymmärretyksi niillä ilmaisun keinoilla, joita hänellä on. Jokaisella lapsella on oikeus hyvään opetukseen, huolenpitoon ja kannustavaan palautteeseen. Lapsella on oikeus leikkiä, oppia leikkien ja iloita oppimastaan sekä rakentaa käsitystä itsestään, identiteetistään ja maailmasta omien lähtökohtiensa mukaisesti. Lapsella on oikeus yhteisöllisyyteen ja ryhmään kuulumiseen. Lapsella on oikeus saada tietoa monipuolisesti, käsitellä tunteita ja ristiriitoja sekä kokeilla ja opetella uusia asioita.⁷⁵

Yhdenvertaisuus, tasa-arvo ja moninaisuus

Varhaiskasvatus edistää suomalaisen yhteiskunnan demokraattisia arvoja, kuten yhdenvertaisuutta, tasa-arvoa ja moninaisuutta. Lapsilla tulee olla mahdollisuus kehittää taitojaan ja tehdä valintoja esimerkiksi sukupuolesta, syntyperästä, kulttuuritaustasta tai muista henkilöön liittyvistä syistä riippumatta. Henkilöstön tulee luoda moninaisuutta kunnioittava ilmapiiri. Varhaiskasvatus rakentuu moninaiselle suomalaiselle kulttuuriperinnölle, joka muotoutuu edelleen lasten, heidän huoltajiensa sekä henkilöstön vuorovaikutuksessa.

Perheiden monimuotoisuus

Ammatillinen, avoin ja kunnioittava suhtautuminen monimuotoisiin perheisiin ja perheiden erilaisiin kieliin, kulttuureihin, katsomuksiin ja uskontoihin, perinteisiin sekä kasvatusnäkemysluo edellytyksiä hyvälle kasvatusyhteistyölle⁷⁶. Lasten perheidentiteettiä ja perhesuhteita tuetaan siten, että jokainen lapsi voi kokea oman perheensä arvokkaaksi.

Terveellinen ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on ohjata lapsia terveyttä ja hyvinvointia edistäviin elämäntapoihin. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia kehittää tunteita ja esteettistä ajatteluaan. Varhaiskasvatuksessa tunnistetaan ja noudatetaan kestävän elämäntavan periaatteita niin, että sosiaalinen, kulttuurinen, taloudellinen ja ekologinen ulottuvuus huomioidaan. Varhaiskasvatus luo perustaa ekososiaaliselle sivistykselle niin, että ihminen ymmärtää ekologisen kestävyuden olevan edellytys sosiaaliselle kestävyydelle ja ihmisoikeuksien toteutumiselle.

⁷⁵ YK:n yleissopimus lapsen oikeuksista 1989

⁷⁶ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 6 kohta

Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Toiminta-ajatus

Salossa lapsella on oikeus turvalliseen, pedagogisesti suunniteltuun ja tavoitteelliseen varhaiskasvatukseen. Laadukkuuden takaa ammattitaitoinen henkilöstö, joka ymmärtää lapsuuden ainutkertaisuuden. Oppiva yhteisö toimii itseään kehittävänä ja jatkuvasti toimintaansa arvioiden. Vaalimme osallisuuden ja toimijuuden kokemusten kautta lisääntyvää lapsen hyvinvointia. Lapsen aito osallisuus mahdollistuu, kun hän kokee kuuluvansa täysivaltaisena jäsenenä ryhmään ja saa osallistua merkitykselliseen yhdessä tekemiseen. Yhdistäessämme lapselle tärkeimmät; leikin ja kaverit, tarjoamme mahdollisuuden

vuorovaikutus- ja sosiaalisten taitojen kehittymiseen kannustavassa yhteisössä. Lapsen edun ensisijaisuus ohjaa yhdenvertaiseen ja tasa-arvoiseen kohteluun kaikessa toiminnassa sekä lapsen tarvitseman tuen toteutumisessa. Lasta kuunnellaan, hänen oppimistaan seurataan ja vahvuudet, tarpeet sekä kiinnostuksen kohteet huomioidaan toiminnan suunnittelussa. Lapsen omat kasvun ja oppimisen tavoitteet asetetaan siten, että hänen on mahdollista ne saavuttaa.

Visio

Salon varhaiskasvatuksessa lapset saavat kasvaa ja oppia kehitystään suojaavassa, osallisuutta sekä yhdenvertaisuutta kunnioittavassa yhteisössä.

Aidosti itseensä luottava ja oppimisesta innostunut lapsi kasvaa itsetunnon vahvaksi, toiset huomioivaksi sekä vuorovaikutuksessa muiden kanssa toimivaksi aikuiseksi, joka ymmärtää myös kestävä elämäntavan merkityksen.

2.5 Oppimiskäsitys

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet on laadittu perustuen oppimiskäsitykseen, jonka mukaan lapset kasvavat, kehittyvät sekä oppivat vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja lähiympäristön kanssa. Oppimiskäsitys pohjautuu myös näkemykseen lapsesta aktiivisena toimijana. Lapset ovat synnynnäisesti uteliaita ja haluavat oppia uutta, kerrata ja toistaa asioita. Oppiminen on kokonaisvaltaista ja sitä tapahtuu kaikkialla. Siinä yhdistyvät tiedot, taidot, toiminta, tunteet, aistihavainnot, keholliset kokemukset, kieli ja ajattelu. Oppimista tapahtuu muun muassa lasten havainnoissa ja tarkkaillessa ympäristöään sekä jäljitellessä muiden toimintaa. Lapset oppivat myös leikkien, liikkuen, tutkien, erilaisia työtehtäviä tehden, itseään ilmaisten sekä taiteisiin perustuvassa toiminnassa.

Varhaiskasvatuksessa oppimisen lähtökohtana ovat lasten aiemmat kokemukset, heidän mielenkiinnon kohteensa ja osaamisensa. On tärkeää, että uusilla opittavilla asioilla on yhteys lasten kehittyviin valmiuksiin sekä muuhun kokemusmaailmaan ja kulttuuriseen taustaan. Lapset oppivat parhaiten voidessaan hyvin ja kokiessaan olonsa turvalliseksi. Myönteiset tunnekokemukset ja vuorovaikutussuhteet edistävät oppimista. Vertaisryhmä ja kokemus yhteisöön kuulumisesta ovat lapsen oppimisen ja osallisuuden kannalta keskeisiä. Lasten tulee saada oppimiseensa henkilöstön ohjausta ja tukea. Lapsia kiinnostava, tavoitteellinen ja sopivasti haastava toiminta innostaa oppimaan lisää. Jokaisen lapsen tulee saada onnistumisen kokemuksia ja iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana.

Leikki on varhaiskasvatukseen ikäisten lasten oppimiselle merkityksellistä. Se on lasta motivoivaa ja iloa tuottavaa toimintaa, jossa lapset samalla oppivat monia taitoja ja omaksuvat tietoa. Varhaiskasvatuksessa tulee ymmärtää leikin itseisarvo lapselle sekä sen pedagoginen merkitys oppimisessa ja lasten kokonaisvaltaisessa kehityksessä ja hyvinvoinnissa.

Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit; innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen.
(Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018)

Lasten tulee saada onnistumisen kokemuksia ja kokea iloa omasta toiminnastaan sekä itsestään oppijana.

Oppimista tapahtuu kaikissa arjen toiminnoissa ja kaikkialla.

- leikin kautta
- aktiivisesti toimien
- uteliaasti tutkien
- aiemmista kokemuksista oppien
- mielenkiinnon kohteiden kautta
- vuorovaikutuksessa
- tunteiden kautta
- aistimalla
- kehollisesti kokemalla
- liikkuen
- ajattelemalla

Henkilökunta tukee lasta aktiiviseen havainnointiin, kokeilemiseen, tutkimiseen, tiedon hankintaan ja johtopäätösten tekoon.

→ Lapsen houkuttelu oivaltamiseen

2.6 Pedagogisesti painottunut kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuus

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa pedagogiikka perustuu määriteltyyn arvoperustaan, käsitykseen lapsesta, lapsuudesta sekä oppimisesta. Pedagogiikalla tarkoitetaan monitieteiseen, erityisesti kasvatus- ja varhaiskasvatustieteelliseen tietoon perustuvaa, ammatillisesti johdettua ja ammattihenkilöstön toteuttamaa suunnitelmallista ja tavoitteellista toimintaa lasten hyvinvoinnin ja oppimisen toteutumiseksi. Se näkyy varhaiskasvatuksen toimintakulttuurissa, oppimisympäristöissä sekä kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuudessa. Pedagogiikan painottuminen varhaiskasvatuksen kokonaisuudessa edellyttää pedagogista asiantuntemusta sekä sitä, että henkilöstöllä on yhteinen ymmärrys siitä, miten lasten oppimista ja hyvinvointia voidaan parhaalla tavalla edistää⁷⁷.

Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja ympäristön vuorovaikutuksessa, jossa kasvatusta, opetusta ja hoitoa muodostavat eheän kokonaisuuden. Näitä kolmea ulottuvuutta voidaan tarkastella käsitteellisesti erillisinä, mutta käytännön toiminnassa ne nivoutuvat yhteen. Tämä mahdollistaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan lapsen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseksi. Kasvatus, opetus ja hoito painottuvat eri tavoin eri-ikäisten lasten toiminnassa sekä varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa.

⁷⁷ Varhaiskasvatuslaki 2 ja 23 §

Kasvatus on toimintaa, jonka myötä kulttuuriset arvot, tavat ja normit välittyvät, muovautuvat ja uudistuvat. Osaltaan kasvatuksen tavoite on siirtää kulttuuriperintöä sekä tärkeinä pidettyjä arvoja ja traditioita seuraavalle sukupolvelle. Kasvatuksen avulla ohjataan lapsia muodostamaan omia mielipiteitään ja arvioimaan kriittisesti vallitsevia ajattelu- ja toimintatapoja sekä toimimaan eettisesti kestäväällä tavalla. Kasvatuksen sivistystehtävänä on ohjata tietoisesti lasten yksilöllisen identiteetin muotoutumista siten, että lapset oppivat havaitsemaan oman toimintansa vaikutukset toisiin ihmisiin ja ympäristöönsä. Lasten kehitystä tuetaan niin, että he oppivat toimimaan sekä käyttämään osaamistaan myös toisten hyväksi.

Opetuksen lähtökohtana on varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määritelty oppimiskäsitys. Opetuksen tarkoitus on edistää lasten oppimista ja auttaa lapsia luomaan merkityksiä itsestään, toisista ihmisistä sekä ympäröivästä maailmasta. Varhaiskasvatuksessa lapsia innostetaan ja motivoidaan opettelemaan uusia asioita sekä ohjataan käyttämään erilaisia oppimisen tapoja. Opetus tukee ja siinä hyödynnetään lasten luontaista uteliaisuutta ja tutkimisen halua. Opetuksessa otetaan huomioon lasten kehittyvät taidot, mielenkiinnon kohteet, vahvuudet ja yksilölliset tuen tarpeet. Lisäksi opetuksen perustana ovat oppimisympäristöille (luku 3.2), laaja-alaiselle osaamiselle (luku 2.7) ja pedagogiselle toiminnalle (luku 4) asetetut tavoitteet.

Hoito on fyysisistä perustarpeista huolehtimista sekä tunnepohjaista välittämistä. Tavoitteena on, että lapsi tuntee itsensä arvostetuksi ja ymmärretyksi sekä kokee olevansa yhteydessä toisiin ihmisiin. Vastavuoroinen ja kunnioittava vuorovaikutussuhde sekä myönteinen kosketus ja läheisyys muodostavat perustan hyvälle hoidolle ja huolenpidolle. Päivittäin toistuvat tilanteet, kuten ruokailu, pukeminen ja riisuminen, lepo ja hygieniasta huolehtiminen, ovat keskeinen osa lapsen päivää. Varhaiskasvatuksen hoitotilanteet ovat aina samanaikaisesti kasvatus- ja opetustilanteita, joissa opitaan esimerkiksi vuorovaikutustaitoja, itsestä huolehtimisen taitoja, ajan hallintaa sekä omaksutaan hyviä tottumuksia.

Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Teemme työtä ammattitaidolla, emme persoonalla.

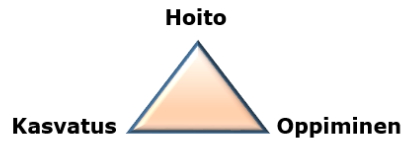
Varhaiskasvatustyö pohjautuu vahvaan ammatilliseen osaamiseen, joka takaa tasavertaisen ja laadukkaan kasvatuksen, hoidon sekä opetuksen kokonaisuuden. Pedagogiikka näkyy ammattilaisten työssä ja kaikki työtavat, jotka tukevat lapsen kehitystä sekä oppimista ovat pedagogisesti perusteltuja.

Mallittaminen on keino, jota käytät aina – tahdoitpa tai et.

Mieti, minkälaista käytöstä ja toimintatapaa haluat mallittaa lapsille.

Sen jälkeen toimi siten kuin toivot lastenkin toimivan.

Mallita niitä taitoja, joita toivot heidänkin oppivan

<p>Varhaiskasvatus toteutuu henkilöstön, lasten ja toimintaympäristön vuorovaikutuksessa.</p>		
KASVATUS	OPPIMINEN	HOITO
<p>Autamme lasta huomaamaan oman vaikutuksensa yhteisöön.</p> <p>Autamme lasta muodostamaan omia mielipiteitä.</p> <p>Autamme lasta identiteetin muodostumisessa.</p> <p>Autamme lasta tuntemaan kulttuurimme kuuluvat arvot, normit ja tavat toimia.</p> <p>Autamme lasta toimimaan muiden hyväksi.</p>	<p>Oppimiskäsitys</p> <p>Laaja-alainen osaaminen</p> <p>Motivaatio</p> <p>Omat vahvuudet</p> <p>Mielenkiinnonkohteet</p> <p>Ajattelu</p>	<p>Kaiken hoidon perustana on henkilöstön</p> <p>TUNNEPOHJAINEN</p> <p>VÄLITTÄMINEN</p> <p>ja arvostava ymmärtävä kohtaaminen, kun huolehditaan lapsen perustarpeista.</p>

2.7 Laaja-alainen osaaminen

Varhaiskasvatuksessa luodaan pohjaa lasten laaja-alaiselle osaamiselle. Laaja-alainen osaaminen muodostuu tietojen, taitojen, arvojen, asenteiden ja tahdon kokonaisuudesta. Osaaminen tarkoittaa myös kykyä käyttää tietoja ja taitoja sekä toimia tilanteen edellyttämällä tavalla. Tietojen ja taitojen käyttämiseen vaikuttavat lasten omaksumat arvot ja asenteet sekä tahto toimia. Laaja-alaisen osaamisen tarve nousee ympäröivän maailman muutoksista. Ihmisenä kasvaminen, opiskelu, työnteko sekä kansalaisena toimiminen nyt ja tulevaisuudessa edellyttävät tiedon- ja taidonalat ylittävää ja yhdistävää osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittyminen edistää lasten kasvua yksilöinä ja yhteisönsä jäseninä. Osaamisen kehittyminen alkaa varhaislapsuudessa ja jatkuu läpi elämän. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet kulkevat jatkumona varhais-

kasvatussuunnitelman perusteista esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmien perusteisiin. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ovat ohjanneet tämän asiakirjan valmistelua, ja ne tulee ottaa huomioon paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa.

Laadukas pedagoginen toiminta vahvistaa lasten laaja-alaista osaamista. Laaja-alaisen osaamisen kehittymiseen vaikuttaa se, miten varhaiskasvatuksessa toimitaan, miten eri oppimisympäristöjä käytetään sekä miten lasten hyvinvointia ja oppimista tuetaan. Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet otetaan huomioon toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä sekä kasvatuksessa, opetuksessa ja hoidossa. Luvussa 4.5 kuvattujen oppimisen alueiden tehtävänä on edistää lasten laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kuvataan viisi toisiinsa liittyvää laaja-alaisen osaamisen osa-alueita:

- ajattelu ja oppiminen
- kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu
- itsestä huolehtiminen ja arjen taidot
- monilukutaito ja tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen
- osallistuminen ja vaikuttaminen.

Seuraavaksi kuvataan, mitä laaja-alaisen osaamisen eri osa-alueilla tarkoitetaan. Lisäksi määritellään varhaiskasvatuksen tehtävä kullakin osa-alueella.

Ajattelu ja oppiminen

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on järjestää kokemuksia, elämyksiä ja toimintaa,

Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät vuorovaikutuksessa muiden ihmisten ja ympäristön kanssa ja muodostavat perustan muun osaamisen kehittymiselle ja elinikäiselle oppimiselle. Tiedon hankinta, jäsentäminen ja uuden luominen edellyttävät luovaa ja kriittistä ajattelua, jonka perustaa luodaan varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten ajattelun ja oppimisen taitoja.

Lasten ajattelu ja oppiminen kehittyvät monipuolisten ja merkityksellisten kokemusten avulla. Ihmettelylle, oivaltamiselle sekä oppimisen ilolle tulee olla tilaa. Leikissä lapsilla on mahdollisuus käyttää mielikuvitustaan ja luovuuttaan, kokeilla yhdessä ideoitaan ja tutkia maailmaa. Lasten taitoja jäsentää, nimetä ja kuvata ympäristöä ja sen ilmiöitä

ten uskoa omaan kykyihinsä.

tuetaan lasten iän ja kehityksen mukaisesti. Lapsia rohkaistaan ky- symään ja kyseenalaistamaan. Heidän kanssaan iloitaan onnistu- misista ja opetellaan kannusta- maan toisia.

Lapsia kannustetaan myös sinnik- kyyteen ja olemaan lannistumatta epäonnistumisista sekä keksimään ratkaisuja eri tilanteissa. Heitä oh- jataan suuntaamaan ja ylläpitä- mään tarkkaavaisuuttaan. Päivit- täinen, riittävä fyysinen aktiivisuus tukee lasten ajattelua ja oppimista. Toiminnan pedagoginen dokumen- tointi (luku 4.2) sekä yhteinen pohdinta auttavat lapsia havaitse- maan oppimistaan ja tunnistamaan vahvuuksiaan. Tämä vahvistaa las-

Kulttuurinen osaaminen, vuorovaikutus ja ilmaisu

Lapset kasvavat kulttuurisesti, kielellisesti ja katsomuksellisesti moninaisessa maail- massa. Tämä korostaa sosiaalisten ja vuorovaikutustaitojen sekä kulttuurisen osaami- sen merkitystä. Osaamiseen kuuluu taito kuunnella, tunnistaa ja ymmärtää eri näke- myksiä sekä kyky reflektoida omia arvoja ja asenteita. Vuorovaikutustaidoilla sekä ky- vyllä ilmaista itseään ja ymmärtää muita on tärkeä merkitys identiteetille, toimintaky- vylle ja hyvinvoinnille. Toimiva vuorovaikutus erilaisista kulttuuri- ja katsomustaus- toista tulevien ihmisten kanssa edellyttää oman ja muiden kulttuurin ja katsomukselli- sen taustan ymmärtämistä ja kunnioittamista. Varhaiskasvatuksen tehtävä on edistää lasten kulttuurista osaamista sekä heidän vuorovaikutus- ja ilmaisutaitojaan.

Lapsia rohkaistaan tutustumaan toisiin ihmisiin, kieliin ja kulttuureihin. Henkilöstö toi- mii mallina lapsille toisten ihmisten sekä kielellisen, kulttuurisen ja katsomuksellisen moninaisuuden myönteisessä kohtaamisessa. Lapsia ohjataan ystävällisyyteen ja hy- viin tapoihin. Yhteistyöhön perustuva toiminta luo mahdollisuuksia harjoitella vuoro- vaikutus- ja ilmaisutaitoja eri tilanteissa ja erilaisten ihmisten kanssa. Lasten kanssa harjoitellaan asettumista toisen asemaan, opetellaan tarkastelemaan asioita eri näkö- kulmista sekä ratkaisemaan ristiriitatilanteita rakentavasti. Tämä vahvistaa lasten so- siaalisia taitoja. Lapsia tuetaan kulttuuri-identiteettien rakentamisessa. Varhaiskasva- tuksessa saadut kokemukset, tiedot ja taidot kulttuuriperinnöstä vahvistavat lapsen kykyä omaksua, käyttää ja muuttaa kulttuuria. Esimerkiksi leikit, ruokailuhetket ja juhlat tarjoavat tilaisuuksia jakaa kokemuksia erilaisista perinteistä ja tavoista. Lapsia tuetaan myönteisen suhteen luomisessa moninaiseen ympäristöön.

Itsestä huolehtiminen ja arjen taidot

Itsestä huolehtimiseen, terveyteen ja turvallisuuteen liittyvät taidot ovat kaikille tärkeitä. Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten hyvinvointiin ja turvallisuuteen liittyviä taitoja sekä ohjata heitä tekemään kestävän elämäntavan mukaisia valintoja. Varhaiskasvatuksessa tuetaan lasten myönteistä suhtautumista tulevaisuuteen.

Lasten itsenäisyyden asteittaista lisääntymistä tuetaan. Lapsia autetaan ja heitä kannustetaan pyytämään apua sitä tarvitessaan. Lasten kanssa harjoitellaan erilaisia taitoja kuten pukeutumista, ruokailua sekä henkilökohtaisesta hygieniasta ja omista tavaroista huolehtimista. Lapsia ohjataan toimimaan vastuullisesti ja turvallisesti varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä, kuten lähiluonnossa ja liikenteessä. Lasten kanssa käsitellään heidän hyvinvointiaan edistäviä asioita kuten levon, ravinnon, liikunnan ja mielen hyvinvoinnin merkitystä. Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan myös kunnioittamaan

ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa.

Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Tunne- ja turvataidot

Lapsia autetaan tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lasten tunnetaidot vahvistuvat, kun heidän kanssaan opetellaan havaitsemaan, tiedostamaan ja nimeämään tunteita. Lapsia ohjataan myös kunnioittamaan ja suojelemaan omaa ja toisten kehoa. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2018)

Salon varhaiskasvatuksen kaikkien yksiköiden ryhmissä opetetaan viikoittain tunnetaitoja. Ryhmissä voi olla käytössä jokin valmis materiaali tai ryhmä voi halutessaan soveltaa erilaisia menetelmiä tunnetaitojen opettamiseen. Tunnetaitojen opettamisen on todettu auttavan lasta oman toiminnan ohjaamisessa, itsesäätelyssä ja kiusaamisen / kiusatuksi tulemisen ehkäisyssä.

Myös turvataitojen opettaminen on Salon varhaiskasvatuksen painopiste. Kaikissa ryhmissä otetaan turvataitojen opettaminen ohjelmaan ikätason mukaisesti. Keskeisiä opetettavia asioita ovat muun muassa:

UIMAPUKUSÄÄNTÖ (Väestöliitto <http://vaestoliitto-fi-bin.directo.fi/@Bin/b34c41e38dd8042994f620cbcd75ac29/1556001380/application/pdf/6053282/Turvataidot%20ja%20lapsen%20keho.pdf>)

MITÄ LAPSEN TULEE TIETÄÄ	MITÄ LAPSEN TULEE OSATA	MITEN LAPSI SUHTAUTUU KEHOONSA
<p>Kerro lapselle, että uimapuvun alla olevat kehon osat ovat lapsen omia alueita. Lapsi saa määrätä niistä itse.</p> <p>Kukaan ei saa koskea uimapuvun alla olevia paikkoja, katsoa niitä tai puhua niistä ilman lapsen lupaa.</p> <p>Tutustu lapsen kanssa uimapuku-sääntöön eri tavoin: katsokaa kuvia, piirtäkää ja leikkikää.</p>	<p>Lapsi erottaa kehon yksityiset alueet, joita ei tarvitse näyttää kenellekään, jos ei halua.</p> <p>Lapsi tietää, että toinen voi katsoa tai tutkia toisen uimapuvun alla olevia paikkoja vain, jos se on molempien mielestä sallittua ja mukavaa.</p> <p>Lapsi tuntee uimapukusäännön ja osaa sanoa ei, jos joku rikkoo sääntöä.</p>	<p>Kehossa on erityisiä, yksityisiä ja arvokkaita paikkoja.</p> <p>Niitä pitää ja saa suojata.</p> <p>Niitä ei näytetä kaikille, vaikka ne ovat hyviä ja arvokkaita.</p>

Väestöliitto ja Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos ovat julkaisseet materiaalia kaikkien käyttöön. Ohessa otteita väestöliiton verkkosivulta:

http://www.vaestoliitto.fi/vanhemmuus/tietoa_vanhemmille/pienten_lasten_vanhemmat/lapsijaseksuaalisuus/keho-on-leikki/

Jokainen lapsi tarvitsee turvataitoja ja kehoitsetuntoa. Lapsen seksuaalisuus on etenkin oman kehoitsetunnon ja kehonkuvan haltuunottoa sekä ymmärrystä rajoista ja oikeuksista suhteessa omaan kehoon. Nämä tiedot ja taidot lisäävät merkittävästi lasten hyvinvointia ja turvallisuutta. Lapsi ja nuori, jolla on hyvä kehoitsetunto, ottaa vastuuta kehostaan, hoitaa ja suojaa sitä vahingoittumiselta ja riskeiltä.

Aikuisen tärkeä tehtävä on kasvattaa lasta arvostamaan itseään juuri sellaisena kuin hän on, pitämään huolta omista rajoistaan ja kehittymään omalla tahdillaan. Lasta pitää myös ohjata ja neuvoa, jotta hän oppii ymmärtämään oman kehonsa arvon ja oikeutensa määrätä siitä itse.

Monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen

Monilukutaitoa sekä tieto- ja viestintäteknologista osaamista tarvitaan lasten ja perheiden arjessa, ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa sekä yhteiskunnallisessa osallistumisessa. Monilukutaito sekä tieto- ja viestintäteknologinen osaaminen edistävät lasten kasvatuksellista ja koulutuksellista tasa-arvoa. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tukea näiden taitojen kehittymistä.

Monilukutaito on kulttuurisesti moninaisten viestien ja ympäröivän maailman ymmärtämisen sekä vuorovaikutuksen näkökulmasta keskeinen perustaito. Monilukutaidolla tarkoitetaan erilaisten viestien tulkinna ja tuottamisen taitoja. Monilukutaidon perustana on laaja tekstikäsitys, jonka mukaan erilaiset tekstit voivat olla muun muassa kirjoitetussa, puhutussa, audiovisuaalisessa tai digitaalisessa muodossa. Siihen sisältyy erilaisia lukutaitoja, kuten kuvanlukutaito, numeerinen lukutaito, medialukutaito ja peruslukutaito. Monilukutaito liittyy kiinteästi ajattelun ja oppimisen taitoihin. Lasten kanssa nimetään asioita ja esineitä sekä opetellaan erilaisia käsitteitä. Lapsia innostetaan tutkimaan, käyttämään ja tuottamaan

viestejä erilaisissa, myös digitaalisissa, ympäristöissä. Monilukutaitoisiksi kehittyäkseen lapset tarvitsevat aikuisen mallia, rikasta tekstiympäristöä, lasten tuottamaa kulttuuria ja lapsille soveltuvia kulttuuripalveluja.

Lasten kanssa tutkitaan ja havainnoidaan tieto- ja viestintäteknologian roolia arkielämässä sekä tutustutaan erilaisiin tieto- ja viestintäteknologisiin välineisiin, sovelluksiin ja peleihin. Digitaalista dokumentointia hyödynnetään leikeissä, tutkimisessa, liikkumisessa sekä taiteellisessa kokemisessa ja tuottamisessa. Mahdollisuudet kokeilla ja tuottaa sisältöjä itse ja yhdessä muiden lasten kanssa käyttäen apuna tieto- ja viestintäteknologiaa edistävät lasten luovan ajattelun ja yhteistoiminnan taitoja sekä lukutaitoa. Henkilöstö ohjaa lapsia tieto- ja viestintäteknologian monipuoliseen sekä turvalliseen käyttöön.

Osallistuminen ja vaikuttaminen

Aktiivinen ja vastuullinen osallistuminen ja vaikuttaminen luovat perustan demokraattiselle ja kestäväälle tulevaisuudelle. Tämä edellyttää yksilöltä taitoa ja halua osallistua yhteisön toimintaan sekä luottamusta omiin vaikutusmahdollisuuksiinsa. Lasten oikeuksiin kuuluvat kuulluksi tuleminen ja osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa. Varhaiskasvatuksessa kunnioitetaan näitä demokratian toteutumisen keskeisiä periaatteita. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tukea lasten kehittyviä osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja sekä kannustaa oma-aloitteisuuteen.

Lasten arvostava kohtaaminen, heidän ajatustensa kuunteleminen ja aloitteisiin vastaaminen vahvistavat lasten osallistumisen ja vaikuttamisen taitoja. Lapset suunnittelevat, toteuttavat ja arvioivat toimintaa yhdessä henkilöstön kanssa. Samalla lapset oppivat vuorovaikutustaitoja ja yhteisten sääntöjen, sopimusten sekä luottamuksen merkitystä. Henkilöstö huolehtii siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa. Osallistumisen ja vaikuttamisen kautta lasten käsitys itsestään kehittyy, itseluottamus kasvaa ja yhteisössä tarvittavat sosiaaliset taidot muovautuvat.

Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Lasten osallisuus näkyy kaikkialla Salon varhaiskasvatuksessa. Heidä kuunnellaan, heidän mielenkiinnon kohteitaan ja mielipiteitään arvostetaan, heitä ohjataan ja opetetaan mielenkiinnon kohteiden ja vahvuuksien kautta. Heidät otetaan mukaan miettimään, miten selvittää eteen tulevista haasteista ja mikä voisi auttaa tilanteessa. Lapset saavat myös osallistua ryhmän toiminnan ideoimiseen, suunnitteluun ja arviointiin.

Lapset otetaan mukaan varhaiskasvatustilaisuuksiin miettimään omia vahvuuksiaan ja menetelmiä kehitystasonsa mukaisesti.

LAPSEN OIKEUS

- kuulluksi tuleminen
- osallisuus omaan elämään vaikuttavissa asioissa

3. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri

Toimintakulttuuri on historiallisesti ja kulttuurisesti muotoutunut tapa toimia, joka muovautuu yhteisön vuorovaikutuksessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjän ja varhaiskasvatusta johtavien henkilöiden tehtävänä on luoda edellytykset toimintakulttuurin kehittämiseksi ja arvioinnille varhaiskasvatuksen eri toimintamuodoissa ja yksiköissä. Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuri on kokonaisuus, joka rakentuu muun muassa

- arvoista ja periaatteista
- työtä ohjaavien normien ja tavoitteiden tulkinnasta
- oppimisympäristöistä ja työtavoista
- yhteistyöstä ja sen eri muodoista
- vuorovaikutuksesta ja ilmapiiristä
- henkilöstön osaamisesta, ammatillisuudesta ja kehittämisotteesta
- johtamisrakenteista ja -käytännöistä
- toiminnan organisoinnista, suunnittelusta, toteuttamisesta ja arvioinnista.

Toimintakulttuuria muovaavat tiedostetut, tiedostamattomat ja joskus myös tahattomat tekijät. Yhteisön kaikki jäsenet vaikuttavat toimintakulttuuriin, ja se puolestaan vaikuttaa kaikkiin jäseniin riippumatta siitä, tunnistetaanko sen merkitys vai ei.

Varhaiskasvatuksessa kaikkien työtapojen tulee tukea lapsen kehitystä ja oppimista. Ne tulee myös pystyä pedagogisesti perustelemaan. Henkilöstön on tärkeä tiedostaa, että heidän tapansa toimia ja olla vuorovaikutuksessa välittyy mallina lapsille, jotka omaksuvat varhaiskasvatusyhteisön arvoja, asenteita ja tapoja.

Toimintakulttuuri vaikuttaa varhaiskasvatuksen laatuun. Sillä on keskeinen merkitys varhaiskasvatuksen toteuttamisessa ja tavoitteiden saavuttamisessa. Varhaiskasvatustyön tavoitteita tukeva toimintakulttuuri luo suotuisat olosuhteet lasten kehitykselle, oppimiselle, osallisuudelle, turvallisuudelle, hyvinvoinnille sekä kestävälle elämäntavalle.

Johtaminen vaikuttaa keskeisesti varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin, sen kehittämiseen ja laatuun. Varhaiskasvatuksen johtamisen lähtökohtana on jokaisen lapsen hyvinvoinnin ja oppimisen edistäminen. Toimintakulttuurin kehittäminen edellyttää pedagogiikan johtamista, joka on varhaiskasvatuksen kokonaisuuden tavoitteellista ja suunnitelmallista johtamista, arviointia ja kehittämistä. Se sisältää kaikki ne toimenpiteet, joilla luodaan edellytykset henkilöstön hyvälle työolosuhteille, ammatillisen osaamisen ja koulutuksen hyödyntämiselle ja kehittämiselle sekä pedagogiselle toiminnalle (luku 4.1).

3.1 Toimintakulttuurin kehittäminen ja sitä ohjaavat periaatteet

Yhteisön toimintakulttuuri muuttuu jatkuvasti ja sitä tulee myös arvioida ja kehittää. Yhteisiin tavoitteisiin sitoutuminen edistää arvoperustan ja oppimiskäsityksen toteuttamista. Toimintakulttuurin vaikutusten pohdinta ja sen ei-toivottujen piirteiden tunnis-

taminen ja korjaaminen ovat tärkeä osa toimintakulttuurin kehittämistä. Jatkuvan kehittämisen perusedellytys on, että henkilöstö ymmärtää oman toimintansa taustalla vaikuttavien arvojen, tietojen ja uskomusten merkityksen sekä osaa arvioida niitä. Kehittämisessä on tärkeää toisia arvostava, koko yhteisöä osallistava ja luottamusta rakentava dialogi. Varhaiskasvatusta suunniteltaessa, järjestettäessä ja kehitettäessä on ensisijaisesti huomioitava lapsen etu. Lapsen etua on harkittava yksittäisen lapsen, lapsiryhmän ja yleensä lasten kannalta tapaus- ja tilannekohtaisesti.⁷⁸

Johtaja edistää osallistavaa toimintakulttuuria luomalla rakenteita ammatilliseen keskusteluun. Lisäksi johtaja rohkaisee työyhteisöä säännöllisesti kehittämään ja innovoimaan yhteistä toimintakulttuuria. Johtaja tukee yhteisön kehittymistä oppivaksi yhteisöksi, jossa osaamista kehitetään ja jaetaan. Päämääränä on, että yhteinen toimintatapa ja toiminnan tavoitteet näkyvät käytännöissä. Johtaja vastaa siitä, että yhteisiä työkäytäntöjä tehdään näkyväksi ja että niitä havainnoidaan ja arvioidaan säännöllisesti. Lapset ja huoltajat ovat mukana toimintakulttuurin kehittämisessä ja arvioinnissa.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuria kehitetään seuraavien periaatteiden mukaisesti:

Oppiva yhteisö toimintakulttuurin ytimenä

Varhaiskasvatuksessa toimitaan yhteisönä, jossa lapset ja henkilöstö oppivat yhdessä ja toisiltaan. Oppivassa yhteisössä on tilaa erilaisille mielipiteille ja tunteille. Lapsia ja henkilöstöä kannustetaan rohkeasti jakamaan ajatuksiaan ja kokeilemaan uudenlaisia toimintatapoja. Jatkuvasti toimintaansa arvioiva ja kehittävä yhteisö haastaa itseään sekä tunnistaa ja hyödyntää vahvuuksiaan. Oppivassa yhteisössä arvostetaan kunnioittavaa ja huomaavaista käytöstä. Yhteisö rohkaisee kokeiluun, yrittämiseen ja sinnikkyYTEEN sekä sallii myös erehtymisen. Yhdessä tekeminen ja osallisuuden kokemukset vahvistavat yhteisöä.

Henkilöstöä kannustetaan itsearviointiin, tiedon ja osaamisen jakamiseen ja samalla ammatilliseen kehittymiseen. Yhdessä sovittujen tavoitteiden ja tehtävien pohdinta, oman työn säännöllinen arviointi sekä huoltajilta ja muilta yhteistyökumppaneilta saatu palaute edistävät yhteisön oppimista. Oppimista edistää myös kehittämistyöstä, arvioinneista ja tutkimuksesta saadun tiedon hyödyntäminen.

Leikkiin ja vuorovaikutukseen kannustava yhteisö

Leikkiin kannustavassa toimintakulttuurissa tunnustetaan leikin merkitys lapsen hyvinvoinnille ja oppimiselle. Henkilöstö tunnistaa leikkiä rajoittavia tekijöitä ja kehittää leikkiä edistäviä toimintatapoja ja oppimisympäristöjä. Lapsilla ja henkilöstöllä on mahdollisuus kokea yhdessä tekemisen ja leikin iloa. Yhteisössä kannustetaan kaikkia kekseliäisyyteen, mielikuvituksen käyttöön, omaan ilmaisuun ja luovuuteen. Leikki saa näkyä ja kuulua. Lasten leikkialoitteille, kokeiluille ja elämyksille annetaan tilaa, aikaa ja leikkirauhaa. Leikkiville lapsille ja aikuisille mahdollistetaan keskittyminen leikkiin.

Varhaiskasvatuksen toimintakulttuuriin kuuluu henkilöstön keskinäinen yhteistyö sekä vuorovaikutus huoltajien ja lähiympäristön kanssa. Yhteisön jäsenet kunnioittavat toisiaan ja arvostavat yhteistyötä. Yhteisö rohkaisee lapsia hyvään vuorovaikutukseen sekä toimimaan ryhmän jäsenenä. Henkilöstö tukee lasten vertaissuhteiden syntymistä

⁷⁸ Varhaiskasvatuslaki 4 § ja HE 40/2018 vp, s. 85

ja vaalii ystävyyssuhteita. Turvallisessa yhteisössä puututaan ristiriitoihin ja opetellaan rakentavia keinoja niiden ratkaisemiseen.

Osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo

Inklusiivisessa toimintakulttuurissa edistetään osallisuutta, yhdenvertaisuutta⁷⁹ ja tasa-arvoa kaikessa toiminnassa. Lasten, henkilöstön ja huoltajien aloitteita, näkemyksiä ja mielipiteitä arvostetaan. Tämä edellyttää osallisuutta edistävien toimintatapojen sekä rakenteiden tietoista kehittämistä. Lasten ymmärrys yhteisöstä, oikeuksista, vastuusta ja valintojen seurauksista kehittyy osallisuuden kautta. Osallisuutta vahvistaa lasten sensitiivinen kohtaaminen ja myönteinen kokemus kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Lasten ja huoltajien osallistuminen toiminnan suunnitteluun, toteuttamiseen ja arviointiin edistää osallisuutta. Jokainen henkilöstön jäsen on tärkeä osa kasvatusyhteisöä.

Yhteisön jäsenet tulevat kohdatuiksi ja kohdelluiksi yhdenvertaisina riippumatta henkilöön liittyvistä tekijöistä⁸⁰. Yhdenvertaisuus ei merkitse samanlaisuutta. Toimintakulttuurin kehittämisen kannalta on tärkeää, että yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa koskevista asenteista keskustellaan työyhteisössä. Lisäksi tulee pohtia, miten esimerkiksi kieleen, etnisyyteen, katsomukseen, vammaisuuteen, sukupuoleen ja sen moninaisuuteen liittyvät asenteet näkyvät puheissa, eleissä, teoissa ja toimintatavoissa. Vuorovaikutuksen ja kielenkäytön mallit sekä tavat toimia stereotyyppisten oletusten mukaisesti välittyvät lapsille. Varhaiskasvatus on sukupuolisensitiivistä. Henkilöstö rohkaisee lapsia tekemään valintoja ilman sukupuoleen tai muihin henkilöön liittyviin seikkoihin sidottuja stereotyyppisiä rooleja ja ennako-odotuksia. Henkilöstö tunnistaa lasten keskinäisten kohtaamisten eriarvoistavia piirteitä sekä puuttuu niihin hienotunteisesti ja johdonmukaisesti. Myönteisellä ja kannustavalla vuorovaikutuksella tuetaan lapsen oman identiteetin ja itsetunnon kehitystä.

Kulttuurinen moninaisuus ja kielitietoisuus

Varhaiskasvatus on osa kulttuurisesti muuntuvaa ja monimuotoista yhteiskuntaa. Kulttuurinen moninaisuus nähdään voimavarana. Yhteisössä tunnistetaan, että oikeus omaan kieleen, kulttuuriin, uskuntoon ja katsomukseen on perusoikeus. Varhaiskasvatuksessa arvostetaan ja hyödynnetään suomalaista kulttuuriperintöä ja kansalliskieliä sekä yhteisön ja ympäristön kulttuurista, kielellistä ja katsomuksellista monimuotoisuutta. Tämä edellyttää henkilöstöltä tietoa toisista kulttuureista ja erilaisista katsoimuksista sekä taitoa nähdä ja ymmärtää asioita monesta näkökulmasta ja asettua toisen asemaan. Erilaisista ajattelu- ja toimintatavoista keskustellaan rakentavasti ja luodaan myös uusia tapoja toimia yhdessä. Samalla edistetään kulttuurisesti kestävää kehitystä.

Kielitietoisessa varhaiskasvatuksessa tiedostetaan, että kielet ovat läsnä jatkuvasti ja kaikkialla. Henkilöstö ymmärtää kielen keskeisen merkityksen lasten kehityksessä ja oppimisessa, vuorovaikutuksessa ja yhteistyössä sekä identiteettien rakentumisessa ja yhteiskuntaan kuulumisessa. Monikielisyyden näkyväksi tekeminen tukee lasten kehitystä kulttuurisesti moninaisessa maailmassa. Henkilöstön tulee tiedostaa, että he ovat lapsille kielellisiä malleja, ja kiinnittää huomiota omaan kielenkäyttöön. Henkilöstö rohkaisee lapsia käyttämään kieltä monipuolisesti. Lasten kielelliset lähtökohdat huomioidaan, ja heille annetaan aikaa ja mahdollisuuksia vaihteleviin kielenkäytön tilanteisiin.

⁷⁹ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 6 kohta

⁸⁰ Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 7 ja 8 §

Hyvinvointi, turvallisuus ja kestävä elämäntapa

Varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Varhaiskasvatuksen yhteisössä liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lasten hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa. Toimintakulttuurin kehittämisessä huomioidaan yhteisön mahdollisuus toimia kiireettömässä ja keskittymistä edistävässä ympäristössä. Selkeä ja suunnitelmallinen, mutta joustava päivän rakenne edistää hyvinvointia.

Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta. Lasta tulee suojata väkivallalta, kiusaamiselta ja muulta häirinnältä⁸¹. Lapsella on oikeus saada lohdutusta sitä tarvitessaan. Varhaiskasvatuksessa ei sallita kiusaamista, väkivaltaa eikä häirintää. Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti osana toimintakulttuurin kehittämistä. Olennaista kiusaamisen ennaltaehkäisyssä on tukea lasten vertaissuhteita ja yhteisön hyvinvointia. Henkilöstöllä on keskeinen rooli lasten sosiaalisten ja emotionaalisten taitojen harjoittelun ja kehittymisen tukemisessa. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti. Häirintä-, kiusaamis- tai väkivaltilanteista keskustellaan lasten huoltajien kanssa ja etsitään yhdessä ratkaisuja. Turvallisuuden edistämiseen kuuluu myös tapaturmien suunnitelmallinen ehkäisy ja seuranta, turvallisuuskasvatus sekä tiloista ja välineistä huolehtiminen. Varhaiskasvatus edellyttää toimivaa ja sitoutunutta turvallisuuden johtamista sekä turvallisuusasiat hallitsevaa henkilöstöä.

Kaikessa toiminnassa huomioidaan ekologisesti, sosiaalisesti, kulttuurisesti ja taloudellisesti kestävä elämäntavan välttämättömyys. Arjen valinnoilla ja toimilla ilmentetään vastuullista suhtautumista luontoon ja ympäristöön. Varhaiskasvatuksessa edistetään välineiden ja tilojen yhteiskäyttöä, kohtuullisuutta, säästäväisyyttä, korjaamista ja uusiokäyttöä.

Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Kiusaamisen ehkäiseminen

Varhaiskasvatuksessa kiusaamista ehkäistään vaikuttamalla lapsiryhmän toimintaan, luomalla turvallinen ilmapiiri ryhmään sekä vahvistamalla vuorovaikutustaitoja.

Kiusaamisen ehkäisy perustuu aikuisen omien asenteiden tarkistamiseen, omaan suhtautumiseen jokaiseen lapseen, lapsiryhmään ja työyhteisöön sekä ymmärrykseen siitä, että aikuinen itse vaikuttaa ilmiön olemassaoloon. Aikuisen toiminta ja valinnat voivat ylläpitää kiusaamilanteiden jatkumista ja mahdollistaa niiden syntymistä. Aikuisen tehtävä

⁸¹ Varhaiskasvatuslaki 10 §

on kantaa vastuu kiusaamistilanteista, niihin puuttumisesta ja ennaltaehkäisystä.

Kiusaamisen ehkäisy tulisikin nähdä osana arjen pedagogiikkaa, joka muuttuu ja muotoutuu ryhmän sekä lasten taitojen mukaan. (MLL:n verkkosivu <https://www.mll.fi/ammattilaisille/varhaiskasvattajille/kiusaamisen-paivakodissa/>)

Keskeistä kiusaamisessa on valtasuhteiden epätasapaino kiusaajan ja kiusatun välillä; onko toinen fyysisesti vahvempi, verbaalisesti taitavampi, iältään vanhempi tai onko hänellä enemmän kavereita, korkeampi asema ryhmässä vai tietääkö hän uhrin heikkoudet ja mahdollisesti saa tukea toisilta lapsilta. Kiusaaminen on sitä, että kiusaaja toistuvasti tekee jotain, mistä kiusatulle tulee paha mieli tai kipua, eikä kiusattu osaa tai uskalla puolustautua.

Kiusaamista voi esiintyä kaikissa tilanteissa sekä ulkona että sisällä. Eniten mahdollisia kiusaamistilanteita esiintyy vapaassa leikissä sekä siirtymä- ja odotustilanteissa.

Luonteenomaista: toistuvuus, tahallisuus ja kohdistuminen puolustuskyvyttömään.

Sanallinen kiusaaminen

Haukkuminen
Nimittely
Härnäminen
Lällättäminen
Vaatteiden, hius-
ten ynnä muiden
kommentointi
Selän takana pu-
huminen
Puhumatta jättä-
minen (murjotta-
minen)

Psyykinen kiusaaminen

Uhkailu
Manipulointi
Kiristäminen
Ilveily, ilmeily
Poissulkeminen
Leikin sääntöjen
muuttaminen
Selän takana
puhuminen

Fyysinen kiusaaminen

Lyöminen
Potkiminen
Kamppaaminen
Esteenä oleimi-
nen
Vaatteiden repi-
minen
Nipistely
Kivien ja hiekan
heittäminen
Leikkien sotke-
minen

rooleja

Avustaja	Vahvistaja	Kiusaaja
Tukija	Kiusattu	Sivusta seuraaja
Pomo	Puolustaja	Kannustaja
Sovittelija	Yllyttäjä	Alistaja
	Ulkopuolinen.	Torjuttu

Sama lapsi voi olla myös kiusaaja ja toisinaan kiusattu.

(Laura Kirves | Maria Stoor-Grenner, Kiusaavatko pienetkin lapset, MLL ja Folkhälsan)

Tärkeää on:

- me-hengen luominen ryhmissä
- yhteishengen luominen ja kaverisuhteet
- tunnetaitojen ja itsesäätytaitojen suunnitelmallinen konkreettinen opettelu, esimerkiksi Dagens-hankkeesta saadun tiedon ja materiaalin hyväksi käyttäminen
- ryhmän pelisääntöjen luominen yhdessä, keskustellaan ja kirjataan yhdessä – lasten allekirjoitukset
- huolehtia kesken vuoden tulevien uusien lasten osalta ryhmään pääsemisestä
- kaikkien mukana olo, kukaan ei jää tahtomattaan yksin

(Salon päiväkodinjohtajat, 2019)

Salon varhaiskasvatuksessa tehdään kaikissa toimintamuodoissa kiusaamisen ehkäisyn suunnitelma.

Varhaiskasvatusyksiköissä tehdään ryhmätasolla kiusaamisen ehkäisemisen, puuttumisen ja seurannan suunnitelma elokuun loppuun mennessä ja toimintaa arvioidaan kiusaamisen näkökulmasta vähintään kerran kuu-kaudessa tiimipalaverissa. Arviointi kirjataan ryhmävasuun.

Perhepäivähoidossa päiväkodinjohtajat tekevät suunnitelman kunnalli- seen perhepäivähoitoon ja sitä päivitetään vuosittain. Yksityiset perhepäi- vähoitajat tekevät suunnitelman omavalvontasuunnitelman liitteeksi.

Tieto kiusaamisen ehkäisemisen ja puuttumisen suunnitelmasta viedään kunnallisessa perhepäivähoidossa käytössä olevaan Tervetuloa perhepäi- vähoitoon -vihkoon. Kiusaamisen ehkäisemisen ja puuttumisen suunni- telma on osa turvallisuussuunnitelmaa, joka ohjaa jokaisen perhepäivähoi- tokodin toimintaa. Toimintaa arvioidaan kiusaamisen näkökulmasta oh- jauskäynneillä.

Avoim varhaiskasvatus ja leikkikoulu. Avoimen henkilökunta, yhdessä päiväkodin johtajien kanssa, suunnittelevat avoimeen varhaiskasvatuk- seen kiusaamisen ehkäisyn, puuttumisen ja seurannan suunnitelman. He suunnittelevat ja kirjaavat myös arvioinnin käytännöt.

Toimintaa arvioidaan kiusaamisen ehkäisyn suunnitelman näkökulmasta vähintään kaksi kertaa vuodessa päiväkodin johtajan johdolla.

Lasten hyvinvointi

Kaikkien varhaiskasvatuksen työntekijöiden perimmäinen tavoite on aut- taan lasta oppimaan ja voimaan hyvin. Tämä onnistuu parhaiten, kun pi- dämme mielessämme positiivisen kuvan lapsesta ja hänen vahvuuksistaan sekä haluamme tuottaa lapselle kaikella toiminnallamme hyviä ja turvalli- sia kokemuksia.

Minkälaisia arvoja ja asenteita haluan välittää lapsille?

Tarvitaanko häpeän ja syyllisyyden tunnetta siihen, että lapsi oppii myötätuntoa ja sosiaalisia taitoja?

Ristiriitaa tuottaneen tilanteen jälkeen on tärkeää mahdollisimman pian palauttaa positiivinen ja hyvä vuorovaikutus lapsen kanssa. Valikoidussa huomiotta jätössä aikuinen jättää lapsen ei-toivotun käytöksen huomiotta, mutta säilyttää hyvän vuorovaikutuksen ja kontaktin lapsen kanssa esimerkiksi hyväksyvällä ja ymmärtävällä katseella. Tällöin aikuinen pyrkii välttämään lapsen kanssa valtataistelua ja provosointia. Aikuisen tulee sanoittaa ääneen ja kuvailla sitä lapsen toimintaa ja käytöstä, jota hänen halutaan oppivan lisää. Vastaavasti ei-toivottua käytöstä sanallistetaan lapselle mahdollisimman vähän.

Kiintymyssuhde on itsesäätelyn perusta. Lapsen itsesäätely kehittyy vahvimmin yhteydessä aikuiseen, joka läsnäolollaan voi auttaa lasta itsesäätelyssä. Kanssasäätelyn (lapsi on aikuisen itsesäätelyn vaikutuksessa esim. katse) avulla aikuinen voi lievittää lapsen mahdollista stressiä ja kiihtymystä.

- Stressinhallinnan säätelykeskukset kehittyvät varhaislapsuuden ja alakouluiän aikana.
- Yhteys aikuiseen vähentää lapsen stressiä ratkaisevasti
- Kanssasäätelyn kautta lapselle tulee mahdolliseksi kokea voimakasta hyvää oloa ja kestää pahaa oloa
- Yhteiset kokemukset muuttuvat vähävähältä omiksi mahdollisuuksiksi – ominaisuuksiksi.

(Jukka Mäkelä, Dagis-seminaari, Folkhälsan 2018)

Lapsella voi olla lukuisia kiintymyssuhteita, joiden pohjana on luottamus. Jos henkilöstö on saanut lapsen luottamuksen, heidän on helpompaa toimia myös ristiriitatilanteissa lapsen kanssa, koska lapselle on muodostunut kokemus hänelle hyvää toivovista aikuisista. Turvallista kiintymyssuhdetta voi rakentaa kuuntelemalla lapsen kokemusmaailmaa ja jakamalla sekä sanoittamalla sitä.

Kosketus ja katse ylläpitävät kiintymyssuhdetta.
Kuulemisen keskeisin osuus on sanatonta.

Salossa järjestetyssä Positiivinen CV –koulutuksessa todettiin, että myönteisen vuorovaikutuksen määrä suhteessa negatiiviseen tulee olla 3/1, jotta luottamuksellinen suhde toteutuu ja molemmat osapuolet tuntevat toisen haluavan hänelle hyvää. Positiivisen minäkuvan tiedetään auttavan lasta oppimisessa ja pettymysten käsittelyssä (itsesäätelyssä) ja sen on myös todettu ennaltaehkäisevän mielenterveysongelmia.

On tärkeää tulla kohdatuksi siten,
että toinen ihminen haluaa minulle hyvää minun itseni takia.

Seuraamuskäytäntöjen periaatteet

- Seuraamus on aina suhteessa lapsen kehitystasoon ja tapahtuneeseen tilanteeseen sekä kestoaltaan että vaikuttavuudeltaan.
- Jos seuraamuksella ei ole vaikuttavuutta, kyseistä toimintatapaa ei pidä enää käyttää. Muista aina arvioida!
- Jos lapsi tarvitsee rauhoittumista, henkilöstön on mietittävä ja suunniteltava ryhmään sopivat rauhoittumiskäytännöt yhdessä lapsen/lasten kanssa kehitystaso huomioon.
- Erilaisia keinoja ja tapoja rauhoittua kannattaa opetella lasten kanssa silloin, kun lapset ovat valmiiksi rauhallisia ja uuden oppimiselle avoimia. Lasta auttaa kaikki konkreettinen ja visuaalinen apu, esimerkiksi rauhallisen hengittämisen opettelussa mielikuvat ”puhalla ilmapallo täyteen viidellä isolla hengityksellä”.
- Ongelmanratkaisutaitoja voidaan opettaa lapsille käyttäen apuna muun muassa tarinoita, kirjoja, piirtämistä, kuvia, leikkiä ja pelejä.

Salossa lasta ei jätetä yksin, eikä eristetä ryhmästä

Jukka Mäkelä totesi Dagis-seminaarissa (2018) lapsen ryhmästä eristämisen:

- lisäävän pahantahtoisia ajatuksia (toinen arvioidaan pahantah-toiseksi, toiselle halutaan pahaa)
- saavan samat aivoalueet hälyttämään kuin fyysisessä kivussa
- käynnistävän häpeäreaktion
- toistuessaan liian usein, jäädyttävän häpeän piittaamattomuudeksi
- lisäävän vihamielisyyttä ja masennusta

Lapsi ei opi eristettynä mitään tarvitsemiaan positiivisia taitoja; sosiaalisia taitoja, empatiaa ja it-sesäätelytaitoja.

Lapsen oikeus on kuulua ryhmään ja kokea siitä iloa.

Huomaa hyvä!

Hyvän huomaaminen ryhmässä parantaa luot-tamusta ja syventää myötätuntoa sekä auttaa lapsen positiivisen minäkuvan rakentumisessa. Se vähentää myös aggressiivista käyttäyty-mistä.

Lapsen identiteetti muodostuu vuorovaikutuksessa toisten kanssa. Kaikki lapsen kuulema puhe, eleet ja ilmeet vaikuttavat siihen, millaiseksi lapsen minäkuva muodostuu.

Myös se, mihin asioihin henkilöstö kiinnittää huomion lapsessa, vaikuttavat minäkuvaan ja sitä kautta lapsen sisäiseen puheeseen. Sisäinen puhe alkaa muodostua 1-2-vuotiaana ja on sujuvaa 6-vuotiaana. Minäkuvaa ja sisäistä puhetta on vanhempana vaikea muuttaa. Olemme kaikki vastuussa siitä, millaiseksi lapsen identiteetti muodostuu ja millainen sisäinen puhe lapselle muodostuu.

Lapset tarvitsevat aikuisia siihen, että he oppivat huomaamaan omia vahvuuksiaan ja taitojaan sekä huomaamaan myös kaverissa samoja asioita. Samalla lapsen sisäinen puhe kääntyy puheeksi: *"osaan, opin, voin, haluan, kykenen..."* Vastakohtainen sisäinen puhe: *"olen aina..., en koskaan osaa, enkä opi, ei tämä..., kukaan ei..."* muodostuu negatiivisesta palautteesta, jota lapsi kohtaa.

Lapsen on tärkeää kuulla positiivista palautetta omasta tekemisestä ja yrittämisestä: *"Oletpa sinnikäs, kun jaksat tehdä tätä, vaikka se onkin hie- man vaikeaa."*

Kaikissa ryhmissä kiinnitetään huomiota lasten vahvuuksiin. Jokaisella lapsella on useita erilaisia vahvuuksia, joita voidaan myös oppia lisää sekä vahvistaa entisestään.

Vahvuuksia ovat:

- Lahjakkuudet
- Taidot
- Kiinnostuksen kohteet
- Resurssit
- Luontenvahvuudet

Lapsella on myös sellaisia vahvuuksia, joista hän ei vielä itse ole tietoinen, joiden tunnistamiseen ja käyttöönottoon hän tarvitsee paljon apua henkilöstöltä.

Salon varhaiskasvatuksessa tehdään kaikkien esiopetukseen siirtyvien lasten kanssa positiivinen CV. Kaikki ryhmät voivat tehdä haluamallaan tavalla Lapsen oman positiivisen CV:n, jotka toimitetaan tulevaan esiopetusryhmään. Esiopetuksen alettua CV:t esitellään esiopetuskavereille. Mikäli muualta tulleilla lapsilla ei ole CV:tä, tiimi suunnittelee lasta kunnioittavan korvaavan toimintatavan niin, että jokainen lapsi saa kuulla positiivisia asioita itsestään.

3.2 Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöt

Varhaiskasvatuksessa tavoitteena on varmistaa kehittävä, oppimista edistävä, terveellinen ja turvallinen sekä esteetön oppimisympäristö⁸². Oppimisympäristöillä tarkoitetaan tiloja, paikkoja, yhteisöjä, käytäntöjä, välineitä ja tarvikkeita, jotka tukevat lasten kehitystä, oppimista ja vuorovaikutusta. Oppimisympäristön käsite sisältää varhaiskasvatuksessa muun muassa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ulottuvuuden. Oppimisympäristöjä kehitetään siten, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet

⁸² Varhaiskasvatustilain 10 §

voidaan saavuttaa ja että ne tukevat lasten terveen itsetunnon sekä sosiaalisten ja oppimisen taitojen kehittymistä. Ergonomia, ekologisuus, viihtyisyys ja esteettömyys sekä tilojen valaistus ja akustiikka, sisäilman laatu ja siisteys otetaan huomioon oppimisympäristöjä rakennettaessa ja kehitettäessä.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja rakennetaan yhdessä lasten kanssa. Niiden tulee tukea lasten luontaista uteliaisuutta ja oppimisen halua sekä ohjata leikkiin, fyysiseen aktiivisuuteen, tutkimiseen sekä taiteelliseen ilmaisuun ja kokemiseen. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan. Oppimisympäristöt tarjoavat lapsille vaihtoehtoja mieluisaan tekemiseen, monipuoliseen ja vauhdikkaaseen liikkumiseen, leikkeihin ja peleihin sekä rauhalliseen oleiluun ja lepoon. Lasten ideat, leikit ja heidän tekemänsä työt näkyvät oppimisympäristöissä.

Oppimisympäristöissä voidaan toteuttaa monenlaista pedagogista toimintaa ja ne muuntuvat tarpeen mukaan. Henkilöstön tulee ottaa huomioon lasten kiinnostuksen kohteet, yksilölliset taidot ja tarpeet sekä varhaiskasvatuksen toteuttamisen periaatteet (luku 4.). Varhaiskasvatuksen oppimisympäristöissä toimitaan joustavasti erikoisissa ryhmissä, joissa jokaisella yhteisön jäsenellä on mahdollisuus osallistua toimintaan ja vuorovaikutukseen. Toiminta pedagogisesti tarkoituksenmukaisissa ryhmissä edistää lasten ja henkilöstön keskittymistä sekä lapsilähtöistä toimintaa.

Yhteisesti sovitut säännöt ja toimintatavat auttavat luomaan ilmapiiriltään turvallisen, muita kunnioittavan ja yhteisvastuullisen oppimisympäristön. Turvallisessa ilmapiirissä erilaisten tunteiden näyttäminen on sallittua ja henkilöstö auttaa lapsia tunteiden ilmaisussa ja itsesäätelyssä. Lapsia rohkaistaan kysymään, ja lasten kysymyksiin vastataan.

Oppimisympäristöjä suunnitellaan ja kehitetään siten, että ne vahvistavat yhdenvertaisuutta ja sukupuolten tasa-arvoa. Tämä mahdollistaa perinteisten sukupuolistereotyyppien rikkomisen. Oppimisympäristöissä edistetään lasten kielellistä kehitystä ja kielitietoisuutta sekä tuodaan näkyväksi kulttuurista moninaisuutta.

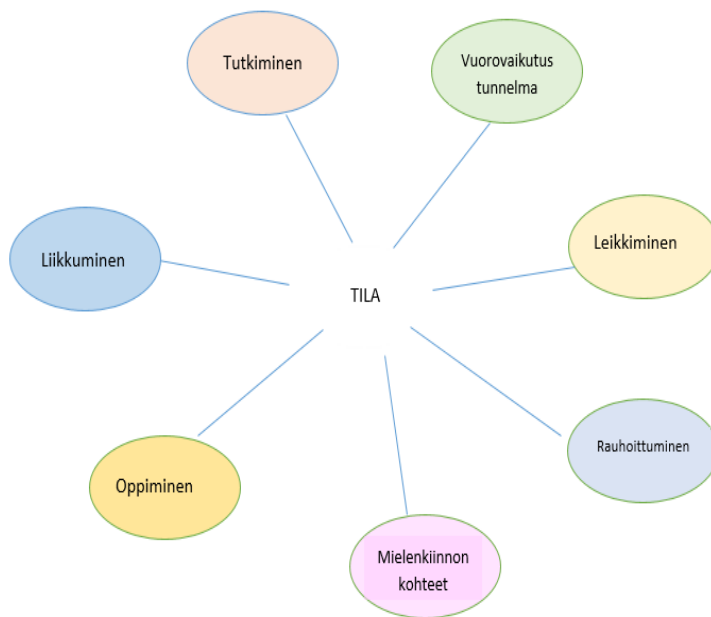
Luonto sekä pihat, leikkipuistot ja muut rakennetut ympäristöt ovat myös varhaiskasvatuksen oppimisympäristöjä. Ne tarjoavat kokemuksia, materiaaleja ja monipuolisia mahdollisuuksia leikkiin ja tutkimiseen. Niitä hyödynnetään liikunta- ja luontoelämysten ja oppimisen paikkoina.

Lasten käytössä tulee olla riittävästi monipuolisia ja turvallisia leikki- ja toimintavälineitä, ja niissä on tarvittaessa huomioitava lasten yksilölliset tuen tarpeet. Tieto- ja viestintäteknologia on osa monipuolista ja lasta osallistavaa oppimisympäristöä. Varhaiskasvatuksessa käytetään tieto- ja viestintäteknologiaa tarkoituksenmukaisella tavalla. Lasten omia tieto- ja viestintäteknologisia laitteita, leluja ja muita välineitä käytetään varhaiskasvatuksen järjestäjän määrittämällä tavalla, ja niiden käytöstä sovietaan huoltajien kanssa.

Yhteistyö muiden toimijoiden kanssa ja vierailut esimerkiksi kirjastoon, museoon, kulttuuriperintökohteisiin, teatteriin ja huoltajien työpaikoille rikastavat lasten oppimisympäristöjä. Oppimisympäristöjen suunnittelu tarjoaa myös luontevan yhteistyömahdollisuuden henkilöstön ja huoltajien välille.

Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Kaikissa yksiköissä ryhmä vastaa oppimisympäristöstä ja kehittää sitä yhdessä lasten kanssa. Oppimisympäristön päivitys on jatkuvaa ja siinä huomioidaan lasten vahvuudet, kiinnostuksen kohteet sekä tavoitteet. Päiväkodeissa hyödynnetään monipuolisesti lähiympäristön mahdollisuuksia. Psyykinen ympäristö on osa oppimisympäristöä. Toimintayksiköiden oppimisympäristöjä arvioidaan toiminnan tavoitteiden ja mielenkiinnon kohteiden avulla. Arviointia tehdään pedagogisessa tiimipalaverissa vähintään kerran kuukaudessa.

Perhepäivähoitaja vastaa perhepäivähoitokodin monipuolisesta ja kehittävästä oppimisympäristöstä hyödyntäen lähiympäristön kirjasto- ja kulttuuripalveluja, lähiliikuntapaikkoja, päiväkohteja ja metsää, puistoja ym. oppimisympäristön rikastuttamisessa. Psyykinen ympäristö on osa oppimisympäristöä.

Oppimisympäristöä arvioidaan lasten mielenkiinnonkohteiden ja toiminnan tavoitteiden kautta vähintään kerran vuodessa.

Avoimessa päiväkodissa oppimisympäristön suunnitteluun ja arviointiin osallistuvat sekä lapset että vanhemmat. Kriteerinä käytetään lasten mielenkiinnon kohteita.

3.3 Yhteistyö varhaiskasvatuksessa

Yhteistyöllä tuetaan lapsen varhaiskasvatuksen järjestämistä siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Vastuu yhteistyön toteutumisesta ja suunnitelmallisuudesta on varhaiskasvatuksen järjestäjillä. He vastaavat myös siitä, että yhteistyötä toteutetaan tarvittaessa monialaisesti.

Huoltajien kanssa tehtävä yhteistyö

Huoltajien kanssa tehtävällä yhteistyöllä on tärkeä merkitys varhaiskasvatuksessa⁸³. Yhteistyön tavoitteena on huoltajien ja henkilöstön yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen. Luottamuksen rakentaminen sekä tasa-arvoinen vuorovaikutus ja keskinäinen kunnioitus tukevat kasvatusyhteistyötä.

Kasvatustyöhön liittyvistä arvoista, tavoitteista ja vastuista keskustellaan sekä henkilöstön kesken että huoltajien kanssa. Yhteistyö on vuorovaikutteista ja edellyttää varhaiskasvatuksen henkilöstöltä aloitteellisuutta ja aktiivisuutta. Yhteistyössä huomioidaan perheiden moninaisuus, lasten yksilölliset tarpeet sekä huoltajuuteen ja vanhemmuuteen liittyvät kysymykset. Tarvittaessa keskusteluissa käytetään tulkkia molempipuolisen ymmärryksen varmistamiseksi⁸⁴.

Yhteistyöllä voi olla erilaisia tehtäviä ja muotoja lapsen varhaiskasvatuksen aikana. Lasten päivittäiset tapahtumat ja kokemukset jaetaan huoltajien kanssa. Kannustavat ja lapsen kehitystä ja oppimista myönteisesti kuvaavat viestit ovat tärkeitä. Huoltajan ja henkilöstön havainnot ja keskustelut lapsen päivästä luovat pohjan lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin turvaamiselle.

Yhteistyön merkitys on erityisen tärkeää siirtymävaiheissa, kuten lapsen aloittaessa varhaiskasvatuksessa ja varhaiskasvatuksen aikaisissa siirtymissä, lapsen vaihtaessa päiväkotia tai aloittaessa esiopetuksen. Yhteisellä keskustelulla on erityinen tehtävä laadittaessa lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa (luku 1.3). Yhteistyön merkitys huoltajien kanssa korostuu lasten kehityksen ja oppimisen tukea suunniteltaessa ja toteutettaessa (luku 5). Luottamuksellinen ilmapiiri mahdollistaa huoltajien ja henkilöstön välisen yhteistyön myös haastavissa tilanteissa, esimerkiksi huolen herätessä lapsen hyvinvoinnista.

Lasten huoltajilla tulee olla mahdollisuus osallistua varhaiskasvatuksen toiminnan ja kasvatustyön tavoitteiden suunnitteluun ja kehittämiseen yhdessä henkilöstön ja lasten kanssa. Huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä hyödynnetään tieto- ja viestintäteknologiaa. Yhteistyö voi tukea myös huoltajien keskinäistä vuorovaikutusta. Huoltajien verkostoituminen ja yhteinen toiminta erilaisissa tilaisuuksissa vahvistaa yhteisöllisyyttä ja antaa tukea henkilöstön työlle.

Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Huoltajien kanssa tehtävän yhteistyön tavoitteena on yhteinen sitoutuminen lasten terveen ja turvallisen kasvun, kehityksen ja oppimisen edistämiseen.

Päivittäisissä kohtaamisissa on erityisen tärkeää välittää huoltajalle lapsen läsnä ollessa positiivisia ja konkreettisiä asioita lapsen päivästä. Ne rakentavat lapsen positiivista minäkuvaa; missä olen onnistunut, mitä

⁸³ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti 10 kohta

⁸⁴ Kielilaki (423/2003) 18 § ja ulkomaalaislaki (301/2014) 203 §

olen harjoitellut, mitä olen oppinut? Lapsen on myös hyvä tietää, minkälaisia asioita vanhemmat ja päiväkodin henkilökunta arvostavat.

Päivittäinen yhteistyö huoltajien kanssa Salossa:

Joka päivä jaetaan vanhemman kanssa lapsen kuullen ainakin yksi onnistumisen hetki.

POSITIIVINEN

KONKREETTINEN

AITO

On aina erikseen arvioitava, tarvitseeko huoltajille jakaa negatiivisia asioita päivästä, jotka on jo käsitelty lapsen kanssa. Jos lapsesta on huolta, kutsutaan huoltajat keskustelemaan ja pohtimaan tilannetta sekä miettimään uusia menetelmiä erikseen sovittuna aikana.

Yhteistyö on kuin sillan rakentamista.

Tärkeimmät rakennusmateriaalit ovat kuuleminen, kunnioitus, luottamus ja vuoropuhelu.

Lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaa päivitetään huoltajien kanssa vähintään kerran vuodessa ja lisäksi aina tarpeen vaatiessa. Jokaiselle huoltajalle lähetetään kutsukirje, jossa kerrotaan asiat, joista tullaan keskustelemaan. Huoltaja saa lapsensa vasun näkyviin Wilmassa kahden arkipäivän kuluttua keskustelusta.

Henkilöstö tukee kaikissa toimintamuodoissa vanhempien osallisuutta kuunnellen, kysellen palautetta, mielipiteitä ja toiveita sekä ehdotuksia toiminnan suhteen. Lasten ja vanhempien yhteiset tapahtumat mahdollistavat vuorovaikutuksen myös vanhempien kesken, mikä lisää kaikkien yhteisöllisyyden tunnetta. Henkilöstön tulee edistää vanhempien osallisuutta erilaisilla menetelmillä aina tilaisuuden tullen.

Salossa päiväkodeissa on käytössä kaksivaiheinen tutustuminen varhaiskasvatuspaikkaan ennen hoidon alkua, jolloin huoltajat ja henkilökunta keskustelevat hoidon aloittamiseen liittyvistä käytänteistä. Tutustumiskäytännöt määritellään tarkemmin yksikkö- ja toimintamuototasolla.

- Huoltajat ja työntekijä keskustelevat yhdessä. Aiheena on lapsi ja hänen tarpeensa, tottumukset ja mieltymyksensä. Lisäksi huoltajia perehdytetään varhaiskasvatukseen.
- Lapsi tutustuu uuteen lapsiryhmään huoltajien kanssa useana päivänä, kunnes lapsi on tutustunut ympäristöön ja voi toimia siellä levollisesti.
- Yksikkötasolla määritellään tarkemmat tutustumiskäytännöt.

Monialainen yhteistyö

Monialaisen yhteistyön tavoitteena on varmistaa varhaiskasvatuksen toteuttaminen toimintayksiköissä lasten tarpeita vastaavasti. Varhaiskasvatustalain mukaan kunnan on varhaiskasvatusta järjestäessään toimittava monialaisessa yhteistyössä ja luotava tarvittavat yhteistyörakenteet.⁸⁵

Varhaiskasvatuksen yhteistyötahoilla tarkoitetaan kaikkia niitä alueellisia ja paikallisia toimijoita, joiden kanssa varhaiskasvatuksen on luontevaa tehdä yhteistyötä. Yhteistyö esimerkiksi opetuksesta, liikunnasta, kirjastosta ja kulttuurista vastaavien tahojen ja muiden lähiympäristön toimijoiden kanssa lisää oppimisympäristöjen monipuolisuutta sekä tukee varhaiskasvatuksen tavoitteita. Kunnan varhaiskasvatuksen ja sen alueella toimivien yksityisten varhaiskasvatuspalvelujen tuottajien yhteistyö on tärkeää. Muita varhaiskasvatuksen yhteistyötahoja ovat esimerkiksi järjestöt, seurakunnat, poliisi sekä ravitsemus- ja siivouspalvelut.

Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä myös neuvolan ammattilaisten, lastensuojelun sekä muiden terveydenhuollon ja sosiaalipalveluiden toimijoiden kanssa. Yhteistyön merkitys korostuu, kun jollain näistä tahoista herää huoli lapsen kehityksestä tai hyvinvoinnista tai kun lapsen tukea suunnitellaan ja järjestetään. Laajaan terveystarkastukseen sisällytetään varhaiskasvatuksen henkilöstön arvio alle kouluikäisen lapsen selviytymisestä ja hyvinvoinnista varhaiskasvatuksessa huoltajan kirjallisella suostumuksella. Varhaiskasvatuksen henkilökunnan antama arvio on tärkeä osa lapsen kokonaisvaltaisen kasvun, kehityksen ja hyvinvoinnin arviointia sekä tuen tarpeiden varhaista tunnistamista monialaisessa yhteistyössä.⁸⁶

Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Yhteistyön tavoitteena on lapsen etu.

Lapsen tarpeet määrittelevät yhteistyötä.

Yhteistyö terveydenhuollon kanssa

Salon kaupungin varhaiskasvatus ja neuvola tekevät yhteistyötä säännöllisesti. Varhaiskasvatus on yhdessä neuvolan kanssa suunnitellut ja toteuttanut Varhaiskasvatuksen havainnot 4-vuotisneuvolaan -lomakkeen, johon kirjataan sen hetkiset varhaiskasvatuksen havainnot lapsen kasvuun ja oppimiseen liittyen. Lomake täytetään jokaisen varhaiskasvatuksessa olevan lapsen kohdalla. Lisäksi varhaiskasvatuksessa voidaan kirjata vastaavat havainnot myös muuna ajankohtana. Tätä varten on käytössä *Varhaiskasvatuksen havainnot neuvolaan -lomake*. Lomakkeet täyttää varhaiskasvatuksen opettaja tai perhepäivähoidossa perhepäivähoitaja, joka käy lomakkeen läpi huoltajien kanssa ja lähettää sen terveydenhoitajalle.

⁸⁵ Varhaiskasvatustalain 7 ja 22 §

⁸⁶ Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta (338/2011) 7, 9 ja 13 § sekä varhaiskasvatustalain 7 §

Yksityisessä varhaiskasvatuksessa käytetään samoja lomakkeita kuin kunnallisessa. Neuvolakäynnin jälkeen lomake lähetetään takaisin yksikköön täydennettynä terveydenhoitajan palautteella.

Neuvola kirjoittaa varhaiskasvatusyksiköiden ruokapalvelutyöntekijöitä varten selvityksen lapsen erityisruokavalioista.

Yhteistyö ennalta ehkäisevän perhetyön kanssa

Salon kaupungin varhaiskasvatus tukee perheiden hyvinvointia ohjaamalla perheitä varhaiseen tuen piiriin. Varhaiskasvatus on luonut yhdessä ennaltaehkäisevän perhetyön kanssa mallin Lapset puheeksi -menetelmästä, jota toteutetaan kaikkien asiakasperheiden kanssa. Lapsen vasukeskustelun kutsussa on osuus Lapset puheeksi -menetelmästä, jonka sisältämiä ajatuksia huoltajat pohtivat ennen vasu-palaveria. Mahdollisesta tulevasta yhteistyöstä perhetyöntekijöiden kanssa sovitaan vasu-keskustelussa. Tiimin varhaiskasvatuksen opettaja osallistuu ensimmäiseen yhteiseen palaveriin huoltajan ja perhetyöntekijän kanssa.

Vasu-keskustelun lisäksi varhaiskasvatus voi tarjota perhetyön palveluja perheille aina tarpeen mukaan.

Yhteistyö terveyskeskuksen kuntoutus- ja terapiapalveluiden kanssa

Varhaiskasvatuksessa tehdään laajasti yhteistyötä terveyskeskuksen lasten kuntoutus- ja terapiapalveluiden kanssa. Tavoitteena yhteistyössä on saada tietoa osapuolten työntekijöistä, työtavoista ja menetelmistä sekä ohjaavasta lainsäädännöstä. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat ja terveyskeskuksen lasten kuntoutus- ja terapiapalveluiden asiantuntijat tapaavat vähintään kerran vuodessa suunnitellakseen sekä kehittääkseen yhteistyökäytäntöjä vastaamaan sen hetkistä lasten ja perheiden palvelutarvetta.

Tämän lisäksi varhaiskasvatus tekee tiivistä yhteistyötä yksilökohtaisella tasolla kunkin lapsen tarpeiden mukaisesti. Kuntoutus- ja terapiapalveluiden asiantuntijat kutsutaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan aina tarpeen mukaan huoltajien luvalla. Kutsusta vastaa varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Varhaiskasvatuksen opettaja ja erityisopettaja osallistuvat kutsuttuna muiden asiantuntijoiden verkostotapaamisiin edustaen niissä lapsen päivähoidon asiantuntijuutta.

Yhteistyö kasvatus- ja perheneuvolan kanssa

Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä Salon kasvatus- ja perheneuvolan kanssa. Tavoitteena yhteistyössä on saada tietoa osapuolten työntekijöistä, työtavoista ja menetelmistä sekä ohjaavasta lainsäädännöstä. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat ja kasvatus- ja perheneuvolan psykologit

sekä sosiaalityöntekijät tapaavat vähintään kerran vuodessa suunnitellakseen ja kehittääkseen yhteistyökäytäntöjä vastaamaan sen hetkistä lasten ja perheiden palveluiden tarvetta.

Tämän lisäksi yhteistyötä tehdään yksilökohtaisella tasolla kunkin lapsen tarpeiden mukaisesti. Kasvatus- ja perheneuvolan asiantuntija voidaan kutsua lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan tarpeen mukaan huoltajien luvalla. Kutsusta vastaa varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Varhaiskasvatuksen opettaja ja erityisopettaja osallistuvat kutsuttuna muiden asiantuntijoiden verkostotapaamisiin edustaen niissä lapsen päivähoidon asiantuntijuutta.

Yhteistyö TYKS:n ja erikoissairaanhoidon kanssa

Yhteistyötä tehdään aina lapsen ja perheiden tarpeiden mukaisesti kaikkien niiden tahojen ja ammattilaisten kanssa, joita lapsen tuen suunnittelu ja toteutus edellyttävät. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat ja Turun lastenpsykiatrian työryhmän Salon poliklinikkayksikön asiantuntijat tapaavat vähintään kerran vuodessa suunnitellakseen ja kehittääkseen yhteistyökäytäntöjä vastaamaan sen hetkistä lasten ja perheiden palveluiden tarvetta.

Tämän lisäksi yhteistyötä tehdään yksilökohtaisella tasolla kunkin lapsen tarpeiden mukaisesti. Lastenpsykiatrian työryhmän asiantuntija(t) voidaan kutsua lapsen varhaiskasvatussuunnitelman laadintaan tarpeen mukaan huoltajien luvalla. Kutsusta vastaa varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Varhaiskasvatuksen opettaja ja erityisopettaja osallistuvat kutsuttuna muiden asiantuntijoiden verkostotapaamisiin edustaen niissä lapsen päivähoidon asiantuntijuutta.

Salon aluesairaala ja TYKS ovat yhteistyötahoja myös silloin, kun lapsen hyvinvointiin liittyy oleellisesti sairaanhoidollista hoitoa ja tuen tarvetta.

Yhteistyö perhesosiaalipalveluiden (SOINTU) kanssa

Yhteistyössä toimitaan sosiaalihuoltolain 35 § ja lastensuojelulain 25 § mukaisesti. Niiden mukaan varhaiskasvatuksen henkilöstö on ilmoitusvelvollinen lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta. Yhteistyötä sosiaalipalvelujen kanssa kuvataan yhteistyöprosessissa, jota päivitetään vuosittain.

Yhteistyö lastensuojelun kanssa

Varhaiskasvatuksen yhteistyö lapsen oman sosiaalityöntekijän kanssa käynnistyy, kun päätös lastensuojelun tarpeesta on tehty ja avohuollon asiakkuus on alkanut. Lapsen ollessa lastensuojelun asiakas huoltajat, lastensuojelu ja varhaiskasvatus tekevät yhdessä yhteistyösuunnitelman, jossa sovitaan yhteistyökäytännöt, kuvataan varhaiskasvatuksen antama

tuki sekä odotukset ja tavoitteet yhteistyölle. Suunnitelmaa päivitetään sovitusti. Sijoitetun lapsen kohdalla vastuusosiaalityöntekijä on lapsen omasta kotikunnasta.

Yhteistyö seurakunnan kanssa

Vuosittaisista yhteistyömuodoista sovitaan seurakunnan ja varhaiskasvatuksen yhteisissä tapaamisissa.

Muu yhteistyö

Kaupungin eri kulttuuritoimijoiden kanssa tehtävästä yhteistyöstä sovitaan erikseen vuosittain yksikkökohtaisesti. Varhaiskasvatus tekee myös liikuntatoimen kanssa tiivistä yhteistyötä pienten lasten liikuttamisessa.

4. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan suunnittelu ja toteuttaminen

4.1 Pedagogisen toiminnan viitekehys

Varhaiskasvatuksen pedagogista toimintaa ja sen toteuttamista kuvaa kokonaisvaltaisuus. Tavoitteena on edistää lasten oppimista ja hyvinvointia sekä laaja-alaista osaamista (kuvio 1). Pedagoginen toiminta toteutuu lasten ja henkilöstön välisessä vuorovaikutuksessa ja yhteisessä toiminnassa. Lasten omaehtoinen, henkilöstön ja lasten yhdessä ideoima sekä henkilöstön johdolla suunniteltu toiminta täydentävät toisiaan. Varhaiskasvatuksen pedagoginen toiminta läpäisee kasvatuksen, opetuksen ja hoidon kokonaisuuden.

Kuvio 1. Varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan viitekehys

Tavoitteellisen toiminnan perustan luovat arvoperusta (luku 2.4), oppimiskäsitys (luku 2.5), niihin pohjautuva toimintakulttuuri (luku 3) sekä monipuoliset oppimisympäristöt (luku 3.2), yhteistyö (luku 3.3) ja työtavat (luku 4.3). Lasten mielenkiinnon kohteet ja tarpeet sekä heidän kasvuympäristönsä liittyvät merkitykselliset asiat ovat toiminnan suunnittelun lähtökohtana. Lähtökohtana ovat myös luvussa 4.5 kuvatut oppimisen alueet. Laadukkaan pedagogisen toiminnan edellytyksenä on suunnitelmallinen dokumentointi, arviointi ja kehittäminen (luvut 4.2 ja 7). Laaja-alaisen osaamisen tavoitteet ohjaavat osaltaan toiminnan suunnittelua (luku 2.7).

Pedagogisen toiminnan tavoitteita ja periaatteita tarkennetaan paikallisissa varhaiskasvatussuunnitelmissa. Tavoitteita tarkennettaessa otetaan huomioon varhaiskasvatuksen eri toimintamuodot, niiden henkilöstörakenne ja muut ominaispiirteet. Paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma sekä lasten varhaiskasvatussuunnitelmat (luku 1.3) ovat lapsiryhmän toiminnan suunnittelun lähtökohtia. Toimintaa toteutetaan niin, että jokaisella lapsella on oikeus edetä oppimisessaan siten, että varhaiskasvatuksesta ja esiopetuksesta muodostuu lapselle mielekäs jatkumo.

Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Toiminnan suunnittelu Salon varhaiskasvatuksessa

Suunnittelun lähtökohtana ovat lasten varhaiskasvatussuunnitelmat, jotka tehdään keväällä, jotta toiminta pääsee uuden toimintakauden alettua täydellä teholla käyntiin. Salon varhaiskasvatuksessa on käytössä ryhmävasu, jonka pohjana toimivat lasten vasuista siirretyt lasten mielenkiinnon kohteet ja pedagogisen toiminnan tavoitteet. Myös oppimisen seurannan lomakkeiden tietoa hyödynnetään. Näiden tietojen pohjalta varhaiskasvatuksen opettajat määrittelevät koko ryhmää koskevat tavoitteet, työtavat, sisällöt ja oppimisympäristön oppimisen alueiden mukaisesti huomioiden laaja-alaisen oppimisen. Ryhmävasu on elävä asiakirja, jonka avulla tiimi arvioi, suunnittelee ja kehittää lapsiryhmän toimintaa.

Pedagoginen tiimipalaveri

Kaikissa yksiköissä jokaisella tiimillä on säännölliset tiimipalaverit. Vähintään kerran kuussa tiimipalaveri keskittyy kokonaan pedagogiikkaan - arvioiden, suunnitellen ja kehittämisen. Tähän palaveriin on Salon varhaiskasvatuksessa käytössä palaverirunko, joka pohjautuu varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa määriteltyihin pedagogiikan osa-alueisiin. Kaikki ryhmät käyttävät tätä lomaketta. Palaverin runko sisältää arvioinnin, suunnittelun ja kehittämiskohteet. Tarkemmat sisällöt ja ohjeet ovat lomakkeessa.

Pedagogisen tiimipalaverin tärkeimpänä tehtävänä on punoita koko tiimi yhteiseen pedagogiikkaan, jolloin kaikki tietävät mitä tehdään, miksi tehdään, mihin keskitytään, ja mitä on tarkoitus oppia sekä lisäksi suunnitellaan oppimisen seuranta seuraavalle jaksolle. Tiimin tehtävä on myös sopia pedagogisesta dokumentoinnista – kuka tekee ja mitä tekee.

Kerran kuukaudessa arvioidaan kiusaamisen ehkäisyn toteutumista; mitä on havaittu, mitä on tehty, onko tilanne parantunut tai pysynyt hyvänä. Lisäksi arvioidaan päivittäistä liikunnan määrää ja laatua sekä sitä, liikkuvatko kaikki lapset. Arviointi ja jatkosuunnitelma kirjataan ryhmävasuun. Ryhmävasuun kirjataan arviointi sekä kiusaamisen ehkäisemisestä että päivittäisestä liikunnasta.

Konsultoivat varhaiskasvatuksen erityisopettajat ja kieli- ja kulttuuri-opettajat osallistuvat pedagogisiin tiimipalavereihin vähintään kerran syksyllä (syyslomaan mennessä) sekä keväällä. He arvioivat ja suunnittelevat ryhmien henkilökunnan kanssa ryhmävasun pedagogisia ja rakenteellisia ratkaisuja. Konsultoivan varhaiskasvatuksen erityisopettajan ja kieli- ja kulttuuri-opettajan rooli on auttaa ryhmän henkilökuntaa löytämään lasten kasvua ja oppimista vahvistavia keinoja, menetelmiä ja tukitoimia arjessa. Konsultoivat varhaiskasvatuksen erityisopettajat ja kieli- ja kulttuuri-opettajat osallistuvat pedagogisiin tiimipalaverihin aina lapsiryhmän tarpeen mukaisesti.

Kaikille tehostetun ja erityisen tuen lapsille tehdään Lapsen vasu kasvun ja oppimisen tuen vaiheessa vasu-palaverin jälkeen tai toimintakauden alkaessa lomake *Lapsen tukitoimien seuranta ja arviointi* yhteistyössä varhaiskasvatuksen erityisopettajan, Kieli- ja kulttuuri-opettajan, mahdollisen varhaiskasvatuksen erityisavustajan ja varhaiskasvatuksen opettajan kesken. Lomake on luotu määrittelemään konkreettisesti lapselle suunniteltu tuki. Lomaketta päivitetään kahden kuukauden välein. Lomake on henkilöstölle kuin lukujärjestys, jonka mukaan on yksinkertaista suunnitella muun muassa pienryhmätoimintaa ja yksilöllistä tukea sitä tarvitseville. Lomaketta voi käyttää myös S2-lasten oppimisen tukena.

Monissa ryhmissä on lapsia, jotka eivät kulje kaikessa toiminnassa enemmistön mukana vaan tarvitsevat syystä tai toisesta muunlaista toimintaa tilalle, esimerkiksi jos lapsella ei ole luistimia, lapsen eettinen vakaumus on toinen, lapsi on loukannut itsensä ja hänellä on kipsi jne. Jokaisen tiimin tehtävänä on suunnitella ohjelma siten, että kaikki lapset voivat osallistua mielekkääseen toimintaan.

Päiväkotiryhmistä lähetetään kuukausittain vanhemmille yhteinen kirje ryhmän toiminnasta ja tavoitteiden toteutumisesta. Kirjeessä kuvataan tarpeen mukaan vaihtoehtoiset toiminnat.

4.2 Pedagoginen dokumentointi

Pedagoginen dokumentointi on varhaiskasvatuksen suunnittelun, toteuttamisen, arvioimisen ja kehittämisen keskeinen työmenetelmä. Se on jatkuva prosessi, jossa havainnot, dokumentit ja niiden vuorovaikutuksellinen tulkinta muodostavat ymmärrystä pedagogisesta toiminnasta. Pedagoginen dokumentointi mahdollistaa lasten ja huoltajien osallistumisen toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen.

Pedagoginen dokumentointi tuottaa tietoa lasten elämästä, kehityksestä, kiinnostuksen kohteista, ajattelusta, oppimisesta ja tarpeista sekä lapsiryhmän toiminnasta konkreettisella ja monipuolisella tavalla. Yksittäisten dokumenttien, esimerkiksi valokuvien, piirrosten tai henkilöstön havaintojen, avulla voidaan yhdessä lasten kanssa tarkastella heidän kehitystään ja oppimistaan. Lasten jo saavuttamat tiedot ja taidot, kiinnostuksen kohteet ja tarpeet tulevat näkyväksi pedagogisen dokumentoinnin kautta ja ovat toiminnan suunnittelun perusta.

Suunnitelmallisen dokumentoinnin tavoitteena on, että henkilöstö oppii tuntemaan yksittäistä lasta, ymmärtämään lasten välisiä suhteita sekä ryhmän henkilöstön ja lasten

välisen vuorovaikutuksen luonnetta. Pedagogisen dokumentoinnin tarkoitus on toteuttaa varhaiskasvatusta lapsilähtöisesti. Dokumentoinnin avulla saatuja tietoja ja ymmärrystä hyödynnetään esimerkiksi työtapojen, oppimisympäristöjen, toiminnan tavoitteiden, menetelmien ja sisältöjen jatkuvassa muokkaamisessa lasten kiinnostusta ja tarpeita vastaavaksi. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma on osa pedagogisen dokumentoinnin prosessia (luku 1.3). Suunnitelmallista pedagogista dokumentointia tarvitaan myös lasten kehityksen ja oppimisen tuen tarpeiden arvioinnissa (luku 5).

Pidemmältä aikaväliltä kootut dokumentit ovat tärkeä osa pedagogisen toiminnan arviointia ja henkilöstön toiminnan itsearviointia (luku 7.1).

Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Kun oppimisen ilmiöt, tapahtumat, tunnelmat, pulmat, oivallukset, ristiriidat ja kohtaamiset muutetaan näkymättömästä näkyväksi valokuvaamalla ja piirroksin, voidaan niitä jälkikäteen tarkastella, muistella ja arvioida yksin ja yhdessä sekä oppia, hoksata ja havaita aina jotain uutta.

Työntekijän näkökulma

- jokainen tiimin jäsen on vastuussa toteutuksesta
- olemme käyttäneet pedagogista dokumentointia, mutta jatkossa teemme sitä entistä tietoisemmin pedagogisesta näkökulmasta
- tiimipalavereissa arvioidaan edellistä viikkoa dokumenttien pohjalta
- kuukausikooste kuukauden aikana opituista/opetelluista asioista
- dokumentoinnista saatavan monipuolisen tiedon avulla varhaiskasvattajat voivat tehdä päätöksiä sopivasta tavasta tukea lapsen kehitystä ja oppimista
- kuvataan ja siten opitaan tuntemaan lasten ja henkilöstön välistä vuorovaikutusta
- dokumentointi on työntekijöiden itsearvioinnin pohja ja hyvässä hengessä keskinäinen arviointi ja palaute
- pedagoginen dokumentointi tuo lisää mahdollisuuksia aikuisille reflektoida omaa työtään eli ajatella/pohtia omaa toimintaansa
- suunnitelmallisuutta, aikataulutusta, pysähtymistä
- pedagogisen dokumentoinnin myötä aikuisten suunnitelmallisuus ja johdonmukaisuus ovat entistä tärkeämpiä ominaisuuksia, joita tarvitaan asian toteutukseen
- pedagogisen dokumentoinnin kautta saadaan selville lapsen tieto- ja taitotasot - oppimisen arviointi
- dokumentoinnin pohjalta muokataan oppimisympäristöä
- lapsen omien oppimistapojen kuvaamista

Pedagoginen dokumentointi on kokonaisvaltaista ja jatkuvaa prosessointia sekä menetelmien arviointia. Lapset ja vanhemmat otetaan mukaan prosessiin. Lasten töiden, kuvien, videoiden ja havaintojen pohjalta tehtyjen johtopäätösten avulla voidaan muokata menetelmiä ja arvioida sekä muokata omaa toimintaa.

Lapsen näkökulma:

Mitä uutta perustehtävään?

Suunnitelmallisuutta, pysähtymistä vuorovaikutukseen yksittäisen lapsen kanssa hänen ajatustensa ja kehitymisensä äärelle.

→ Houkutellaan oppiminen näkyväksi.

- lapset otetaan mukaan toiminnan arviointiin ja itsearviointiin
- lasten kanssa yhdessä pohditaan, mitä on opittu ja mitä halutaan vielä oppia
- lapsen omien oppimistapojen kuvaamista ja pohdintaa lapsen kanssa

Huoltajan näkökulma:

- Huoltajat osallistuvat toiminnan arviointiin, suunnitteluun ja kehittämiseen dokumentoinnin kautta.
- Kuukausikirjeen avulla huoltajat pystyvät osallistumaan toiminnan suunnitteluun ja arviointiin.

Salon varhaiskasvatuksessa käytetään arvioinnin tukena mimmissään seuraavia pedagogisia dokumentteja:

- Lasten varhaiskasvatussuunnitelmat
- Oppimisen seuranta
- Ryhmävasut
- Lapsen kasvunkansiot
- Kuukausikirjeet huoltajille toiminnan suunnittelusta ja toteutumisesta (vain päiväkodeissa)

4.3 Monipuoliset työtavat

Työtapojen valintaa ohjaavat varhaiskasvatukselle asetetut tehtävät ja tavoitteet sekä lasten ikä, tarpeet, edellytykset ja kiinnostuksen kohteet. Toiminnalliset sekä luovuutta ja osallisuutta edistävät työtavat ovat lapsille luontevia oppimisen tapoja. Tällaisia ovat esimerkiksi lasten omaehtoinen ja ohjattu leikki, tutkiminen, liikkuminen sekä taiteellinen kokeminen ja ilmaisu. Tieto- ja viestintäteknologiaa hyödynnetään toiminnassa. Monipuoliset työtavat ovat sekä oppimisen väline että opetteluun kohde. Tämän vuoksi on tärkeää, että henkilöstö ohjaa lapsia kokeilemaan ja käyttämään erilaisia työtapoja erikokoisissa ryhmissä sekä itsenäisesti. Työskenneltäessä lapsia rohkaistaan kyselemään ja ihmettelemään sekä päättelemään

ja ratkaisemaan ongelmia yhdessä.

Henkilöstöltä edellytetään ammattitaitoa ja herkkyyttä tunnistaa eri tilanteiden pedagogisia mahdollisuuksia. Tämä näkyy muun muassa taitona havaita lasten aloitteita ja tunnetiloja sekä muuttaa ja suunnata omaa toimintaansa niiden mukaisesti. Pienempien lasten aloitteet ovat usein kehollisia ja sanattomia, joten niiden ymmärtäminen ja niihin vastaaminen edellyttävät henkilöstöltä sensitiivistä läsnäoloa ja lapsen hyvää tuntemista.

Lapset ottavat osaa työtapojen suunnitteluun ja valintaan omien edellytystensä mukaisesti. Lapsilla tulee olla mahdollisuus tutkia maailmaa kaikilla aisteillaan ja koko kehollaan sekä kokeilla erilaisia työtapoja. Työtapojen vaihteleva käyttö tarjoaa erikäisille ja eri tavoin oppiville lapsille onnistumisen kokemuksia. Monipuoliset työtavat edellyttävät monipuolisia oppimisympäristöjä. Työtapojen käytössä hyödynnetään henkilöstön ja lasten osaamista sekä kokeillaan ja kehitetään uusia työtapoja.

4.4 Leikki kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin lähteenä

Leikki on keskeinen toimintatapa varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuksen tehtävä on tarjota lapsille mahdollisuuksia erilaisiin leikkeihin. Leikki edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Leikissä lapsi oppii, mutta lapselle itselleen leikki ei ole tietoisesti oppimisen väline vaan tapa olla ja elää sekä hahmottaa maailmaa. Kokemukset, jotka herättävät lapsissa tunteita, uteliaisuutta ja kiinnostusta, virittävät leikkiin.

Lapselle leikin merkitys syntyy leikistä itsestään. Leikki tuottaa lapsille iloa ja mielihyvää. Leikkiessään lapset ovat aktiivisia toimijoita: he jäsentävät ja tutkivat ympäröivää maailmaa, luovat sosiaalisia suhteita sekä muodostavat merkityksiä kokemuksistaan. Leikissä lapset rakentavat käsitystä itsestään ja muista ihmisistä. Leikkiessään lapset sekä jäljittelevät että luovat uutta ja muuntavat näkemäänsä. Samalla he mallintavat ja testaavat haaveitaan ja toiveitaan. Mielikuvitus mahdollistaa sen, että lapset voivat kokeilla erilaisia rooleja ja ideoita, joita he muuten eivät voisi toteuttaa. Leikkiessään lapset voivat käsitellä itselleen vaikeita kokemuksia. Leikissä on turvallista kokeilla, yrittää ja erehtyä.

Leikissä yhdistyvät keskeiset oppimista edistävät elementit: innostus, yhdessä tekeminen ja omien taitojen haastaminen. Leikki kehittyy ja saa eri muotoja kokemusten karttuessa. Henkilöstön ja lasten sekä lasten keskinäinen vuorovaikutus luovat perustan ajattelun ja kielen kehitykselle sekä kehittyville leikkitaidoille. Lapset havainnoivat, kokeilevat ja oppivat yhteisön sääntöjä leikissä. Ryhmässä leikkiessään lapset oppivat säätelemään tunteitaan ja tahtomistaan sekä huomioimaan toisten ihmisten näkökulmia. Yhteisöllisyys kasvaa leikin kautta ja vahvistaa myönteistä tunneilmastoa.

Leikki on varhaiskasvatuksen keskeinen työtapana. Pedagogisessa toiminnassa voidaan leikin juonen kehittämisessä ja leikkimaailmojen rakentamisessa yhdistää esimerkiksi draamaa, improvisaatiota tai satuja. Henkilöstön tulee tiedostaa keskittyneen tutkimisen, spontaanin luovan ilmaisun sekä vauhdikkaiden liikunta- ja peuhausleikkien merkitys lasten hyvinvoinnille ja oppimiselle. Eri tilanteita voi rikastaa leikinomaisuudella. Lurut, sanaleikit, laulut ja yhteinen hassuttelu vahvistavat myönteistä ilmapiiriä, mikä tukee oppimista ja hyvinvointia.

Henkilöstön tehtävä on turvata leikin edellytykset, ohjata leikkiä sopivalla tavalla ja huolehtia siitä, että jokaisella lapsella on mahdollisuus olla osallisena yhteisissä leikeissä omien taitojensa ja valmiuksiensa mukaisesti. Henkilöstön tulee suunnitelmallisesti ja tavoitteellisesti tukea lasten leikin kehittymistä sekä ohjata sitä joko leikin ulkopuolelta tai olemalla itse mukana leikissä. Henkilöstön fyysinen ja psyykinen läsnäolo tukee lasten välistä vuorovaikutusta ja ehkäisee ristiriitatilanteiden syntymistä.

Henkilöstön tulee havainnoida ja dokumentoida lasten leikkiä. Leikin havainnointi lisää henkilöstön ymmärrystä lasten ajattelusta ja kiinnostuksen kohteista sekä heidän tunteistaan ja kokemuksistaan. Havaintoja käytetään leikin ja muun toiminnan suunnittelussa ja ohjaamisessa. Henkilöstöltä edellytetään herkkyyttä ja ammattitaitoa sekä sukupuolisensitiivisyyttä havaita lasten leikkialoitteita ja vastata niihin sopivalla tavalla.

Pitkäkestoiseen leikkiin tarvitaan aikaa, rauhaa ja tilaa sekä sopivia ja lasten saatavilla olevia leikkivälineitä ja materiaaleja. Oppimisympäristöjen tulee joustaa leikkien mukaan, sillä leikit eivät välttämättä pysy paikallaan niille nimetyissä tiloissa.

Lasten kulttuurin ja lapsille suunnatun median tunteminen auttaa henkilöstöä ymmärtämään lasten leikkejä. Myös erilaiset pelit ja digitaaliset välineet tarjoavat niihin monenlaisia mahdollisuuksia. Leikkiin kannustavassa oppimisympäristössä myös aikuinen on oppija. Henkilöstö keskustelee leikin merkityksestä ja lasten leikkeihin liittyvistä havainnoista huoltajien kanssa. Tällä tavoin voidaan edistää leikkien jatkumista kotona tai varhaiskasvatuksessa.

Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Henkilökunta luo järjestelyillään mahdollisuuden rauhalliseen ja keskeytymättömään leikkiin.

He seuraavat leikkiä ja samalla tukevat sekä ohjaavat vuorovaikutus- ja leikkitaitojen kehittymistä.

Lapsen näkökulma	Työntekijät leikin suo- jelijoina ja opettajina
Aikaa	Leikin sanoittajina
Saa ohjausta ja ideoita	Leikkitaitojen opettajia
Keskeytymättömyys	Leikissä mukana
Leikkirauha	Tukijoita
*****	*****
Lapset mukana ideoi- massa	Huomaa lasten kiinnos- tuksen kohteet – mikä on pinnalla

Lapset mukana arvioimassa	Rikastuttajia
Lelut vapaasti käytettävissä	Lasten osallistajana
Saa apua	Apuna leikin roolittamisessa
Kuvin tuettu leikki	*****
*****	Leikillisuus oppimisessa
Roolivaatteet	Hassuttelun ja huumorin kautta oppiminen
Teatteriprojektit	Taikurina tarinasta leikiksi
Draamaleikit	
Tunneleikit	
Työntekijän ohjaamat juonelliset leikit	

Innostus ja yhdessä tekeminen sekä omien taitojen haastaminen luovat leikistä myös oppimisen välineen, jota hyödynnetään opeteltaessa uusia asioita.

Tärkeää on luoda mahdollisuuksia pitkäkestoiseen leikkiin. Lasten leikin opettaminen vaatii suunnitelmallista ja tavoitteellista ohjaamista leikin ulkopuolelta tai mukana leikissä. Aikuisen tulee olla läsnä lasten leikki-tilanteissa.

Ennakointi ja apu!

4.5 Oppimisen alueet

Oppimisen alueet kuvaavat varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan keskeisiä tavoitteita ja sisältöjä. Ne ohjaavat henkilöstöä monipuolisen ja eheytyneen pedagogisen toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa yhdessä lasten kanssa. Lapsilla on oikeus saada monipuolisia kokemuksia oppimisen eri alueista. Oppimisen alueet eivät ole erikseen toteutettavia, toisistaan irrallisia kokonaisuuksia, vaan niiden aihepiirejä yhdistetään ja sovelletaan lasten mielenkiinnon kohteiden ja osaamisen mukaisesti. Oppimisen alueet on ryhmitelty esiopetussuunnitelman perusteiden⁸⁷ mukaisesti viideksi kokonaisuudeksi:

⁸⁷ Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014

- Kielten rikas maailma
- Ilmaisun monet muodot
- Minä ja meidän yhteisömme
- Tutkin ja toimin ympäristössäni
- Kasvan, liikun ja kehityn

Ehdytetty pedagoginen toiminta mahdollistaa asioiden ja ilmiöiden laaja-alaisen tarkastelun ja tutkimisen. Lasten mielenkiinnon kohteet ja kysymykset ovat toiminnan keskeinen lähtökohta. Aihepiirit voivat nousta esimerkiksi leikeistä, saduista, retkistä tai spontaaneista vuorovaikutustilanteista lasten ja henkilöstön kesken tai lasten keskinäisessä vuorovaikutuksessa. Tapa, jolla oppimisen alueiden tavoitteita käsitellään, vaihtelee valittujen aihepiirien, tilanteiden ja lasten oppimisen mukaan. Henkilöstön tehtävänä on varmistaa, että pedagoginen toiminta edistää eri-ikäisten lasten kehitystä ja oppimista.

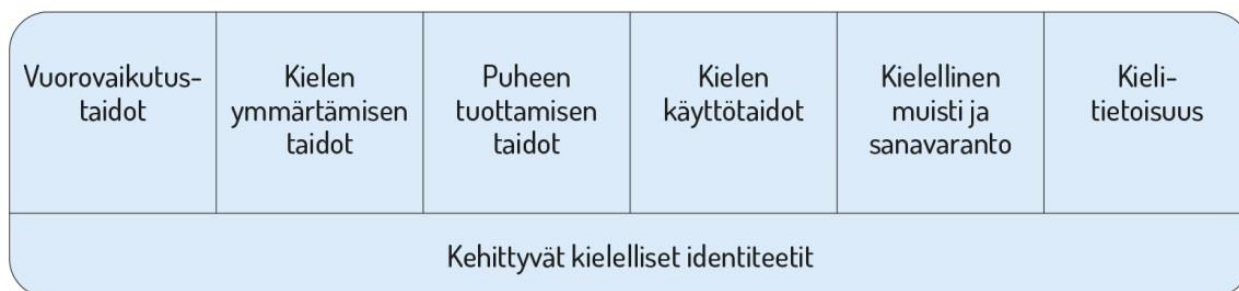
Kielten rikas maailma

Varhaiskasvatuksen tehtävä on vahvistaa lasten **kielellisten taitojen** ja **valmiuksien** sekä **kielellisten identiteettien** kehittymistä. Varhaiskasvatuksessa vahvistetaan lasten uteliaisuutta ja kiinnostusta kieliin, teksteihin ja kulttuureihin. Kielen kehityksen tukeminen kytkeytyy lapsen monilukutaidon kehittymiseen (luku 2.7). Lisäksi se on yhteydessä muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen ja vuorovaikutukseen liittyvään laaja-alaiseen osaamiseen. Kehittyvät kielelliset taidot avaavat lapsille uusia vaikuttamisen keinoja, mahdollisuuksia osallisuuteen ja aktiiviseen toimijuuteen.

Kieli on lapsille sekä oppimisen kohde että väline. Sen avulla lapsi ottaa haltuun erilaisia tilanteita ja asioita sekä toimii vuorovaikutuksessa muiden kanssa, ilmaisee itseään ja hankkii tietoa. Lasten kielellistä kehitystä tukee monipuolinen varhaiskasvatuksen kieliympäristö sekä yhteistyö huoltajien kanssa. Varhaiskasvatuksessa lapsille annetaan kannustavaa ja johdonmukaista palautetta heidän kielenkäyttö- ja vuorovaikutustaidoistaan.

Lapset voivat samaan aikaan omaksua useita eri kieliä, joiden kehittyminen ja käyttäminen voi olla tilanteittain eriytynyttä. Varhaiskasvatuksessa otetaan huomioon, että lapset kasvavat erilaisissa kielellisissä ympäristöissä. Kotien tavat käyttää kieltä ja olla vuorovaikutuksessa vaihtelevat, ja kodeissa voidaan puhua useita kieliä. Kielellistä ja kulttuurista moninaisuutta tehdään varhaiskasvatuksessa näkyväksi yhteistyössä huoltajien kanssa. Tämä osaltaan tukee lasten kielellisten identiteettien kehittymistä. Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia varhaiskasvatuksessa käsitellään luvussa 4.6.

Kielen oppimisen kannalta on tärkeää tiedostaa, että saman ikäiset lapset voivat olla eri vaiheissa kielen kehityksen eri osa-alueilla. **Kielelliset identiteetit kehittyvät**, kun lapsia ohjataan ja tuetaan kielellisten taitojen ja valmiuksien keskeisillä osa-alueilla.

Kuvio 2. Lasten kielen kehityksen keskeiset osa-alueet varhaiskasvatuksessa

Vuorovaikutustaitojen kehittymisen kannalta lasten kokemukset kuulluksi tulemisesta ja siitä, että heidän aloitteisiinsa vastataan, ovat tärkeitä. Henkilöstön sensitiivisyys ja reagointi myös lasten non-verbaaleihin viesteihin on keskeistä. Vuorovaikutustaitojen kehittymistä tuetaan kannustamalla lapsia kommunikoimaan toisten lasten ja henkilöstön kanssa.

Lasten **kielen ymmärtämisen taitoja** tuetaan runsaan kielellisen mallintamisen avulla. Johdonmukainen toiminnan sanallistaminen ja keskusteleminen tukevat lasten sanavarannon kehittymistä. Erilaisissa varhaiskasvatuksen tilanteissa käytetään kuvailevaa ja tarkkaa kieltä. Tarvittaessa käytetään kuvia, esineitä ja tukiviittomia.

Lasten **puheen tuottamisen taitojen** kehittymistä seurataan ja ohjataan. Lapsia rohkaistaan puhumaan eri tilanteissa sekä aikuisten että toisten lasten kanssa. Tämä auttaa lapsia käyttämään ja ymmärtämään puhuttua kieltä. Lasten kanssa kiinnitetään vähitellen huomiota myös äänensävyihin ja äänenpainoihin.

Lasten **kielen käyttötaitoja** ohjataan ja kielen käyttöä pohditaan yhdessä lasten kanssa eri tilanteissa. Tavoitteena on tilannetietoisien kielen käytön vahvistuminen. Lasten kanssa harjoitellaan kertomista, selittämistä ja puheen vuorottelua. Lisäksi eläytyminen, huumorin käyttö sekä hyvien tapojen opettelu vahvistavat lasten kielen käyttötaitoja. Tutustuminen erilaisiin teksteihin tukee kielen käyttötaitojen kehittymistä ja auttaa lapsia havaitsemaan puhutun ja kirjoitetun kielen eroja.

Lasten kielellinen ilmaisu monipuolistuu, kun heidän **kielellinen muistinsa** ja **sanavarantonsa** laajenee. Henkilöstön tehtävä on tukea tietoisesti tätä kehitystä. Kielellisen muistin kehittymistä tukevat esimerkiksi lorujen ja laululeikkien käyttö. Kielellä leikittely, nimeäminen sekä kuvaavien sanojen käyttäminen edistävät lasten kielellisen muistin ja sanavarannon kehittymistä. Kiireetön keskustelu ja lukeminen sekä tarinoiden kerronta tarjoavat mahdollisuuksia pohtia sanojen ja tekstien merkityksiä ja opetella uusia käsitteitä asiayhteyksissä.

Lähiympäristön eri kielten havainnointi tukee lasten **kielitietoisuuden kehittymistä**. Henkilöstön tehtävänä on herättää ja lisätä lasten kiinnostusta suullista ja kirjoitettua kieltä sekä vähitellen myös lukemista ja kirjoittamista kohtaan. Kielen havainnoinnin ja tutkimisen avulla suunnataan lasten huomiota sanojen merkityksistä kielen muotoihin ja rakenteisiin, kuten sanoihin, tavuihin ja äänteisiin. Lapsia rohkaistaan kirjoittamaan ja lukemaan leikillisesti.

Varhaiskasvatuksessa käytetään rikkaita ja vaihtelevia tekstejä. Lasten kanssa tutustutaan monipuolisesti lastenkirjallisuuteen. Lapsille kerrotaan tarinoita, ja heitä kannustetaan itse keksimään niitä. Lasten kertomuksia, loruja ja sanallisia viestejä dokumentoidaan. Monilukutaitoa tukevassa varhaiskasvatuksessa puheen rinnalla käytetään muun muassa visuaalisia, auditiivisia ja audiovisuaalisia viestejä sekä tekstejä.

Ilmaisun monet muodot

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on tavoitteellisesti tukea lasten **musiikillisen, kuvallisen** sekä **sanallisen** ja **kehollisen ilmaisun** kehittymistä sekä tutustuttaa heitä eri taiteenaloihin ja kulttuuriperintöön. Lasten ilmaisulle on luonteenomaista kokonaisvaltaisuus ja ilmaisun eri muotojen luova yhdisteleminen. Taiteellinen kokeminen ja ilmaiseminen edistävät lasten oppimisedellytyksiä, sosiaalisia taitoja ja myönteistä minäkuvaa sekä valmiuksia ymmärtää ja jäsentää ympäröivää maailmaa. Ajattelun ja oppimisen taidot kehittyvät, kun lapset tutkivat, tulkitsevat ja luovat merkityksiä erilaisia ilmaisun taitoja harjoittelemalla. Kyky kuvitella ja luoda mielikuvia on keskeistä myös lapsen eettisen ajattelun kehittymiselle. Kulttuuriperintöön, taiteeseen ja ilmaisun eri muotoihin tutustuminen vahvistaa lasten osaamista myös monilukutaidon sekä osallistumisen ja vaikuttamisen osa-alueilla.

Kulttuuri on tärkeä osa lapsen identiteettiä. Varhaiskasvatuksessa lapsille tarjotaan mahdollisuuksia nähdä ja kokea monipuolisesti taidetta ja muuta kulttuuria. Taiteeseen ja kulttuuriin liittyvät kokemukset vahvistavat lasten kykyä omaksua, käyttää ja tuottaa kulttuuria. Samalla lapset oppivat ymmärtämään taiteen ja kulttuuriperinnön merkitystä ja arvoa.

Ilmaisun eri muodot tarjoavat lapsille keinoja kokea ja hahmottaa maailmaa heitä puhuttelevalla ja innostavalla tavalla. Taiteellinen ilmaisu tarjoaa lapsia motivoivia keinoja havaintojen, tunteiden ja luovan ajattelun näkyväksi tekemiseen. Ilmaisun eri muotoihin tutustutaan moniaistisesti, erilaisia työtapoja, oppimisympäristöjä sekä lähiympäristön kulttuuritarjontaa hyödyntäen. Oppimisympäristöjen esteettisyys, innostavuus, saatavilla olevat monipuoliset välineet ja materiaalit sekä riittävä ohjaus ovat merkityksellisiä ilmaisumuotoihin tutustuttaessa.

Taidekasvatus sisältää sekä spontaania että ennalta suunniteltua toimintaa. Ilmaisun ja oppimisen prosesseissa korostuu kokeilu, tutkiminen, tekemisen eri vaiheiden harjoittelu ja niiden dokumentointi. Jokaisen lapsen yksilöllistä ilmaisua tuetaan ja lasten yhteisille luoville prosesseille annetaan riittävästi aikaa ja tilaa. Henkilöstön, lasten ja yhteistyökumppaneiden erityisosaamisen hyödyntäminen rikastuttaa taidekasvatusta.

Varhaiskasvatuksen **musiikillisen ilmaisun** tavoitteena on tuottaa lapsille musiikillisia kokemuksia sekä vahvistaa lasten kiinnostusta ja suhdetta musiikkiin. Lapsia ohjataan elämykselliseen kuuntelemiseen ja äänympäristön havainnointiin. Lasten valmiudet hahmottaa musiikkia sekä äänen kestoa, tasoa, sointiväriä ja voimaa kehittyvät leikinomaisen musiikillisen toiminnan kautta. Heidän kanssaan lauletaan, loruillaan, kokeillaan erilaisia soittimia, kuunnellaan musiikkia ja liikutaan musiikin mukaan. Lapset saavat kokemuksia perussykkeestä, sanarytmeistä ja kehosoitamisesta. Lapsia rohkaistaan käyttämään mielikuvitustaan ja ilmaisemaan musiikin herättämiä ajatuksia ja tunteita esimerkiksi kertoen, kuvallisesti ilmaisten tai tanssien. Lapset saavat myös kokemuksia musiikin tekemisestä yhdessä sekä pienimuotoisten musiikkiesitysten harjoitteluprosesseista ja esiintymistilanteiden tuomasta onnistumisen ilosta.

Kuvallisen ilmaisun tavoitteena on kehittää lasten suhdetta kuvataiteeseen, muuhun visuaaliseen kulttuuriin ja kulttuuriperintöön. Lapsilla on mahdollisuus nauttia kuvien tekemisestä sekä saada esteettisiä elämyksiä ja kokemuksia taiteen äärellä. Lapset harjoittavat kuvallista ajatteluaan, havainnointiaan ja kuvien tulkintaa monipuolisen kuvailmaisun avulla. Kuvan tekemisen taitoja kehitetään moniaistisesti sekä yhteyksiä muihin ilmaisun muotoihin rakentaen. Lapset kokeilevat erilaisia kuvan tekemisen tapoja, välineitä ja materiaaleja esimerkiksi maalaamalla, piirtämällä, rakentamalla ja mediaesityksiä tekemällä. Lasten kanssa havainnoidaan heidän itse tekemiään kuvia, taideteoksia, mediasisältöjä, esineitä sekä rakennetun ja luonnon ympäristön kohteita. Lapsia ohjataan tulkitsemaan ja kertomaan ajatuksiaan kuvallisista viesteistä. Kuvia tarkasteltaessa kiinnitetään huomiota esimerkiksi väreihin, muotoihin, materiaaleihin, tekijään, esitysyhteyteen ja kuvien herättämiin tunteisiin.

Suunnittelutaitoja, luovaa ongelmaratkaisua, rakenteiden, materiaalien ja tekniikoiden tuntemusta harjoitellaan käsityöllisen toiminnan kuten muovailun, rakentelun, ompelun ja nikkaroinnin avulla. Käsityöllisen toiminnan ja ilmaisun tavoitteena on tarjota lapsille tekemisen, kokemisen ja oivaltamisen iloa sekä nautintoa työskentelystä, jossa oma luovuus ja kädenjälki näkyvät. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia itse kokeilla, tutkia ja yhdistellä erilaisia pehmeitä ja kovia materiaaleja sekä opetella työskentelyssä tarvittavia tekniikoita. Lapset saavat ideoida ja toteuttaa erilaisia teoksia ja esineitä. Lasten käsityöllisessä toiminnassa voidaan tarkastella ja hyödyntää sekä lasten taustoihin liittyviä että paikallisia käsityöperinteitä.

Lapsia rohkaistaan **sanalliseen** ja **keholliseen ilmaisuun** esimerkiksi draaman, tanssin ja leikin keinoin. Tavoitteena on, että harjoitukset ja leikit tarjoavat lapsille mahdollisuuden monipuoliseen kielelliseen ja keholliseen kokemukseen, ilmaisuun ja viestintään. Lasten mielikuvituksesta nousevia tai heidän kokemiaan ja havaitsemiaan asioita työstetään yhdessä. Lapset saavat kokemuksia sekä spontaanista ilmaisusta että yhteisesti suunnitellusta, toteutetusta ja arvioidusta luovasta prosessista. Toiminnassa hyödynnetään monipuolisesti esimerkiksi lastenkirjallisuutta, sanataidetta, teatterin eri muotoja, tanssia ja sirkusta.

Minä ja meidän yhteisömme

Lasten elinpiiri laajenee heidän aloittaessaan varhaiskasvatuksen kodin ulkopuolella. Kodin perinteiden, toimintamallien, arvojen ja katsomusten lisäksi lapset kohtaavat toisenlaisia tapoja ajatella ja toimia. Varhaiskasvatuksen tehtävä on kehittää lasten valmiuksia ymmärtää lähiyhteisön monimuotoisuutta ja harjoitella siinä toimimista. Tehtävää lähestytään **eettisen ajattelun, katsomusten, lähiyhteisön menneisyyden, nykyisyyden ja tulevaisuuden** sekä **median** näkökulmista. Toiminnassa voidaan käyttää monipuolisesti esimerkiksi satuja, musiikkia, kuvataidetta, leikkiä, draamaa, erilaisia mediasisältöjä sekä vierailijoita, vierailuja ja lähiympäristön tapahtumia. Minä ja meidän yhteisömme -oppimisen alue tukee erityisesti lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajatteluun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (luku 2.7).

Eettisen ajattelun taitojen kehittymistä tuetaan pohtimalla lasten kanssa eri tilanteissa esiintyviä tai lapsia askarruttavia eettisiä kysymyksiä. Teemat voivat liittyä esimerkiksi ystävyyteen, oikean ja väärän erottamiseen, oikeudenmukaisuuteen tai pelon, surun ja ilon aiheisiin. Eettisiä kysymyksiä käsitellään lasten kanssa niin, että he voivat tuntea olonsa turvalliseksi ja hyväksytyksi. Lasten kanssa pohditaan myös ryhmän sääntöjä ja niiden perusteita.

Varhaiskasvatuksen **katsomuskasvatuksessa** yhteisen tutustumisen kohteena ovat ensisijaisesti lapsiryhmässä läsnä olevat uskonnot ja muut katsomukset. Uskonnottomuutta tarkastellaan katsomusten rinnalla. Tavoitteena on edistää keskinäistä kunnioitusta ja ymmärrystä eri katsomuksia kohtaan sekä tukea lasten kulttuuristen ja katsomuksellisten identiteettien kehittymistä. Lasten kanssa tutustutaan erilaisiin katsomuksiin ja niihin liittyviin perinteisiin. Luontevia tapoja tarkastella katsomuksia ovat esimerkiksi vuodenkiertoon liittyvät juhlat ja tapahtumat sekä päivittäiset tilanteet, kuten pukeutuminen tai ruokailu. Lasten ihmettelylle annetaan tilaa, ja heidän kanssaan pohditaan heitä askarruttavia elämänkysymyksiä.

Katsomuskasvatuksessa tehdään yhteistyötä huoltajien kanssa kunkin perheen taustaa, katsomuksia ja arvoja kuullen ja kunnioittaen. Katsomuskasvatus tukee muun muassa lasten kulttuuriseen osaamiseen, vuorovaikutukseen ja ilmaisuun sekä ajattelun ja oppimiseen liittyvää laaja-alaista osaamista (ks. luku 2.7).

Lähiyhteisön menneisyyttä, nykyisyyttä ja tulevaisuutta pohtimalla suunnataan lasten mielenkiintoa historiallisiin asioihin sekä hyvän tulevaisuuden rakentamiseen. Lisäksi tarkastellaan lasten kasvuympäristöjen moninaisuutta.

Lapsille luodaan mahdollisuuksia eläytyä menneisyyden tapahtumiin ja tilanteisiin. Tärkeitä tiedon lähteitä ovat lapset ja heidän henkilöhistoriansa, lähiyhteisön jäsenet, esineistöt ja ympäristöt. Lisäksi voidaan hyödyntää lasten huoltajien asiantuntemusta heidän omasta kulttuuriperinnöstään. Menneeseen aikaan voidaan tutustua esimerkiksi lasten isovanhempien lapsuuden leikkien ja musiikin avulla.

Nykyhetkeä tarkastellaan käsittelemällä lasten kanssa heitä askarruttavia tai kiinnostavia ajankohtaisia asioita. Lasten kanssa tarkastellaan myös lähiyhteisön moninaisuutta sitä kunnioittaen. Tarkastelun kohteena ovat muun muassa ihmisten, sukupuolten ja perheiden moninaisuus. Tavoitteena on kasvattaa lapsia ymmärtämään, että ihmiset ovat erilaisia mutta samanarvoisia.

Menneisyyden ja nykyisyyden lisäksi on tärkeää pohtia tulevaisuutta ja sitä, miten voimme vaikuttaa suotuisan tulevaisuuden toteutumiseen. Tulevaisuuden pohdinta voi liittyä esimerkiksi tulevan vuodenajan leikkien tai oman oppimisympäristön suunnitteluun. Lasten kanssa voidaan esimerkiksi rakentaa tulevaisuuden mielikuvitusmaailmoja tai pohtia tulevaa lapsia kiinnostavien ammattien kautta.

Varhaiskasvatuksessa **mediakasvatuksen** tehtävänä on tukea lasten mahdollisuuksia toimia aktiivisesti ja ilmaista itseään yhteisössään. Lasten kanssa tutustutaan eri medioihin ja kokeillaan median tuottamista leikinomaisesti turvallisissa ympäristöissä. Lasten elämään liittyvää mediasisältöä ja sen todenmukaisuutta pohditaan yhdessä lasten kanssa. Samalla harjoitellaan kehittyvää lähde- ja mediakriittisyyttä. Lapsia ohjataan käyttämään mediaa vastuullisesti ottaen huomioon oma ja toisten hyvinvointi. Mediassa esiintyviä teemoja voidaan käsitellä lasten kanssa esimerkiksi liikunnallisissa leikeissä, piirtämällä tai draaman keinoin.

Tutkin ja toimin ympäristössäni

Varhaiskasvatuksen tehtävä on antaa lapsille valmiuksia havainnoida, jäsentää ja ymmärtää ympäristöään. Lapsia ohjataan tutkimaan ja toimimaan luonnossa ja rakenne-

tussa ympäristössä. Varhaiskasvatus tukee lasten **matemaattisen ajattelun** kehittymistä sekä vahvistaa myönteistä suhtautumista matematiikkaan. Varhaiskasvatukseen sisältyy myös **ympäristökasvatusta** ja **teknologiakasvatusta**. Oppimisympäristöihin liittyvät omakohtaiset havainnot, kokemukset ja elämykset auttavat lapsia ymmärtämään syy- ja seuraussuhteita sekä kehittymään ajattelijoina ja oppijoina. Lasten kehittyvä taito nimetä asioita sekä käyttää erilaisia käsitteitä edistää monilukutaitoa.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tarjota oivaltamisen ja oppimisen iloa **matemaattisen ajattelunsa** eri vaiheissa oleville lapsille. Lapset tutustuvat matematiikkaan ja sen osa-alueisiin havainnollisen ja leikinomaisen toiminnan myötä. Lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota päivittäisissä tilanteissa ja lähiympäristössä ilmeneviin muutoksiin, määriin ja muutoksiin. Lapsia innostetaan pohtimaan ja kuvailemaan matemaattisia havaintojaan ilmaisemalla ja tarkastelemalla niitä esimerkiksi kehollisesti tai eri välineiden ja kuvien avulla. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia luokitella, vertailla ja asettaa järjestykseen asioita ja esineitä sekä löytää ja tuottaa säännönmukaisuuksia ja muutoksia. Lapsia kannustetaan myös oppimisympäristöön liittyvien ongelmien löytämisessä, pohtimisessa ja päättelyssä sekä ratkaisujen etsimisessä.

Lukukäsitteen kehittymistä tuetaan monipuolisesti vuorovaikutteisissa tilanteissa, esimerkiksi leikkiä ja lapsia houkuttelevia materiaaleja hyödyntäen. Lapsia innostetaan havainnoimaan lukumääriä ympäristöstä ja taitojen karttuessa liittämään ne lukusanaan ja numeromerkkeihin taitojensa mukaan. Lukujonotaitoja ja nimeämistä voidaan kehittää esimerkiksi lorujen ja riimien avulla. Lasten kanssa kokeillaan mittaamista ja harjoitellaan sijainti- ja suhdekäsitteitä esimerkiksi liikuntaleikeissä, piirtäen tai eri välineiden avulla.

Erilaisilla harjoituksilla tuetaan lasten tilan ja tason hahmottamista. Lapsia kannustetaan tutkimaan kappaleita ja muotoja sekä leikkimään niillä. Lasten geometrisen ajattelun vahvistamiseksi heille järjestetään mahdollisuuksia rakenteluun, askarteluun ja muovailuun. Aikakäsitettä avataan esimerkiksi vuorokauden- ja vuodenaikoja havainnoimalla.

Ympäristökasvatuksen tavoitteena on vahvistaa lasten luontosuhdetta ja vastuullista toimimista ympäristössä sekä ohjata heitä kohti kestäväää elämäntapaa. Ympäristökasvatus sisältää kolme ulottuvuutta: oppiminen ympäristössä, oppiminen ympäristöstä sekä toimiminen ympäristön puolesta. Lähiluonto sekä rakennettu ympäristö ovat sekä oppimisen kohteita että oppimisympäristöjä.

Luonnossa ja rakennetussa ympäristössä retkeily sekä ympäristön tutkiminen ovat tärkeä osa varhaiskasvatusta. Myönteisten kokemusten kautta lapsi oppii nauttimaan luonnosta ja lähiympäristöstä ja hänen ympäristösuhteensa vahvistuu. Luonnon ilmiöitä havainnoidaan eri aistein ja eri vuodenaikoina. Niistä keskustellaan ja niitä tutkitaan. Samalla opetellaan ympäristöön liittyvien käsitteiden käyttöä. Eri kasvi- ja eläinlajien tunnistamisen harjoittelu vahvistaa luonnon tuntemusta. Lasten kanssa opetellaan etsimään tietoa heitä kiinnostavista asioista. Luonto voi olla myös esteettisen kokemisen ja rauhoittumisen paikka.

Lapsia ohjataan kunnioittamaan luontoa, sen kasveja ja eläimiä. Ympäristökasvatuksella edistetään kestäväää elämäntapaa kasvamisesta sekä siinä tarvittavien taitojen harjoittamista. Näitä käytännön taitoja ovat esimerkiksi roskaamaton retkeily, kohdullisuuden ja säästäväisyyden opettelu, ruokailuun liittyvä vastuullisuus, energian

säästäminen sekä jätteiden vähentäminen esimerkiksi kierrätyksen, tavaroiden korjaamisen ja uudelleenkäytön avulla. Samalla lapsia ohjataan kiinnittämään huomiota tekojen vaikutuksiin.

Teknologiakasvatuksen tavoitteena on kannustaa lapsia tutustumaan tutkivaan ja kokeilevaan työtapaan. Lapsia ohjataan myös havainnoimaan ympäristön teknologiaa ja keksimään omia luovia ratkaisuja. Lapsia rohkaistetaan tekemään kysymyksiä, etsimään niihin yhdessä vastauksia ja tekemään päätelmiä.

Lasten kanssa havainnoidaan arjessa esiintyviä teknisiä ratkaisuja ja tutustutaan tietoteknologisiin laitteisiin sekä niiden toimintaan. Erityistä huomiota kiinnitetään koneiden ja laitteiden turvalliseen käyttöön. Lapsille tarjotaan mahdollisuuksia toteuttaa omia ideoitaan esimerkiksi rakennellen eri materiaaleista sekä kokeilla eri laitteiden toimintaa. Lapsia kannustetaan kuvailemaan tekemiään ratkaisuja. Pulmia ratkotaan ja onnistumisista iloitaan yhdessä. Tavoite on, että lasten omakohtaisten kokemusten myötä herää ymmärrys siitä, että teknologia on ihmisen toiminnan aikaansaamaa. Toiminnassa voidaan hyödyntää lähiympäristön teknologisia ratkaisuja, esimerkiksi leluja, ja tutkia niiden toimintaperiaatteita.

Kasvan, liikun ja kehityksen

Kasvan, liikun ja kehityksen oppimisen alueeseen sisältyy **liikkumiseen, ruokakasvatukseen, terveyteen ja turvallisuuteen** liittyviä tavoitteita. Varhaiskasvatuksen tehtävänä on luoda pohja lasten terveyttä ja hyvinvointia arvostavalle sekä fyysistä aktiivisuutta edistävälle elämäntavalle yhdessä huoltajien kanssa. Tämä oppimisen alue tukee erityisesti itsestä huolehtimiseen ja arjen taitoihin liittyvää laaja-alaista osaamista.

Varhaiskasvatuksen tavoitteena on innostaa lapsia **liikkumaan** monipuolisesti sekä kokemaan liikunnan iloa. Lapsia kannustetaan ulkoiluun ja liikunnallisiin leikkeihin kaikkina vuodenaikoina. Ohjatun liikkumisen lisäksi huolehditaan siitä, että lapsilla on riittävästi mahdollisuuksia päivittäiseen omaehtoiseen liikuntaan sekä sisällä että ulkona. Liikuntakasvatuksen tulee olla säännöllistä, ja lapsilähtöistä, monipuolista ja tavoitteellista. Riittävä fyysinen aktiivisuus on tärkeää lapsen terveille kasvulle, kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Fyysisellä aktiivisuudella tarkoitetaan erilaisia ja kuormittavuudeltaan eritasoisia liikunnan tapoja, kuten leikkimistä sisällä ja ulkona, retkeilyä sekä ohjattuja liikuntatuokioita. Ryhmässä liikkuminen kehittää lasten sosiaalisia taitoja, kuten vuorovaikutus- ja itsesäätelytaitoja. Fyysisen aktiivisuuden tulee olla luonteva osa lapsen päivää. Yhteistyössä huoltajien kanssa lapsia innostetaan liikkumaan myös vapaa-ajalla erilaisissa tiloissa ja ulkona erilaisissa olosuhteissa.

Varhaiskasvatuksen tehtävänä on kehittää lasten kehontuntemusta ja -hallintaa sekä motorisia perustaitoja, kuten tasapaino-, liikkumis- ja välineenkäsittelytaitoja. Liikkumisessa hyödynnetään eri aisteja sekä erilaisista materiaaleista valmistettuja, liikkumaan innostavia välineitä. Lasten liikkumisen tulee vaihdella luontevasti kestoaltaan, intensiteetiltään ja nopeudeltaan. Lasten tulee saada kokemuksia yksin, parin ja ryhmän kanssa liikkumisesta. Varhaiskasvatuksessa lapset saavat kokemuksia erilaisista liikuntaleikeistä, kuten perinteisistä pihaleikeistä sekä satu- tai musiikkiliikunnasta. Eri vuodenaikojaa tulee hyödyntää siten, että lapset saavat mahdollisuuksia opetella kullekin vuodenajalle tyypillisiä tapoja ulkoilla.

Säännöllisellä ja ohjatulla liikunnalla on tärkeä merkitys lasten kokonaisvaltaiselle kehitykselle ja motoriselle oppimiselle. Tämän vuoksi lasten motoristen taitojen suunnitelmallinen havainnointi on tärkeää. Henkilöstön tulee suunnitella päivän rakenne, sisä- ja ulkoympäristö sekä toiminnan sisällöt niin, että lapset voivat monipuolisesti nauttia liikkumisesta eri tilanteissa. Liikuntavälineiden tulee olla lasten käytettävissä myös omaehtoisen liikunnan ja leikin aikana. Varhaiskasvatuksessa huomioidaan liikuntavälineiden turvallisuus.

Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Ruokakasvatuksen tavoitteena on edistää myönteistä suhtautumista ruokaan ja syömiseen sekä tukea monipuolisia ja terveellisiä ruokatottumuksia. Lapsia ohjataan omatoimiseen ruokailuun ja monipuoliseen, riittävään syömiseen. Päivittäiset ateriahetket järjestetään kiirettömässä ilmapiirissä opetellen ruokarauhaa ja hyviä pöytätapoja sekä yhdessä syömisessä kulttuuria. Eri aistien avulla ja tutkimalla tutustutaan ruokiin, niiden alkuperään, ulkonäköön, koostumukseen ja makuominaisuuksiin. Ruoasta keskusteleminen, tarinat ja laulut edistävät lasten ruokasanaston kehittymistä.

Varhaiskasvatuksessa pohditaan yhdessä lasten kanssa **terveyteen** ja **turvallisuuteen** liittyviä asioita. Lasten valmiuksia pitää huolta terveydestään sekä henkilökohtaisesta hygieniastaan tuetaan. Lasten kanssa keskustellaan liikkumisen, levon ja hyvien ihmissuhteiden merkityksestä hyvinvoinnille ja terveydelle. Lasten kanssa opetellaan turvallisuuteen liittyviä asioita päivittäisissä tilanteissa. Näitä voivat olla muun muassa puukeutumiset-, ruokailu-, leikki- sekä ulkoilutilanteet. Varhaiskasvatuksessa harjoitellaan lähiliikenteessä liikkumista ja turvalliseen liikkumiseen liittyviä sääntöjä ja tapoja. Tavoitteena on tukea lasten turvallisuuden tunnetta, antaa heille valmiuksia pyytää ja hakea apua sekä toimia turvallisesti erilaisissa tilanteissa ja ympäristöissä.

Liikunta on Salon yksi tärkeimmistä varhaiskasvatuksen pedagogisen toiminnan painopistealueista. Salon varhaiskasvatuksessa pienten lasten liikkumista ja liikuntaa on kehitetty kolmivuotisen valtionavustuksen tuella. Liikuntavastaavat ovat olleet mukana paikallisessa vasutyössä ja tehneet Saloon liikunnan vuosisuunnitelman. Liikuntavastaavat ovat myös muokanneet Oppimisen seuranta -lomakkeeseen liikuntaosion ja olleet mukana laatimassa ryhmäkohtaista liikuntasuunnitelmaa, jonka ydin on jokapäiväisessä liikunnassa. Nämä suunnitelmat ja dokumentit tukevat kaikissa toimintamuodoissa sitä, että liikuntaa olisi runsaasti jokaisessa päivässä tuottamassa lapsille iloa ja hyvinvointia.

4.6 Kieleen ja kulttuuriin liittyviä tarkentavia näkökulmia

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvien näkökohtien katsotaan koskevan jokaista varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisöä myönteisellä tavalla rikastuttavana. Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

Varhaiskasvatustilain mukaan kunnan on huolehdittava siitä, että lapsi voi saada varhaiskasvatusta lapsen äidinkielenä olevalla suomen, ruotsin tai saamen kielellä. Viittomakieltä käyttävälle lapselle voidaan antaa varhaiskasvatusta viittomakielellä. Varhaiskasvatusta voidaan antaa myös romanikielellä.⁸⁸ Varhaiskasvatuksessa voidaan käyttää myös muita kieliä, kun se ei vaaranna varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa asetettujen tavoitteiden saavuttamista. Tällöin tulee huolehtia myös lasten äidinkielenä olevan suomen/ruotsin kielen taidon kehittymisen tukemisesta. Henkilöstön, huoltajien ja eri kulttuuriyhteisöjen keskinäisellä yhteistyöllä edistetään lasten ja perheiden kulttuuriperinteen jatkumista ja tuetaan lasten mahdollisuutta ilmentää omia kulttuuritaustojaan. Kaksi- ja monikielisissä ympäristöissä lapsia rohkaistaan vuorovaikutukseen.

Varhaiskasvatukseen osallistuu lapsia, jotka puhuvat äidinkielenään sekä **ruotsia** että **suomea**. Näiden kaksikielisten lasten kielellisen kehityksen sekä identiteettien kehityksen kannalta on tärkeää, että molempia kieliä tuetaan ja lapsia kannustetaan niiden käyttöön.

Saamelaislasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten saamelasta identiteettiä ja tietoisuutta omasta kulttuuristaan sekä antaa lapsille mahdollisuus opetella saamelaisia perinnetietoja ja -taitoja. Saamelaiset ovat alkuperäiskansa, jonka oikeuksista omaan kieleen ja kulttuuriin on säädetty perustuslaissa⁸⁹. Toiminnassa hyödynnetään lähiympäristöä sekä yhteistyötä huoltajien ja saamelaisyhteisön kanssa. Silloin kun varhaiskasvatus järjestetään jollakin kolmesta saamen kielestä, sen erityisenä tavoitteena on vahvistaa kielen kehittymistä, ymmärtämistä ja käyttöä. Tavoitteena on lisätä lasten valmiuksia toimia saamenkielisessä ympäristössä, oppia saamen kieltä ja saamen kielellä. Henkilöstö vahvistaa saamen kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Romanilasten varhaiskasvatuksen erityisenä tavoitteena on vahvistaa lasten myönteistä identiteettikehitystä ja tietoisuutta omasta historiastaan ja kulttuuristaan sekä lisätä lasten osallisuutta yhteiskunnassa. Lisäksi tuetaan lasten kielellistä kehitystä yhteistyössä lasten huoltajien ja romaniyhteisön kanssa. Mahdollisuuksien mukaan lapsille järjestetään tilaisuuksia käyttää ja omaksua romanikieltä. Henkilöstö vahvistaa romanien kieli- ja kulttuuriperinnön säilymistä yhteistyössä huoltajien kanssa.

Viittomakieltä käyttävien lasten varhaiskasvatus voidaan toteuttaa joko viittomakielisessä ryhmässä tai ryhmässä, joka koostuu viittomakielisistä ja puhuttua kieltä käyttävistä lapsista. Viittomakieli voi olla lapsen äidinkieli, ensikieli tai toinen kieli. Viittomakieltä käyttävät lapset voivat olla kuuroja, huonokuuloisia tai kuulevia. Viittomakielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea ja vahvistaa lasten kieli- ja kulttuuri-

⁸⁸ Varhaiskasvatustilain 8 § ja HE 40/2018 vp, s. 88-89 sekä viittomakielilaki (359/2015)

⁸⁹ Suomen perustuslaki (731/1999) 17 § 3 momentti

identiteettiä antamalla heille mahdollisuus käyttää ja omaksua suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakieltä yhteistyössä huoltajien kanssa. Tavoitteena on myös lisätä lasten valmiuksia toimia erilaisissa kieliympäristöissä sekä vahvistaa lasten suomalaista tai suomenruotsalaista viittomakielistä ilmaisua ja viittomavarantoa.

Varhaiskasvatuksessa tuetaan monipuolisesti **vieraskielisten** ja **monikielisten** lasten kielitaidon sekä kieli- ja kulttuuri-identiteettien ja itsetunnon kehittymistä. Suomen/ruotsin kielen taidon kehittymistä edistetään tavoitteellisesti kielellisten taitojen ja valmiuksien osa-alueilla lasten tarpeista ja edellytyksistä lähtien. Monipuolisten vuorovaikutustilanteiden ja oppimisympäristöjen avulla lapsille tarjotaan mahdollisuuksia käyttää ja omaksua suomea/ruotsia toisena kielenä. Suomen/ruotsin kielen omaksumisen lähtökohtana on arkielämän konkreettinen kieli ja sen ilmaisuväranä. Kielen ymmärtämis- ja tuottamistaitojen kehittyminen nivoutuvat toisiinsa. Lapsi saa valmiuksia havaintojen tekemiseen sekä oman ajattelunsa, tunteidensa ja mielipiteidensä ilmaisemiseen tilanteeseen ja itselleen sopivalla tavalla. Osa lapsista tutustuu suomalaiseen kulttuuriin ja suomen/ruotsin kieleen vasta tullessaan varhaiskasvatukseen. Varhaiskasvatus tukee lapsen kotoutumista suomalaiseen yhteiskuntaan. Huoltajille kerrotaan suomalaisen varhaiskasvatustoiminnan tavoitteista, sisällöistä ja menetelmistä. Huoltajien kanssa keskustellaan perheen kielellisestä ympäristöstä, kieli- valinnoista, monikielisten ja -kulttuuristen identiteettien muodostumisesta sekä äidinkielen tai -kielten kehityksen vaiheista ja merkityksestä.

Lapsille järjestetään mahdollisuuksien mukaan tilaisuuksia käyttää ja omaksua myös omaa äidinkieltään tai omia äidinkieliään. Oma äidinkieli sekä suomen/ruotsin oppiminen toisena kielenä rakentavat pohjaa lasten toiminnalliselle kaksi- ja monikielisyydelle. Vastuu lasten oman äidinkielen tai omien äidinkielen ja kulttuurin säilyttämisestä ja kehittämisestä on ensisijaisesti perheellä. Tarvittaessa huoltajien kanssa käytävissä keskusteluissa käytetään tulkkia, jolla varmistetaan molemminpuolinen ymmärrys.

Kaksikielinen varhaiskasvatus

Kaksikielisen varhaiskasvatuksen järjestäminen perustuu kunnan tai yksityisen toimijan päätökseen. Kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on hyödyntää lasten varhaisen kielenoppimisen herkkyyuskautta tarjoamalla lapsille tavanomaista monipuolisempaa kielikasvatusta. Lapsille tarjotaan tilaisuuksia omaksua kieliä ja käyttää niitä toiminnallisesti ja leikinomaisesti. Samalla luodaan pohjaa elinikäiselle kielten opiskelulle. Tavoitteena on, että toiminta monikielisessä ympäristössä herättää lasten kielellisen uteliaisuuden ja kokeilunhalun. Myös monenlaiset kulttuurit kohtaavat luontevasti tällä tavoin järjestetyssä varhaiskasvatuksessa.

Kaksikielinen varhaiskasvatus jaetaan laajamittaiseen ja suppeampaan. Suppeamman kaksikielisen varhaiskasvatuksen tavoitteena on herättää lasten mielenkiinto ja myönteinen asenne kieliä kohtaan. Laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa pyritään luomaan lapsille valmiuksia toimia kaksi- tai monikielisessä ympäristössä.

Laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylypy varhaiskasvatuksessa

Ruotsinkielistä kielikylypyä voidaan järjestää suomenkielisessä varhaiskasvatuksessa ja suomenkielistä kielikylypyä ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa. Lisäksi sekä suomen- että ruotsinkielisessä varhaiskasvatuksessa voidaan järjestää saamenkielistä kielikylypyä. Kotimaisten kielten varhainen täydellinen kielikylypy on ohjelma, joka alkaa

varhaiskasvatuksessa ja jatkuu perusopetuksen loppuun. Varhaiskasvatuksen kieli, esiopetuksen ja koulun opetuskieli sekä toinen kotimainen tai saamen kieli muodostavat kokonaisuuden. Varhaiskasvatus toteutetaan pääosin kielikylypykielellä. Lasten äidinkielen tai äidinkielten taitojen kehittymistä tuetaan yhteistyössä kotien ja huoltajien kanssa. Toiminnassa pyritään siihen, että kukin henkilöstöön kuuluva käyttää johdonmukaisesti vain yhtä kieltä: joko kielikylypykieltä tai kieltä, jolla varhaiskasvatus on järjestetty. Lapsia kannustetaan kielikylypykielen käyttöön, mutta heillä tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään. Tavoitteena on valmius siirtyä kielikylypykielen käyttöön esiopetukseen ja edelleen perusopetukseen.

Muu laajamittainen kaksikielinen varhaiskasvatus

Muussa laajamittaisessa kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa osa toiminnasta (vähintään 25 %) toteutetaan jollakin muulla kielellä kuin varhaiskasvatuslaissa säädetyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Jotkut lapsista voivat puhua kyseistä kieltä äidinkieleenään. Toiminta suunnitellaan siten, että eri kieliryhmät saavat kielen kehitykselleen tarvittavaa tukea. Ryhmissä voi olla myös lapsia, joille kumpikaan varhaiskasvatuksessa käytettävä kieli ei ole äidinkieli. Varhaiskasvatuksen järjestäjä harkitsee tapauskohtaisesti huoltajan kanssa keskustellen, milloin tällainen järjestely tukee lapsen kehitystä.

Kaksikielisessä varhaiskasvatuksessa toiminta suunnitellaan niin, että kahdella kielellä toteutetusta varhaiskasvatuksesta muodostuu kokonaisuus, jossa molemmat kielet ovat läsnä ja kehittyvät vähitellen henkilöstön mallintamisen ja lasten aktiivisen toiminnan kautta. Mikäli mahdollista, kukin henkilöstöön kuuluva jäsen käyttää vain jompaakumpaa kieltä aktiivisesti. Lapsella tulee olla mahdollisuus tulla ymmärretyksi myös äidinkielellään, suomeksi tai ruotsiksi. Lapsia kannustetaan molempien kielten käyttöön. Tavoitteena on valmius siirtyä joko kaksikieliseen tai suomen-/ruotsinkieliseen esiopetukseen ja perusopetukseen.

Suppeampi kaksikielinen varhaiskasvatus

Kielirikasteinen varhaiskasvatus

Kielirikasteisella varhaiskasvatuksella tarkoitetaan varhaiskasvatusta, jossa alle 25 prosenttia toiminnasta järjestetään säännöllisesti ja suunnitellusti jollakin muulla kuin varhaiskasvatuslaissa määritellyllä varhaiskasvatuksen kielellä. Tavoitteena on kieltenoppimisen tukeminen, lasten motivoiminen ja kielivalintojen monipuolistaminen. Lisäksi tavoitteena voi olla siirtyminen kielirikasteiseen tai muuhun kaksikieliseen esi- ja perusopetukseen tai muulla tavalla varhennettuun kieltenopetukseen.

Kielipesä

Kielipesätoiminnalla tarkoitetaan varhaiskasvatuksessa toimintaa, jossa vahvistetaan lasten tietämystä omasta kulttuuristaan ja tarjotaan mahdollisuus oppia perheessä tai suvussa puhuttua uhanalaista vähemmistökieltä tai alkuperäiskansan kieltä. Kielipesätoiminnan periaatteet voivat olla kielikylyvyn kaltaisia.

Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma Ruotsi äidinkielenä

Salossa annetaan varhaiskasvatusta ruotsin kielellä ruotsia äidinkielenään puhuville lapsille yhdessä päiväkotiryhmässä. Ryhmän toiminta muodostaa yhtenäisen oppimispolun ruotsinkieliseen esiopetukseen ja kouluun.

Monikulttuuristen lasten varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuksessa tuetaan lapsen suomen kielen oppimista, kulttuureihin kasvamista ja valmiuksia esiopetukseen siirtymiselle. Suomen kielen oppimisen tuki on suunnitelmallista ja tavoitteellista sekä otolliseen hetkeen tarttumisen pedagogiikkaa arjen tilanteissa.

Salon kaupungissa toimii kaksi varhaiskasvatuksen kieli- ja kulttuuriopettajaa, joiden tehtävänä on antaa tarvittaessa tehostettua suomen kielen yksilö- ja pienryhmäopetusta lapsille sekä antaa henkilöstölle tukea, ohjausta ja konsultaatiota kieli- ja kulttuuriasioissa. Suomen kielen oppimisen pohjana on lapsen äidinkielen/kielten säilymisen ja kehittymisen merkityksen korostaminen sekä ylläpitäminen.

S2-lapsen oppimisen seurannan laadinnassa on käytetty apuna Suomessa laadittua sovellusta kielitaidon tasojen kuvausasteikosta, joka sisältyy Euroopan neuvoston toimesta kehitettyyn Kielten oppimisen, opettamisen ja arvioinnin yhteiseen eurooppalaiseen viitekehykseen.

Kaikille S2-lapsille asetetaan heidän varhaiskasvatussuunnitelmiinsa yksi toiminnan tavoite kielen oppimiseen liittyen yhteistyössä varhaiskasvatuksen kieli- ja kulttuuriopettajan kanssa. Tarpeen mukaan voidaan ottaa käyttöön myös *Lapsen tukitoimien seuranta ja arviointi* -lomake, jossa tuki kohdennetaan konkreettisesti lapsen arkeen.

Mitä henkilöstön pitää huomioida kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa:

- kiinnitä huomio puheesi laatuun ja sanoita toiminta rikastuttamalla kieliympäristöä
- toimi mallina ja esimerkkinä
- käytä selkeää ja vaihtelevaa kieltä
- varmista aina, että lapsi on ymmärtänyt mitä puhutaan
- käytä aina apuna kuvia, esineitä, eleitä ja liikkeitä
- vahvista lapsen ryhmään kuulumisen tunnetta
- järjestä kahdenkeskisiä hetkiä ja kielenoppimistilanteita
- seuraa lapsen suomen kielen kehittymistä ja arvioi toimintaa kielenoppijan näkökulmasta
- kannusta lasta puheen tuottamiseen ja suomen kielen käyttöön eri tilanteissa
- lue, laula, loruttele, rytmitä ja maistele suomen kieltä

- anna selkeitä toimintaohjeita, nimeä, kerro ja selitä
- anna lapselle aikaa ja rauhaa kielen oppimiseen
- auta lasta pääsemään mukaan leikkiin
- toimi leikin mallintajana ja sanoita lapsen leikkiä
- kannu vastuu onnistuneesta vuorovaikutuksesta

S2-opetuksen pohjana on työntekijän kulttuurinen herkkyys ja hyväksyvä asenne sekä pedagogisen keskustelun ylläpitäminen.

Arvot, asenteet ja ennakkoluulot!

KUVIEN HYÖDYT

- lapsen tasa-arvoinen vuorovaikutus ja osallisuus ryhmässä lisääntyvät
- lapsi saa kertoa kuvien avulla itselleen tärkeistä asioista
- strukturoitu arki lisää ennakoitavuutta
- turvallisuuden tunne lisääntyy
- puheen tuotto ja sanavarasto kasvavat
- kuvat pysäyttävät ja auttavat kohdentamaan huomion haluttuun asiaan
- tarkkaavaisuus ja omatoiminnanohjaus kehittyvät
- aikuinen hidastaa ja selkeyttää puhettaan
- helpottaa ajan, lukumäärän ja värien oppimista

5. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki

Varhaiskasvatuksessa lapsen kehitystä ja oppimista tuetaan lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen aikana sekä lapsen aloittaessa esiopetuksen.

5.1 Tuen järjestämistä ohjaavat periaatteet

Kehityksen ja oppimisen tuki on osa laadukasta varhaiskasvatuksen toimintaa ja kuuluu kaikille sitä tarvitseville lapsille. Varhaiskasvatuksessa tunnustetaan lapsen tuen tarve ja järjestetään tarkoituksenmukaista tukea tarpeen ilmettyä, tarvittaessa monialaisessa yhteistyössä⁹⁰. Riittävän aikaisella ja oikein kohdennetulla tuella voidaan edistää lapsen kehitystä, oppimista ja hyvinvointia. Samalla voidaan ehkäistä lapsen ongelmien syntymistä, kasvamista ja monimuotoistumista. Varhaiskasvatusta toteutetaan inklusion periaatteiden mukaisesti.

Tuen järjestämisen lähtökohtana ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen ja kehitykseen liittyvät tarpeet. Kehityksen ja oppimisen tuki rakentuu lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä ja oppimisympäristöihin liittyvistä ratkaisuista. Varhaiskasvatuksessa huolehditaan siitä, että jokainen lapsi kokee itsensä hyväksytyksi omana itsenään sekä ryhmän jäsenenä. Kannustamalla lasta ja antamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin tuetaan lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä.

Lapsen tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa yhteistyö lapsen, huoltajan, varhaiskasvatuksen opettajan, varhaiskasvatuksen erityisopettajan sekä varhaiskasvatuksen muun henkilöstön kanssa on tärkeää. Tuen tarpeen havainnointi ja tuen antaminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työkuviensa ja vastuidensa mukaan. Varhaiskasvatuksen erityisopettajien osaamista hyödynnetään tuen tarpeessa olevien lasten erityisopetus- ja kasvatustehtävissä sekä muun henkilöstön konsultoinnissa ja ohjauksessa⁹¹. Sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijat osallistuvat tarpeen mukaan lapsen tuen suunnitteluun, toteutukseen ja arviointiin⁹². Varhaiskasvatuksen järjestäjän pyynnöstä heidän tulee osallistua arvioinnin tekemiseen, jos tuen tarpeen arviointi edellyttää sitä⁹³.

Lapsen tarvitsema tuki kirjataan päiväkodissa tai perhepäivähoidossa olevan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Siihen kirjataan lapsen kehityksen ja oppimisen tukeen liittyvät vastuut ja työnjako, tukitoimenpiteet sekä niiden toteuttamistapa ja arviointi⁹⁴.

Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. Tuki annetaan ensisijaisesti erilaisin joustavin järjestelyin lapsen

⁹⁰ Varhaiskasvatustilasto 2017 7 §

⁹¹ Varhaiskasvatustilasto 2017 30 § ja HE 40/2018 vp, s.103

⁹² Varhaiskasvatustilasto 2017 7 §

⁹³ Varhaiskasvatustilasto 2017 23 §

⁹⁴ Varhaiskasvatustilasto 2017 23 §

omassa päiväkotitai perhepäivähoitoryhmässä. Lapsiryhmän kokoa arvioitaessa huomioidaan tukea tarvitsevien lasten etu ja tuen tarve ja se, että varhaiskasvatukselle asetetut tavoitteet voidaan ryhmässä saavuttaa⁹⁵.

Varhaiskasvatuksessa voi olla lapsi- tai ryhmäkohtaisia avustajia, joiden tehtävänä on tukea lasta tai lapsia ryhmässä sekä mahdollistaa heidän osallistumisensa toimintaan. Lapsen edun vaatiessa tukea voidaan järjestää myös osittain tai kokonaan erityisryhmässä.⁹⁶

Tukea voidaan antaa myös avoimessa varhaiskasvatuksessa varhaiskasvatuksen järjestäjän päättämällä tavalla. Yhteistyössä huoltajien kanssa voidaan myös sopia, että lapsi siirtyy päiväkotiin säännölliseen varhaiskasvatukseen saadakseen tarvitsemaansa tukea.

Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Kolmiportainen tuki

Salon varhaiskasvatuksessa on käytössä kolmiportaisen tuen malli. Käytössä oleva lapsen kasvun ja oppimisen tuki mahdollistaa joustavan ja saumattoman siirtymän esiopetukseen ja esiopetuksesta perusopetukseen. Konsultoivien varhaiskasvatuksen erityisopettajien palvelut ovat lapsen oikeus, ja ne ovat käytössä kaikissa tuen tasoissa. Salossa on joidenkin päiväkotien yhteydessä integroitu erityisryhmä, jossa lapsen on mahdollista saada erityistä tukea osa- tai kokoaikaisesti. Integroidussa erityisryhmässä työskentelee varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhdessä varhaiskasvatuksen opettajan ja varhaiskasvatuksen lastenhoitajan kanssa. Suomen kielen opetuksessa sekä kulttuurikasvatuksessa toimivat varhaiskasvatuksen kieli- ja kulttuuriopettajat ryhmien henkilökunnan kanssa yhteistyössä. Varhaiskasvatuksessa tehdään yhteistyötä lasten ja perheiden hyvinvoinnin vahvistamiseksi sekä lapsen kasvun ja oppimisen tukemiseksi hyödyntäen muiden alojen asiantuntemusta.

Kolmiportaisen tuen malli varhaiskasvatuksessa noudattaa sisällöltään esiopetuksessa toteutettavaa kolmiportaista tuen mallia.

Yleisen tuen aikana on jokaisella varhaiskasvatuksessa olevalla lapsella mahdollisuus ja oikeus saada tarvitsemaansa kasvun- ja oppimisentukea. Aikuisten ja lasten välinen myönteinen vuorovaikutus on kaiken tuen perusta. Henkilöstön vastuulla on huolehtia jokaisen lapsen ryhmään kuulumisesta ja osallisuudesta.

Henkilöstön tulee kohdata lapset sensitiivisesti, tuntien lapsen normaaliin kehitykseen kuuluvat haasteet ja luottaen myönteisen kasvun sekä kehityksen mahdollisuuksiin. Päivittäisiä arjen toimintoja ja erilaisia siirtymätilanteita ennakoita ja jäsennetään lapsille ymmärrettäviksi muun muassa kuvien ja erilaisten visuaalisten apuvälineiden avulla. Lasten hyvinvoinnin edistämiseksi lapsiryhmiä jaetaan päivän aikana pienryhmiin. Näin

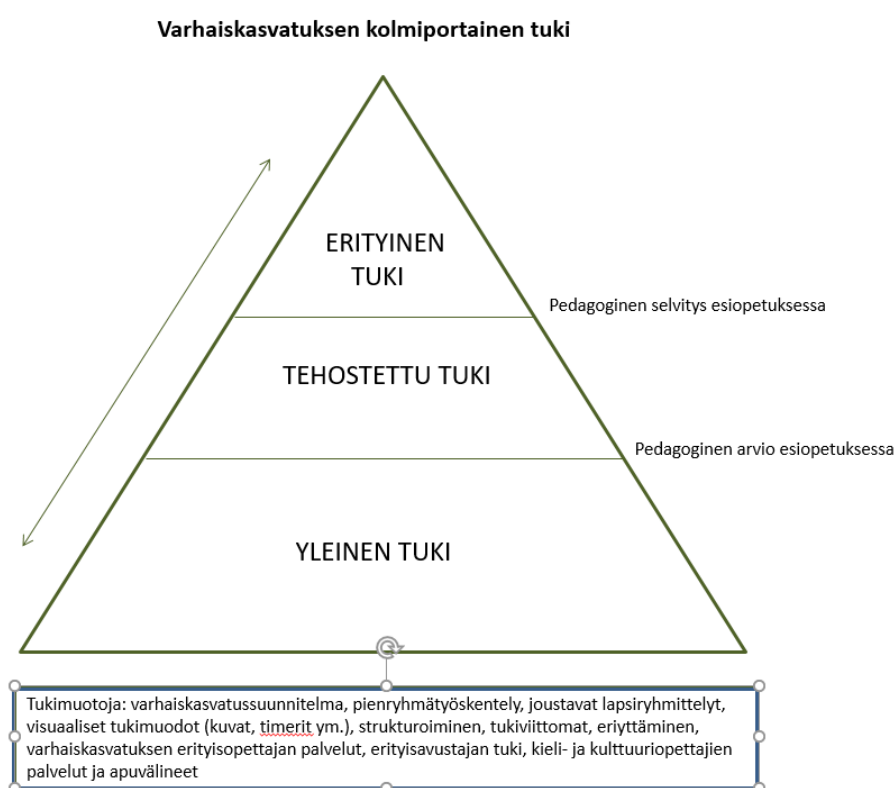
⁹⁵ Varhaiskasvatustilaki 34 ja 35 § sekä HE 40/2018 vp, s.105-106

⁹⁶ Varhaiskasvatustilaki 34 ja 35 §

toimimalla pyritään minimoimaan lasten kuormittumista ja mahdollistetaan lasten erilaisiin kehityksellisiin tarpeisiin vastaaminen.

Tehostetun tuen aikana lapsi saa aiempaa yksilöllisempää tukea niin pitkään kuin se on tarpeen. Tehostetun tuen aikana ovat käytössä kaikki yleisen tuen muodot, mutta niitä kohdennetaan tarkemmin ja henkilökohtaisemmin päivän eri toimintojen aikana.

Eriyisen tuen aikana lapsi saa pitkäkestoisesti ja laaja-alaisesti tarkkaan yksilöllisesti suunniteltua tukea. Lapsi tarvitsee päivän eri toiminnoissa usein henkilökohtaista apua ja tukea. Eriyisen tuen aikana henkilökunnan on tärkeää huolehtia lapsen tasavertaisesta mahdollisuudesta osallistua ryhmän toimintaan siten, että lapsi saa onnistumisen kokemuksia päivittäin.

5.2 Yhteistyö lapsen, huoltajan ja muiden asiantuntijoiden kanssa tuen aikana

Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa⁹⁷. Huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu erityisesti, kun lapsella

⁹⁷ Varhaiskasvatuslaki 3 § 1 momentti kohdat 1 ja 10

on tuen tarvetta. Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia ja perheitä koskevien palvelujen kautta, kuten lastenneuvolasta, kasvatus- ja perheneuvolasta tai vammaispalveluista. On tärkeää, että paikalliset lasten ja perheiden palvelut muodostavat tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden lapsen tuen järjestämisessä.⁹⁸

Huoltajan kanssa keskustellaan tuen saamisen mahdollisuudesta ja tuen keskeisistä periaatteista. Hänen kanssaan sovitaan lapselle annettavasta tuesta ja tuen toteuttamisen muodoista. Lapsi osallistuu yhteistyöhön tarkoituksenmukaisella, ikäänsä ja kehitysvaiheeseensa sopivalla tavalla.

Huoltajaan ollaan yhteydessä heti, kun lapsella ilmenee kehityksen tai oppimisen haasteita tai henkilöstöllä herää huoli lapsen hyvinvoinnista. Huoltajalle annetaan tietoa lasta koskevien asioiden käsittelystä, tietojen saannista ja niiden luovuttamisesta sekä salassapidosta. Lapsen tuen tavoitteet voidaan saavuttaa parhaiten silloin, kun kaikki osapuolet osallistuvat yhteistyöhön. Varhaiskasvatuksessa lapsi saa tarvitsemaansa kehityksen ja oppimisen tukea etunsa mukaisesti, vaikka huoltajat eivät sitoutuisikaan yhteistyöhön.⁹⁹

Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus. Yhteistyökäytännöt ja periaatteet tulee sopia lastenneuvolan, lastensuojelun, kasvatus- ja perheneuvolan ja muiden sosiaalitoimen palvelujen kanssa niitä tilanteita varten, joissa neuvotellaan lapsen asioista tai edellytetään viranomaisten puuttumista. Monialainen yhteistyö toteutetaan ensisijaisesti huoltajan suostumuksella. Yhteistyötä tehtäessä tulee noudattaa salassapitoa ja tietojen vaihtoa koskevia säännöksiä¹⁰⁰.

Varhaiskasvatusta järjestetään myös erikoissairaanhoidon piirissä. Varhaiskasvatustalvelujen ja sairaalan tai muun laitoksen keskinäisellä yhteistyöllä varmistetaan varhaiskasvatuksen jatkuvuus lapsen kunnon ja jaksamisen mukaisesti. Erityistä huomiota kiinnitetään lapsen turvallisten ihmissuhteiden säilymiseen.

Vaikeasti vammaiset ja sairaat lapset voivat tarvita pidennettyä oppivelvollisuutta¹⁰¹. Päätös pidennetyn oppivelvollisuuden aloittamisesta tehdään pääsääntöisesti ennen oppivelvollisuuden alkamista. Lapsen huoltajalle tulee antaa ajoissa tietoa pidennetyn oppivelvollisuuden toteuttamiseen liittyvistä seikoista. Pidennettyyn oppivelvollisuuteen liittyvistä päätöksistä ja toteuttamisen vaihtoehtoista määrätään Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa¹⁰².

⁹⁸ Varhaiskasvatustalvelu 7 § ja HE 40/2018 vp, s. 87-88

⁹⁹ Varhaiskasvatustalvelu 3, 4, 40 ja 41 §

¹⁰⁰ Varhaiskasvatustalvelu 40-42 §

¹⁰¹ Perusopetustalvelu (628/1998) 25 § 2 momentti

¹⁰² Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, luku 5.5 Erityinen tuki

Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Yhteistyö huoltajien kanssa on tiivistä. Yhteistyössä huomioidaan molemmat huoltajat. Varhaiskasvatuksen opettaja vastaa siitä, että kaikki lasta koskevat asiat tiedotetaan tasapuolisesti molemmille huoltajille. Keskeisiä periaatteita yhteistyössä huoltajien kanssa ovat kuuntelu, kunnioitus, luottamus ja dialogi. Huoltajien kanssa käydään säännöllistä vuoropuhelua.

Päivittäisissä kohtaamisissa on erityisen tärkeää välittää huoltajalle lapsen läsnä ollessa positiivisia sekä konkreettisia asioita lapsen päivästä. Ne rakentavat lapsen positiivista minäkuvaa; missä olen onnistunut, mitä olen harjoitellut, mitä olen oppinut.

Lapsen on myös hyvä tietää, minkälaisia asioita huoltajat ja päiväkodin henkilöstö arvostavat.

Henkilöstö sopii huoltajien kanssa yhteistyökäytänteistä. On suositeltavaa sopia päivittäisten kohtaamisten lisäksi pienten rauhallisten hetkien järjestämisestä, joiden aikana voidaan pohtia lapsen hyvinvointia ja siihen liittyviä käytänteitä.

Varhaiskasvatuksen erityisopettajan vastuulla on antaa pidennetyn oppivelvollisuuden suosituksen saaneen lapsen huoltajille riittävät tiedot siihen liittyvistä prosesseista, käytännöistä, eri vaihtoehdoista ja niiden merkityksestä lapsen oppimisenpolussa.

Monialaisessa yhteistyössä kokoonkutsujana toimii varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Ryhmän varhaiskasvatuksen opettaja vastaa lapsen tuen toteutumisesta ryhmässä. Varhaiskasvatuksen asiantuntemusta sekä yleisellä tasolla että yksittäisen lapsen asioissa hyödynnetään myös muiden asiantuntijoiden koolle kutsumissa verkostoissa. Näitä tahoja ovat muun muassa lastenneuvolan ja terveystieteiden keskuksen terapia- ja kuntoutuspalvelut, kasvatusta ja perheneuvolan, sosiaalitoimen, sairaalan ja erikoissairaanhoidon palvelut.

Varhaiskasvatuksen psykologitoiminnan tavoitteena on lasten oppimisen ja hyvinvoinnin edistäminen tarjoamalla alle kouluikäisille lapsille, huoltajille ja varhaiskasvatuksen henkilökunnalle psykologisia arviointi-, konsultointi- ja tukipalveluja. Varhaiskasvatuksen psykologin on tarkoitus olla mukana mahdollisimman varhaisessa vaiheessa ehkäisemässä lasten syrjäytymiskehitystä.

Keskeiset tehtävät:

- Psykologiset tutkimukset ja arvioinnit varhaiskasvatuksessa olevien lasten tuen tarpeen kartoittamiseksi sekä tukitoimien suunnittelemiseksi tutkimustieto ja lapsen kokonaiselämäntilanne huomioon ottaen
- Lyhytkestoisien terapeuttisten keskustelutuen tarjoaminen lapsille, joilla on lievää psyykkistä oireilua

- Varhaiskasvatuksen henkilöstön konsultaatio lasten kehitykseen, mielenterveyteen ja oppimiseen liittyvissä asioissa sekä huoltajien tukeminen lapsen kehitykseen ja kasvatukseen liittyvissä kysymyksissä
- Moniammatillinen yhteistyö varhaiskasvatuksen työntekijöiden ja eri viranomaistahojen kanssa (esim. lastensuojelu, vammaispalvelu, kasvatus- ja perheneuvola, erikoissairaanhoido)
- Asiakaskertomusten, tutkimusyhteenvetojen ja lausuntojen laatiminen

Tiedonsiirto tuen tarpeessa olevien lasten osalta kuvataan erikseen perhepäivähoitoon tai perhepäivähoidosta siirryttäessä, päiväkodissa ryhmän vaihtuessa tai siirryttäessä toiseen päiväkotiin tai esiopetukseen.

5.3 Tuen toteuttaminen varhaiskasvatuksessa

Varhaiskasvatukseen osallistuminen on hyvä perusta lapsen kehitykselle, oppimiselle ja hyvinvoinnille. Vaikeuksia ehkäistään ennalta pedagogisilla järjestelyillä ja erilaisilla työtapoilla. Näihin kuuluvat muun muassa suunnitelmallinen toiminnan eriyttäminen, ryhmien joustava muuntelu ja oppimisympäristöjen muokkaaminen. Selkeä päiväjärjestys ja päivittäisten toimintojen rytmittäminen tukevat kaikkia lapsia.

Lapsen tuen tarve voi olla lyhytaikaista ja vähäistä. Silloin voi riittää yksittäinen tuen muoto tai järjestelyt, joilla tilanteeseen vaikutetaan mahdollisimman nopeasti ja varhaisessa vaiheessa. Osa lapsista tarvitsee enemmän ja säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tuen muotoja toisiaan täydentävinä.

Varhaiskasvatuksessa lapselle voidaan antaa tukea monin tavoin. Varhaiskasvatuksen työtapoja ja oppimisympäristöjä muunnellaan lapsen yksilöllisten tarpeiden mukaan. Tuki voi sisältää **pedagogisia, rakenteellisia ja hyvinvointia tukevia muita järjestelyjä**. **Pedagogisia järjestelyjä** ovat esimerkiksi varhaiskasvatuksen erityisopettajan¹⁰³ konsultoiva tai jaksottainen tuki, lapsikohtainen ohjaaminen, tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä erityisten apuvälineiden sekä tieto- ja viestintäteknologian käyttö. Lapsen tukeen voi myös kuulua viittomien ja kuvien käyttö tai muu kielen ja kommunikoinnin tukeminen. **Rakenteellisia järjestelyjä** ovat muun muassa ryhmän lapsimäärän pienentäminen sekä henkilöstön mitoittamiseen tai rakenteeseen liittyvät ratkaisut. **Hyvinvointia tukevia muita järjestelyjä** ovat esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio.

Kun tuen tarve johtuu lapsen vaikeasta vammasta, sairaudesta, kehityksen viivästy-
mästä tai sosioemotionaaliseen kehitykseen liittyvästä tuen tarpeesta, tarvitsee lapsi yleensä kokoaikaista, jatkuvaa ja yksilöllistä tukea. Tällöin lapsella on usealla kehityksen osa-alueella haasteita tai jollakin alueella erittäin suuri tuen tarve. Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki vertaisryhmässä edellyttää suunnitelmallisuutta, erityisosaa-
mista sekä mahdollisesti erilaisia järjestelyjä tai apuvälineitä. Lapsi tarvitsee apua ryhmässä toimimiseen, toiminnallista eriyttämistä sekä aikaa perustaitojen harjoitte-
luun. Tällöin tuki voi edellyttää henkilöstön erityispedagogisen tai sairaanhoidollisen

¹⁰³ Varhaiskasvatuslaki 30 §

osaamisen vahvistamista tai monialaista yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden kanssa.

Kehityksen, oppimisen ja hyvinvoinnin tukeminen edellyttää jatkuvaa havainnointia, dokumentointia ja arviointia lapsen tuen tarpeista ja toimenpiteiden vaikutuksista ja riittävydestä. Ensimmäiseksi tarkastellaan käytössä olevia toimintatapoja ja oppimisympäristöjä sekä niiden soveltuvuutta lapselle. Tarkastelun pohjalta arvioidaan, voidaanko näitä muuttamalla toteuttaa lapselle paremmin sopivia pedagogisia ratkaisuja. Arvioinnin ja sen pohjalta tapahtuvan tuen suunnittelun on hyvä perustua riittävän monialaiseen asiantuntemukseen.

Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Tuen muodot voivat olla kasvatuksellisia, pedagogisia, hoidollisia ja rakenteellisia. Lapsen rakenteellisen tuen suunnitteluun osallistuu tarpeen mukaan päiväkodinjohtaja, varhaiskasvatuksen erityisopettaja ja palveluohjaaja. Erityisavustajien sijoittumisesta yksikköön päättää varhaiskasvatuspäällikkö.

Tuki suunnitellaan ryhmän pedagogiseen toimintaan. Lapsen saama tuki on jokapäiväisten tilanteiden hyödyntämistä, turvallisuutta, myönteisen minäkuvan tukemista, opetusmenetelmien ja toimintatapojen valitsemista lapsen tarpeiden mukaan sekä oppimisympäristön muokkaamista lapsen tarpeisiin. Aikuisten on hyvä muistaa, että lapsen fysiologinen ikä ja lapsen kehityksellinen ikätaso eivät aina kaikilla taitoalueilla vastaa toisiaan. Lapsi voi esimerkiksi olla motorisilta taidoiltaan ikätasoaan taitavampi ja vastaavasti kielellisiltä tai itsesäätelyn taidoiltaan ikätasoaan nuoremman lapsen taitojen tasolla. Tällöin aikuisten tulee huomioida toiminnan suunnittelussa lasten erilaiset tarpeet eri taitojen opettamisessa.

Lapsen hyvinvoinnin vahvistaminen on kaiken oppimisen perusta. Jos henkilökunnalla herää huoli lapsen hyvinvoinnista, tulee heidän viipymättä suunnitella ja toteuttaa sellaisia tukitoimia, jotka ensisijaisesti kohdistuvat hyvinvoinnin vahvistamiseen yhteistyössä huoltajien ja muiden asiantuntijoiden kanssa.

Mikäli varhaiskasvatuksessa oleva lapsi tarvitsee henkilökohtaisia apuvälineitä, sovitaan niiden käytöstä yhdessä huoltajien ja tarpeen mukaan terveydenhuollon kanssa. Apuvälineiden käyttö päivittäisissä toiminnoissa on aina henkilöstön vastuulla ja niiden tarkoitus on mahdollistaa ja tukea lapsen kehityksen mukaisia omatoimisuustaitoja sekä ryhmään kuulumista ja tasa-arvoista osallisuutta. Mikäli lapsi tarvitsee varhaiskasvatuksen aikana tulkintapalveluja, niistä sovitaan erikseen toiminnan järjestäjän kanssa.

Rakenteelliset tuen muodot Salon varhaiskasvatuksessa

- konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja
- integroitu erityisryhmä
- ryhmässä erityisavustaja

- ryhmän pienennys
- varhaiskasvatuksen kieli- ja kulttuuriopettaja

Lasten kehitystä ja oppimista tuetaan kolmiportaisen tuen lisäksi myös seuraavilla keinoilla:

- Lapsella on varhaiskasvatuslain mukaan subjektiivinen oikeus saada varhaiskasvatusta 20 tuntia viikossa. Lapselle on järjestettävä kokopäivähoitoa, jos se on tarpeen lapsen kehityksen, tuen tarpeen, perheen olosuhteiden tai lapsen edun takia. Päätöksen varhaiskasvatusoikeuden laajentamisesta tekee palveluohjaaja neuvoteltuaan huoltajien ja päiväkodin johtajan kanssa.
- Varhaiskasvatus lastensuojelun tukitoimena; lapselle tehdään yhteistyösuunnitelma moniammatillisessa tiimissä. Suunnitelmaa arvioidaan säännöllisesti.

Lapsen esiopetusvuotta edeltävänä keväänä arvioidaan kaikkien lasten tarvitsema kasvun ja oppimisen tuki. Mikäli lapsi on saanut tehostettua tukea esiopetusta edeltävänä keväänä, tulee hänelle laatia yhdessä huoltajien kanssa pedagoginen arvio. Pedagogiseen arvioon kirjataan arvio siitä, alkaako esiopetus tehostetulla tuella ja millaisia tukitoimia lapsi esiopetuksessa tarvitsee.

Mikäli lapsi tarvitsee erityistä tukea esiopetuksessa, tulee hänelle laatia yhdessä huoltajien kanssa pedagoginen selvitys. Huoltajat hakevat lapselleen erityistä tukea esiopetukseen. Hakemuksen liitteeksi pitää aina toimittaa kopio pedagogisesta selvityksestä.

Sekä pedagogisen arvion että selvityksen laadinnassa voidaan hyödyntää monialaisesti muita asiantuntijoita.

Avoimessa varhaiskasvatuksessa tarjotaan yleistä tukea. Perhepäivähoito-lapsen tuensuunnitelman teosta vastaa varhaiskasvatuksen konsultoiva erityisopettaja.

5.4 Lapsen varhaiskasvatussuunnitelma tuen aikana

Lapsen tarvitsema tuki, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työnjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan. Sen laadinnasta ja arvioinnista vastaa varhaiskasvatuksen opettaja ja/tai varhaiskasvatuksen erityisopettaja yhteistyössä muun henkilöstön ja lapsen huoltajan kanssa. Huoltajan ja lapsen osallisuutta suunnitelman laatimisessa ja arvioinnissa tuetaan. Lapsen mielipide selvitetään ja huomioidaan suunnitelmaa laadittaessa ja sitä arvioitaessa (luku 1.3).

Tuen toteutumista arvioidaan ja suunnitelma tarkistetaan vähintään kerran vuodessa. Annetun tuen vaikuttavuutta tulee arvioida säännöllisesti, ja suunnitelmaa tulee muuttaa tarpeen mukaan. Toiminnan tavoitteiden saavuttaminen tulee kirjata ja tavoitteita muuttaa uutta tarvetta vastaavaksi. Suunnitelmasta tulee ilmetä, jos tuen tarve ja toimenpiteet ovat päättyneet. Tuen tarve arvioidaan aina lapsen aloittaessa esiopetuksen. Esiopetukseen osallistuvan lapsen kasvun ja oppimisen tuesta määrätään esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa.

Kun lapsi saa kehitykseensä ja oppimiseensa tukea, hänen varhaiskasvatussuunnitelmaansa tulee kirjata luvussa 1.3 kuvatun lisäksi seuraavat asiat:

Pedagogiset ja rakenteelliset ratkaisut

- oppimisympäristöihin liittyvät ratkaisut
- henkilöstön mitoitukseen ja ryhmärakenteeseen liittyvät ratkaisut
- lapsen tukeen liittyvät ratkaisut esimerkiksi, toiminnan eriyttäminen, lapsikohdainen ohjaaminen, pienryhmätoiminta tai viittomien ja kuvien käyttö
- tulkitsemis- ja avustamispalvelut sekä apuvälineiden käyttö

Tuen edellyttämä yhteistyö ja palvelut

- yhteistyö lapsen ja huoltajan kanssa
- lapsen tuen toteuttamisen vastuut
- erityisasiantuntijoiden, kuten varhaiskasvatuksen erityisopettajan palvelujen käyttö
- sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntijoiden antama ohjaus ja konsultaatio
- mahdollisten kuljetusten järjestelyt ja vastuut

Tuen seuranta ja arviointi

- tavoitteiden toteutumisen seuranta
- tukitoimien vaikutusten arviointi sekä arviointiajankohdat

Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Salossa jokaiselle yksityisessä tai kunnallisessa päiväkodissa tai perhepäivähoidossa varhaiskasvatuksessa olevalle lapselle laaditaan yhteistyössä huoltajien kanssa lapsen oma varhaiskasvatussuunnitelma. Suunnitelmaan kirjataan myös lapsen mahdollinen kehityksen ja oppimisen kolmiportainen tuki.

6. Vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuva varhaiskasvatus

Kaikessa varhaiskasvatuksessa noudatetaan laissa, sopimuksissa ja näissä perusteissa varhaiskasvatukselle asetettuja yleisiä tavoitteita ja toimintaperiaatteita. Nämä tavoitteet ja toimintaperiaatteet koskevat myös vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvaa varhaiskasvatusta.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä voi tarjota varhaiskasvatuspalvelua, joka perustuu vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen. Tällaisia ovat esimerkiksi Steiner-, Montessori-, Freinet- ja Reggio Emilia -pedagogiikat tai tiettyyn katsomukseen perustuva varhaiskasvatuspalvelu.

Huoltajan valitessa lapselleen vaihtoehtoiseen pedagogiikkaan tai erityiseen katsomukseen perustuvan varhaiskasvatuspalvelun, tulee huolehtia siitä, että huoltaja saa riittävästi tietoa toiminnan erityistavoitteista ja arvoista.

Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Salossa toimii yksityinen Montessori-päiväkoti Aurinkoleijona Oy. Uutta varhaiskasvatussuunnitelmaa toteutetaan montessoripedagogiikan näkökulmasta. Montessoripedagogiikan keskeiset **toiminta-ajatukset** lähtevät lapsesta. Lapset ovat luonnostaan aktiivisia ja tiedonhaluisia. Pääperiaate on "Auta minua tekemään itse".

Päiväohjelma koostuu pedagogiikan mukaisesta toiminnasta, päivittäisestä teemasta, leikistä, levosta ja ulkoilusta. Lapsi saa itse valita montessoritehtäviä viideltä eri osa-alueelta, jotka ovat äidinkieli, matematiikka, aistimateriaalit, käytännön elämän työt sekä kulttuuriin liittyvät tehtävät. **Ohjaajien tehtävä** on seurata lasten mielenkiinnon kohteita ja tarjota kunkin kehityskauteen sopivaa materiaalia.

Oppimisympäristö on rakennettu lapsen tasolle. Fyysinen oppimisympäristö on jaettu viiteen osa-alueeseen materiaalin mukaan. Oppimisympäristö tukee itsenäistä tiedonhankintaa, omaehtoisia kokeiluja, tutkimisen ja itsearviointin taitojen kehittymistä. Työtapa on vapaavalintainen joko yksin, pareittain, pienryhmissä tai yhteistyössä isommassa ryhmässä.

7. Toiminnan arviointi ja kehittäminen varhaiskasvatuksessa

Toiminnan arvioinnin tarkoituksena on tukea varhaiskasvatuslain ja varhaiskasvatussuunnitelmien toteuttamista sekä varhaiskasvatuksen kehittämistä. Varhaiskasvatuslain mukaan varhaiskasvatuksen järjestäjän tulee arvioida antamaansa varhaiskasvatusta sekä osallistua ulkopuoliseen toimintansa arviointiin.¹⁰⁴ Varhaiskasvatuksen toiminnan arvioinnin tulee olla suunnitelmallista ja säännöllistä. Systemaattinen arviointi edellyttää järjestäjältä toimivaa arviointijärjestelmää. Arvioinnin avulla edistetään varhaiskasvatuksen laatua, tunnistetaan toiminnan vahvuuksia ja nostetaan esiin kehittämistarpeita ja kehitetään toimintaa.

7.1 Pedagogisen toiminnan arviointi ja kehittäminen

Pedagogisen toiminnan arvioinnin tarkoitus on varhaiskasvatuksen kehittäminen sekä lasten kehityksen ja oppimisen edellytysten parantaminen¹⁰⁵. Paikallisen varhaiskasvatussuunnitelman ja lasten varhaiskasvatussuunnitelman toteutumisen seuranta, säännöllinen arviointi ja kehittäminen ovat osa tätä tehtävää. Varhaiskasvatuksen toimintaa arvioidaan ja kehitetään kansallisen tason sekä järjestäjä-, yksikkö- ja yksilötason näkökulmista.

Kansallisen tason arvioinnin tehtävänä on tukea varhaiskasvatuksen järjestäjiä arviointia ja laadunhallintaa koskevilla asioilla. Kansallisen tason arvioinnit palvelevat varhaiskasvatuksen kehittämistä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti¹⁰⁶. Arviointitietoja voidaan hyödyntää myös kansainvälisissä vertailuissa.

Varhaiskasvatuksen järjestäjä seuraa ja arvioi säännöllisesti varhaiskasvatussuunnitelmia ja niiden toteutumista eri toimintamuodoissa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä päättää järjestäjä- ja yksikötason arvioinnissa käytettävistä menettelytavoista. On tärkeää, että paikallisilla päättäjillä, huoltajilla sekä varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on ajantasaista tietoa varhaiskasvatuksen toteutumisesta ja sen laadusta. Keskeiset arviointitulokset tulee julkistaa¹⁰⁷. Järjestäjä- ja yksikötason arviointi on keskeinen osa varhaiskasvatuksen johtamista ja kehittämistä paikallisesti. Lapsille ja heidän huoltajilleen on järjestettävä mahdollisuus säännöllisesti osallistua varhaiskasvatuksen arviointiin¹⁰⁸.

Henkilöstön tavoitteellinen ja suunnitelmallinen itsearviointi on keskeisessä asemassa varhaiskasvatuksen laadun ylläpitämisessä ja kehittämisessä. Arvioinnin kohteena voi olla muun muassa henkilöstön vuorovaikutus lasten kanssa, ryhmässä vallitseva ilmapiiri, pedagogiset työtavat, toiminnan sisältö tai oppimisympäristöt.

Yksilötason arviointi tarkoittaa lasten varhaiskasvatussuunnitelmien toteutumisen arviointia. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman toteutumista on tärkeää arvioida aina

¹⁰⁴ Varhaiskasvatuslaki 24 §

¹⁰⁵ Varhaiskasvatuslaki 24 §

¹⁰⁶ Laki kansallisesta koulutuksen arviointikeskuksesta (1295/2013) 1 § ja Varhaiskasvatuksen laadun arvioinnin perusteet ja suositukset, Kansallisen koulutuksen arviointikeskuksen julkaisu 24:2018

¹⁰⁷ Varhaiskasvatuslaki 24 §

¹⁰⁸ Varhaiskasvatuslaki 20 §

ennen sen päivittämistä tai uuden laatimista. Arvioinnin yhteydessä lapsi, huoltaja ja henkilöstö pohtivat omalta osaltaan, miten yhdessä kirjatut toiminnan tavoitteet ja sopimukset on huomioitu ja miten ne ovat toteutuneet varhaiskasvatuksen toiminnassa. Lapsen varhaiskasvatussuunnitelman arviointi on myös osa lapsen oppimisen ja hyvinvoinnin tukea. Tätä arviointitehtävää kuvataan tarkemmin luvuissa 1 ja 5.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa, kunkin luvun lopussa, olevat paikallisesti päätettävät asiat ohjaavat paikallisen suunnitelman laatimisessa sekä sen arvioinnin suunnittelussa ja toteuttamisessa. Varhaiskasvatuksen järjestäjä tarkistaa varhaiskasvatussuunnitelmaansa ja parantaa sen laatua ja toimivuutta. Lisäksi paikalliset tarpeet ja kehittämistyön tulokset ohjaavat arviointia.

Salon paikallinen varhaiskasvatussuunnitelma

Arviointi Salon varhaiskasvatuksessa

Salossa varhaiskasvatusta arvioidaan säännöllisesti. Arvioijina toimivat henkilöstö, huoltajat ja lapset. Kunnan, yksikötason, ryhmän ja yksittäisen työntekijän arviointi kohdistuu toimintakulttuurin, pedagogiikan ja sen vaikuttavuuden arvioimiseen. Lisäksi arvioimme lasten varhaiskasvatussuunnitelmia ja ryhmävasua, joka on pedagogisen toiminnan lähtökohta.

Arviointimenetelmät toimintayksiköissä

Vähintään kerran kuukaudessa pidetään pedagoginen tiimipalaveri, jossa arvioidaan ja kehitetään ryhmän pedagogiikkaa sekä suunnitellaan tulevaa. Palaverissa käytetään palaverirunkoa, joka ohjaa tiimiä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaiseen arviointiin, suunnitteluun ja toteutukseen. Arviointi on itsearviointia, jossa käytetään tukena ryhmävasua, oppimisen seurannan tuloksia sekä pedagogisia dokumentteja. Arvioinnin tulokset kirjataan ja arvioidaan pedagogisissa tiimipalavereissa ryhmän henkilöstön työn tueksi ja koko toimintakauden arviointia varten. Varhaiskasvatuksen konsultoiva erityisopettaja / kieli- ja kulttuuriopettaja voivat olla ryhmän henkilöstön mukana arvioimassa kaksi kertaa vuodessa tiimivastaavan kutsumana.

Toimintakulttuurin kehittämisestä tehdään kaikissa yksiköissä suunnitelma, jossa kehittämisen kohteita on kaksi.

1. Koko kaupungin yhteinen kehittämiskohde, jonka määrittelee varhaiskasvatuspäällikkö.
2. Yksikön omavalintainen kohde, joka valitaan nykytilan kartoituksen pohjalta

Toimintakulttuurin kehittämissuunnitelmaa käytetään sekä päiväkodinjohdajien että yksikön työntekijöiden kehityskeskusteluissa suunnitelman toteutumisen arvioinnissa.

Yksiköiden suunnitelmat hyväksyy varhaiskasvatuspäällikkö, joka myös päättää aikataulusta.

Arviointimenetelmät perhepäivähoidossa

Ohjauskäynnit; ohjauskäynneillä päiväkodin johtaja / palveluohjaaja arvioivat perhepäivähoitajan kanssa lasten vasujen ja ryhmävasun toteutumista sekä samalla kehittävät toimintaa. Yksityisen perhepäivähoidon ja ryhmäperhepäivähoidon vasujen laadintaa ohjaa sekä arvioi varhaiskasvatuksen palveluohjaaja.

Perhepäivähoidon toimintakulttuurin kehittämiseksi tehdään suunnitelma samoin perustein kuin päiväkoteihin.

Arviointimenetelmät avoimessa toiminnassa

Vähintään kerran kuukaudessa pidetään pedagogiset tiimipalaverit, joissa arvioidaan ja kehitetään pedagogiikkaa sekä suunnitellaan tulevaa. Palaverissa käytetään palaverirunkoa, joka ohjaa tiimiä varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden mukaiseen arviointiin, pedagogiikan suunnitteluun ja toteutukseen. Arviointi on itsearviointia, jossa käytetään tukena ryhmävasua, oppimisen seurannan etulehteä sekä pedagogisia dokumentteja. Arvioinnin tulokset kirjataan ja arvioidaan pedagogisissa tiimipalaverissa ryhmän henkilöstön työn tueksi ja koko toimintakauden arviointia varten. Varhaiskasvatuksen konsultoiva erityisopettaja / kieli- ja kulttuuriopettaja voivat olla ryhmän henkilöstön mukana arvioimassa kaksi kertaa vuodessa tiimivastaavan kutsumana.

Toimintakulttuurin kehittämiseksi tehdään kaikissa yksiköissä suunnitelma samoin perustein kuin päiväkoteihin. Toimintakulttuurin kehittämissuunnitelmaa käytetään sekä päiväkodinjohtajien että yksikön työntekijöiden kehityskeskusteluissa suunnitelman toteutumisen arvioinnissa.

Avoimen toiminnan oppimisympäristön arvioinnissa kuullaan sekä henkilöstöä että toiminnan käyttäjiä.

Yksityisen varhaiskasvatuksen arviointi

Yksityistä varhaiskasvatusta koskevat samat arviointisäännöt kuin kunnallista varhaiskasvatusta. Lisäksi yksityisiin päiväkoteihin tehdään auditointikäyntejä, joilla arvioidaan päiväkodin toimintaan ja turvallisuuteen liittyviä asiakirjoja, pedagogista johtamista sekä ryhmien pedagogista toimintaa. Auditointeja suorittavat palveluohjaajat. Kaikki auditoinnissa syntyneet asiakirjat arkistoidaan palveluohjauksessa.

Auditoinnit

Salon varhaiskasvatuksessa tehdään auditointeja sekä yksittäisissä päiväkodeissa, että koko varhaiskasvatuksessa. Varhaiskasvatuspäällikkö päättää auditointien aikataulun.

Päiväkodeissa auditoidaan lasten vasuihin kirjattujen tavoitteiden ja menetelmien toimivuutta. Auditoinnissa toimivat päiväkodinjohtaja ja konsultoiva erityisopettaja. Tavoitteena on antaa palautetta ja ohjata varhaiskasvatuksen opettajaa kehu ja kehittä -mallilla.

Päiväkotiyksikön auditoinnissa (varhaiskasvatuspäällikkö, palveluohjaaja, päiväkodinjohtajia tarpeellinen määrä suhteessa yksikön ryhmien määrään) annetaan palaute päiväkodin johtajalle ja tiimivastaaville.

AUDITOINTIPÄIVÄN KULKU (päiväkodinjohtaja tarvittaessa tarkentaa)

Ryhmien suunnitelmista/ohjelmista ennakkotietoa osallistujille, esim. retki tms.

- klo 8.00 päiväkodin esittely
- klo 8.30-12.00 auditoijat osallistuvat lapsiryhmien toimintaan
- klo 12.00–13.00 päiväkodin johtajan keskustelu
- klo 13.00–14.00 tiimivastaavien kanssa käytävät keskustelut
- klo 14.00 -15.00 palautekeskustelu päiväkodinjohtajan kanssa

Ohjelma voi vaihdella yksikön koon ja arvioinnin tarpeen mukaan.

Tulosten hyödyntäminen Salon varhaiskasvatuksessa

Lasten arvioinneista saatu tieto hyödynnetään kyseisessä lapsiryhmässä ja palautteesta sekä kehittämiskohteista tiedotetaan vanhempia. Huoltajien arvioinneista saatu tieto hyödynnetään kyseisen toimintayksikön kehittämisen suunnittelussa ja toteutuksessa. Vanhempia tiedotetaan tuloksista yksikkökohtaisesti. Ryhmätason itsearvioinneista saatu tieto hyödynnetään aina kyseisessä ryhmässä sekä lapsen että lapsiryhmän tasolla.

Auditoinneista kertynyt palaute annetaan auditoinnissa ja sitä hyödynnetään sekä lapsen, lapsiryhmän että toimintayksikön tasolla.

Toimintakulttuurin arvioinnista saatu tieto on pohjana uudelle suunnitelmalle. Tulosten perusteella suunnitellaan tarvittava henkilöstön täydennyskoulutus. Koulutustyöryhmä vastaa henkilöstön täydennyskoulutuksen suunnittelusta ja laatii koko henkilöstöä koskevan koulutussuunnitelman toimintavuodeksi kerrallaan.

Varhaiskasvatuksen arvioinnin keskeisistä tuloksista tiedotetaan varhaiskasvatuksen henkilökuntaa, huoltajia ja opetuslautakuntaa.